

Selvitys korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:17

Pentti Rauhala, Helka Urponen

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:17

Selvitys korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksesta

Pentti Rauhala, Helka Urponen

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN: 978-952-263-639-3 (PDF)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		2.5.2019
Tekijät	Pentti Rauhala, Helka Urponen		
Julkaisun nimi	Selvitys korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksesta		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:17		
Diaarinumero	46/040/2018	Teema	Koulutus
ISBN PDF	978-952-263-639-3	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-639-3		
Sivumäärä	86	Kieli	suomi
Asiasanat	erikoistuminen, korkea-asteen koulutus, selvitys, yliopistot, ammattikorkeakoulut, täydennyskoulutus, asiantuntijat		
Tiivistelmä <p>Korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutus on uusi korkeakoulututkinnon ja täydennyskoulutuksen väliin sijoittuva koulutusmuoto. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 3.10.2018 asiantuntijat FT Pentti Rauhalan ja VTT Helka Urposen arvioimaan erikoistumiskoulutuksen toteutumista.</p> <p>Selvityksen mukaan erikoistumiskoulutusten vahvuutena on tutkimusperustaisuus, asiantuntijuuden kehittyminen ja työelämäyhteistyö. Haastatellut opiskelijat olivat tyytyväisiä koulutusten tuottamaan osaamiseen ja verkostoihin. Korkeakoulun profiilin ja strategisten painoalojen kytkös erikoistumiskoulutukseen on tärkeää. Kehitystyöllä on ollut vaikutusta myös perustutkintokoulutukseen. Erikoistumiskoulutuksen roolina on vastata ennakoivasti tuleviin työelämän osaamistarpeisiin. Monialaisille erikoistumiskoulutuksille on tarvetta. Tähän mennessä koulutukset ovat keskittyneet tietyille koulutusaloille ja niihin on osallistunut suhteellisen vähän opiskelijoita.</p> <p>Selvityksessä ehdotetaan lainsäädännön uudistamista mm. sopimusmenettelyssä. Erikoistumiskoulutukset tulisi sijoittaa tutkintojen viitekehityksessä tasolle 7 ammattikorkeakouluissa ja 8 yliopistoissa. Rahoitus pohjaa tulisi vahvistaa työnantajien rahoituksella, ministeriöiden erillisrahoituksella sekä erilaisilla verotuilla ja setelimalleilla. Erikoistumiskoulutusten tunnettavuutta ja roolia tulisi vahvistaa osana jatkuvan oppimisen kehittämistä.</p>			
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/ myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet		2.5.2019
Författare	Pentti Rauhala, Helka Urponen		
Publikationens titel	Utredning om specialiseringsutbildningen för högskoleutbildade		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:17		
Diarienummer	46/040/2018	Tema	Utbildning
ISBN PDF	978-952-263-639-3	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-639-3		
Sidantal	86	Språk	finska
Nyckelord	specialisering, utbildning på högre nivå, utredning, universitet, yrkeshögskolor, fortbildning, sakkunniga		
Referat <p>Specialiseringsutbildning för högskoleutbildade är en ny utbildningsform som placerar sig mellan högskoleexamen och fortbildning. Den 3 oktober 2018 tillsatte undervisnings- och kulturministeriet fil.dr Pentti Rauhala och pol.dr Helka Urponen som sakkunniga för att utvärdera genomförandet av specialiseringsutbildningen.</p> <p>Enligt utredningen är specialiseringsutbildningarnas styrka forskningsbaseringen, utvecklingen av sakkunskapen och samarbetet med arbetslivet. De studerande som intervjuades var nöjda med den kompetens och de nätverk som utbildningarna gav. Det är viktigt att högskolans profil och strategiska fokusområden har en koppling till specialiseringsutbildningen. Utvecklingsarbetet har även påverkat grundexamensutbildningen. Specialiseringsutbildningens roll är att på basis av prognostisering svara på arbetslivets framtida kompetensbehov. Det finns ett behov av sektorsövergripande specialiseringsutbildningar. Tills vidare har utbildningarna fokuserat på vissa utbildningsområden och relativt få studerande har deltagit i dem.</p> <p>I utredningen föreslås att lagstiftningen reformeras bl.a. i avtalsförfarandet. I referensramen för examina bör specialiseringsutbildningarna placeras på nivå 7 vid yrkeshögskolor och på nivå 8 vid universitet. Finansieringsgrunden bör stärkas med finansiering från arbetsgivare, separat finansiering från ministerier och med olika skattestöd och sedelmodeller. Kännedomen om specialiseringsutbildningar och utbildningarnas roll bör stärkas som en del av utvecklingen av det kontinuerliga lärandet.</p>			
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture		2nd May 2019
Authors	Pentti Rauhala, Helka Urponen		
Title of publication	Report on professional specialisation education for postgraduates		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2019:17		
Register number	46/040/2018	Subject	Education
ISBN PDF	978-952-263-639-3	ISSN (PD F)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-639-3		
Pages	86	Language	Finnish
Keywords	professional specialisation education, tertiary education, report, universities, universities of applied sciences, continuing professional education, specialists		
Abstract <p>Professional specialisation education for postgraduates is a new form of education that can be pursued after completing a higher education degree and before engaging in continuing professional development. On 3 October 2018, the Ministry of Education and Culture appointed two specialists, Pentti Rauhala PhD and Helka Urponen PhD (Pol. Sc.) to assess the implementation of professional specialisation education.</p> <p>The study indicates that the strengths of the education include a research-based approach, development of expertise, and partnerships with working life. The students interviewed for the study were satisfied with the skills and networks the education had offered. It is important that higher education institution's profile and strategic focus areas are linked to the professional specialisation education provided. The work undertaken to develop professional specialisation education has also influenced the associated degree programmes. The role of professional specialisation education is to respond proactively to the competence needs arising in working life. There is demand for the provision of multidisciplinary professional specialisation education. The courses have so far focused on certain fields of education and relatively few students have attended them.</p> <p>The report suggests legislative amendments, for example concerning the agreement procedure. In the degree framework, professional specialisation education should be placed on level 7 at universities of applied sciences and level 8 at universities. The financing base should be strengthened with employer funding, separate funding from ministries and a range of fiscal aid and voucher schemes. The recognition and role of professional specialisation education should be strengthened as part of the development of continuous learning.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Toimeksiannon lähtökohdat, toimeksianto ja sen suorittaminen	9
2	Korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksen nykytila	13
2.1	Yliopistot.....	13
2.2	Ammattikorkeakoulut.....	19
3	Erikoistumiskoulutuksen tarve, koulutusmäärien riittävyys ja muu tarjonta	24
3.1	Yliopistot.....	24
3.2	Ammattikorkeakoulut.....	27
4	Erikoistumiskoulutuksen toteutuksen arviointi	34
4.1	Yliopistot.....	34
4.2	Ammattikorkeakoulut.....	41
5	Erikoistumiskoulutuksen rahoitus ja opiskelijamaksut	55
5.1	Yliopistot.....	55
5.2	Ammattikorkeakoulut.....	58
6	Erikoistumiskoulutusta koskevan lainsäädännön toimivuus suhteessa lakimuutosten tavoitteisiin ja korkeakouluvision toimeenpanoon	62
6.1	Yliopistot	62
6.2	Ammattikorkeakoulut.....	64
7	Selvitysmiesten johtopäätökset.....	68
Lähteet	76
Liitteet	78
	Liite 1. Haastatellut ja kirjallisesti tietoja antaneet henkilöt	78
	Liite 2. Koordinaattorikyselyssä ja haastatteluissa käytetty kysymyspatteristo	82

1 Toimeksiannon lähtökohdat, toimeksianto ja sen suorittaminen

Korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutus on uusi tutkintoon tähtäävän korkeakoulutuksen ja lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen väliin sijoittuva koulutusmuoto. Korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutukset ovat sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettavaksi tarkoitettuja, jo työelämässä toimiville suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia. Niiden tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutusta. Lakiesityksen perustelujen mukaan tavoitteena oli muodostaa vaihtoehto tutkintojen jälkeiseen osaamisen kehittämiseen sen sijaan, että tutkintojen jälkeistä koulutusta käytetään erikoistavaan jatkokoulutukseen. (HE 241/2014 sekä laki yliopistolain muuttamisesta, muut. 940/2017 ja laki ammattikorkeakoululain muuttamisesta 1173/2014).

Hyväksyessään ammattikorkeakoululakiin ja yliopistolakiin erikoistumiskoulutusta koskevat muutokset Eduskunta edellytti, että hallitus seuraa korkeakoulujen tarjoaman jatkokoulutuksen toteuttamista ottaen huomioon koulutuksen tarpeen eri aloilla, koulutusmäärien riittävyyden ja muun koulutuksen tarjonnan sekä jatkokoulutuksen rahoituspohjan laajentumista ja opiskelijakohtaisten maksujen tason määräytymistä. Selvitys tulee antaa sivistysvaliokunnalle vuoden 2018 loppuun mennessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kutsui FT, dosentti Pentti Rauhalan ja VTT, dosentti Helka Urposen selvitysmieheksi arvioimaan korkeakoulujen tarjoaman erikoistumiskoulutuksen toteutumista. Selvityksessä tuli ottaa huomioon koulutuksen tarve eri aloilla, koulutusmäärien riittävyys ja muu koulutustarjonta, erityisesti markkinoilla liiketaloudellisena toimintana järjestettävä ja avoin korkeakouluopetus.

Selvityksessä tuli tarkastella erikoistumiskoulutuksen rahoituspohjan laajentumista ja opiskelijakohtaisten maksujen tason määräytymistä.

Selvityksessä tuli arvioida erikoistumiskoulutusta koskevan lainsäädännön ja rahoitusrakenteen toimivuutta ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa suhteessa

erikoistumiskoulutusta koskevien lakimuutosten tavoitteisiin ja korkeakouluvision toimeenpanoon.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyössä korkeakoulukentän kanssa laatima korkeakouluvisio 2030 luo pitkäjänteistä linjaa korkeakoulupolitiikkaan. Selvitystehtävän kannalta merkittävää visiossa on, että vision keskeinen painopiste on jatkuva koulutus korkeakoulutuksen ja asiantuntijuuden kehittämisenä elämän eri tilanteisiin sekä korkeakoululaitoksen ennakoiavuuden ja reagoitavuuden vahvistaminen. Korkeakouluvision toimeenpanoa varten ministeriö on asettanut viisi kärkihanketyöryhmää. Niistä erikoistumiskoulutuksen kannalta merkittäviä ovat avoimuus, joustavuus ja jatkuva oppiminen-työryhmä, digityöryhmä sekä mahdollistavan ohjauksen, resurssien ja rakenteiden työryhmä. Näiden kärkihankkeiden tavoitteena on avoimen ja joustavan oppimisen alustan rakentaminen sekä opintopolkujen luominen yksilötasolla sekä jatkuvan oppimisen painoarvon lisääminen korkeakoulujen perusrahoituksen perusteissa. (Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030-luvulle 2017; Iltapäiväseminaari 21.9.2018.)

Korkeakouluvision toimeenpanoon liittyvä Hallituksen esitys (HE 152/2018) ammattikorkeakoulu- ja yliopistolakien muuttamisesta velvoittaa korkeakoulut tarjoamaan mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen. Lakiesitys mahdollistaa tutkintojen osien suorittamisen myös maksullisena täydennyskoulutuksena, maksullisen tilauskoulutuksen toteuttamisen myös EU-ETA-kansalaisille sekä laajentaa valintakelpoisuutta ylempään ammattikorkeakoulututkintoon. Tavoitteena on poistaa esteitä jatkuvan koulutuksen toteuttamiselle. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2019 alusta.

Hallitus päätti kevään 2018 kehysriihessään jatkuvan oppimisen reformin toteuttamisesta.

Syksyllä 2018 opetus- ja kulttuuriministeriö avasi korkeakouluille haettavaksi 30 miljoonan euron määrärahan käytettäväksi vuonna 2019 alkavaan lyhytkestoiseen koulutukseen, jolla voitaisiin helpottaa osaajapulaa. Rahoitus on tarkoitus kohdentaa koulutuksen laajentamiseen osaajapula-aloilla, kuten ICT-alalla, ohjelmistoalalla, rakennusalaalla, teknologiateollisuudessa sekä sosiaali- ja terveysalalla. Erityisavustuksella rahoitettava koulutus voi olla tutkintoon johtavaa koulutusta, erikoistumiskoulutusta tai lyhyempiä, tutkintojen osista muodostuvia osaamiskokonaisuuksia. Lisäksi Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi 26.11.2018 yliopistoille niiden strategiarahoituksesta 30 miljoonan määrärahan käytettäväksi jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan ja toimintamallien kehittämiseen käyttökohteina tekoälyosaaminen, robotiikka, syventävä ICT-osaaminen, sosiaali- ja terveysalan uudistuva osaaminen, jatkuvan oppimisen uudet palvelukokonaisuudet, digitalisaatio ja alustat sekä työelämän metataidot.

Korkeakouluvision 2030 valmisteluryhmä on 24.10.2018 esittänyt ehdotuksessa yliopistojen uudeksi rahoitusmalliksi jatkuvan oppimisen ja yhteistyön osuuden kasvattamista

rahoitusmallissa nykyisestä kahdesta prosentista viiteen prosenttiin ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa viidestä prosentista yhdeksään prosenttiin. Jatkuvan oppimisen kohtaan sisältyvät myös erikoistumiskoulutuksen opintopisteet. Työryhmän esittämät uudet rahoitusmallit tulisivat voimaan vuonna 2021 alkavalla sopimuskaudella. (Ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen uudeksi rahoitusmalliksi 2018.)

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen nimittämä osaamisen tulevaisuuspaneeli on 11.10.2018 julkistamassaan kannanotossa todennut, että jatkuvan oppimisen rahoitusmallin uudistaminen on tarpeen sekä että julkisen rahoituksen rinnalle tarvitaan vahvempaa panostusta yksityiseltä sektorilta, erityisesti yrityksiltä.

Erikoistumiskoulutusten lainsäädännön voimaantulon jälkeen jatkuvan koulutuksen rahoitusmahdollisuuksia on parannettu siten, että työnantajan maksamaa koulutusta ei katsota verotuksessa palkaksi, jos koulutus tapahtuu työnantajan intressissä ja työnantaja maksaa koulutuksen suoraan sen järjestäjälle. Aiemmin työnantajan tutkintoon johtavan koulutuksen rahoitus katsottiin työntekijän veronalaiseksi tuloksi. Työntekijän itsensä maksaman koulutuksen verovähennyskelpoisuus on kuitenkin edelleen rajatumpi edellyttäen mm. työnantajan osallistumista kustannuksiin. Erikoistumiskoulutusten edellytykset näyttäsivät kummassakin tapauksessa täyttyvän tietyin ehdoin. (Tuloverolaki 876/2017 69 b §, Verohallinnon ohjeet A266/200/2017 ja A267/200/2017.)

Eduskunnan käsittelyssä on lakiesitys HE 59/2018. Sen mukaan 25 vuotta täyttänyt henkilö voi hankkia tietyin edellytyksin ammatillisia valmiuksia tai yritystoimintaa tukevaa omaehtoista myös sivutoimisesti opiskeltavaa koulutusta, jonka kesto yhtäjaksoisena tai jaksotettuna on enintään puoli vuotta menettämättä työttömyysturvaansa. Pitempi omaehtoinen koulutus työttömyysetuudella vaatii edelleen yksilöllisen TE-toimiston tekemän arvion yksilöllisestä koulutustarpeesta työttömyysturvan säilyttämiseksi, voi olla enintään kaksi vuotta ja edellyttää päätoimista opiskelua. Laissa (916/2012) työttömyysturvan säilymiseen oikeuttavaksi koulutukseksi ei ole viime mainituksessa enintään kahden vuoden omaehtoisessa koulutuksessa katsottu erikoistumiskoulutusta eikä sivutoimista opiskelua.

Uusi lakiesitys (HE 59/2018) näyttäisi mahdollistavan työttömänä olevalle myös erikoistumiskoulutuksen opinnot työttömyysturvalla tietyin edellytyksin puolen vuoden ajalta.

Akava on teemaohjelmassaan esittänyt seuraavalla vaalikaudella osaamistrategian laadintaa Suomelle. Akavan ja STTK:n piiristä on nostettu julkiseen keskusteluun työikäisille annettava koulutusseteli eräänä lisärahoituskeinona jatkuvalla koulutuksella. Akavan malli edellyttäisi uudenlaista koulutustarjontaa, josta vastuussa olisivat korkeakoulut. Akavan mallin ansiona on se, että siinä pyritään tarkastelemaan sekä koulutuksen kysynnän ja tarjonnan kehittämistä että koulutuksen rahoitusta yksilö- ja yritystason verovähennyskeuksia myöten (Akava 2018; Mielityinen 2018; Varmola 2018).

Opetus- ja kulttuuriministeriön elinikäisen oppimisen kehittämistarpeita selvittänyt työryhmä ehdottaa raportissaan, että erikoistumiskoulutusten tunnettuutta ja omistajuutta korkeakouluissa ja työelämässä sekä niiden toimintatapoja tuetaan. Samoin työryhmä pitää tärkeänä, että elinikäisen oppimisen näkyvyyttä ja painoarvoa korkeakoulujen strategioissa vahvistetaan. (Työn murros ja elinikäinen oppiminen 2018.)

Selvitysmiehet lähettivät sähköpostitse työnsä ensimmäisessä vaiheessa erikoistumiskoulutusverkostojen koordinaattoreille kyselylomakkeen (liite 2), jolla selvitettiin kunkin erikoistumiskoulutusohjelman osalta keskeiset toimeksiannon edellyttämät perustiedot. Erikoistumiskoulutukset selvitettiin Korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmän (KSHJ) julkisesta luettelosta. Siihen tulee asetusten (1438/2014 18 a § ja 1439/2014 20 e §) mukaan ilmoittaa kaikki voimassa olevat erikoistumiskoulutuksia koskevat sopimukset ja myös yksittäisen korkeakoulun järjestämät erikoistumiskoulutukset, jos erikoistumisalalla ei ole muita koulutusvastuullisia korkeakouluja. Julkiseen luetteloon yliopistojen erikoistumiskoulutuksista sisältyi 30 erikoistumiskoulutusta ja vastaavaan julkiseen luetteloon ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksista 31 erikoistumiskoulutusta. Lisäksi löytyi yliopistoista viisi ja ammattikorkeakouluista neljä syksyllä 2018 alkanutta tai vuonna 2019 alkavaa erikoistumiskoulutusta, joita ei vielä oltu ilmoitettu julkiseen luetteloon.

Seuraavassa vaiheessa valittiin sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksista kummastakin 5–6 tarkemmin kuvattavaa esimerkkiä. Mukaan otettiin sekä vakiintuneita että uusia erikoistumiskoulutuksia eri aloilta. Valittujen 11 erikoistumiskoulutuksen toteuttajan edustajalle, työelämäedustajalle sekä ohjelman suorittaneelle tai siitä valmistuneelle opiskelijalle tehtiin puhelinhaastattelu.

Selvitysmiehet tekivät puhelinhaastattelut sosiaali- ja terveysministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, ympäristöministeriön, Koulutuksen arviointikeskuksen, Sitran, työmarkkinajärjestöjen, keskeisten työnantajajärjestöjen, korkeakoulutettua henkilöstöä edustavien liittojen, muiden sidosryhmien, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI:n, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen sekä korkeakoulujen johdon edustajille.

Haastatellut asiantuntijat ja haastattelujen teemarungot ovat liitteinä 1 ja 2.

Pelkästään yliopistojen erikoistumiskoulutusta koskevat haastattelut teki Helka Urponen ja pelkästään ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutusta koskevat Pentti Rauhala. Vastaava työnjako koskee raportin kirjoittamista. Koko korkeakoulukenttää koskevat haastattelut on toteutettu tasaisesti jommankumman selvitysmiehen toimesta. Selvitysmiesten johtopäätökset on laadittu yhteisesti.

2 Korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksen nykytila

2.1 Yliopistot

Uusimuotoiset korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutukset täydentävät yliopistojen koulutustarjontaa, joka koostuu nykyisin tutkintokoulutuksesta, erikoistumiskoulutuksesta, täydennyskoulutuksesta sekä avoimesta yliopisto-opetuksesta. Jatkotutkintokoulutukseen kuulunut ammatillinen lisensiaattikoulutus päättyi vuonna 2015. Tämän jälkeen ammatillinen lisensiaattikoulutus kehittyi farmasiassa, psykologiassa ja sosiaalityössä erikoistumiskoulutukseksi.

Yliopistojen erikoistumiskoulutuksen taustalta löytyy useita juuria koskien toimintakulttuuria ja rahoitusta. Ammatillisen täydennyskoulutuksen erityisenä kohderyhmänä ovat aina olleet korkeakoulutetut. Yliopistojen erillislaitoksina toimivat täydennyskoulutuskeskukset ovat silloittaneet verkostoja ja kehittäneet yhdessä tiedekuntien kanssa innovatiivisia toimintamalleja työ- ja elinkeinoelämän osaamisen kehittämiseksi. Toiminta on eri yliopistoissa organisoitu eri tavoin, viime vuosina mm. yhtiöittämällä.

Myös yliopistojen yhdessä tuottamien erikoistumisopintojen kehitystyö on jatkunut 90-luvulta alkaen. Yliopistojen sopimuksiin ja työnjakoon perustuvista erikoistumisopinnoista voidaan mainita pitkäkestoiset PD-ohjelmat, esimerkkinä sosiaali- ja terveysjohtamisen PD sekä johtamista kehittävät MBA ja eMBA. Pitkäkestoisille korkeakoulujen erikoistumisopinnoille yliopisto halutessaan on voinut hakea akkreditointia Korkeakoulujen arviointineuvoston alaisuudessa toimivalta erikoistumisopintojen lautakunnalta. Kansallinen akkreditointimenettely päättyi, kun korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditoinnit aloitettiin. Osalle näistä koulutuksista yliopistot ovat hakeneet kansainvälisiä sertifiointeja.

Täydennyskoulutustoiminta on pääsääntöisesti liiketaloudellisesti hinnoiteltua yliopistojen maksullista palvelutoimintaa. Perustelluista koulutuspoliittisista syistä sai aiemmin käyttää opintomaksujen alentamiseen ns. subventiorahoitusta. Yliopistot ovat voineet aina

näihin päiviin asti hakea opettajien täydennyskouluttamiseen rahoitusta vuosittain nime-tyille painopistealueille. Tämä menettely on varmistanut opettajille mahdollisuuden osaa-misensa jatkuvaan kehittämiseen ilman perittävää opintomaksua.

Yliopistolliseen täydennyskoulutukseen on liitetty myös tutkimus- ja kehittämistoimintaa, erityisesti Suomen EU-aikana (vuodesta 1995 alkaen). Euroopan Unionin rahoituksella laa-jasti, mutta esimerkiksi rakennerahastojen määrärahoilla on voitu synnyttää uutta osaa-mista ja toteuttaa yliopistojen kolmatta tehtävää.

Vuonna 2010 yliopistojen täydennyskoulutuksen osallistujamäärä oli 77 308. Trendi on ollut kuitenkin laskeva. Vuonna 2015 täydennyskoulutukseen osallistui 66 700 ja vuonna 2017 opiskelijoita oli 47 181 (Vipunen 2018).

Julkisoikeudellisesti hinnoiteltu avoin yliopisto on tarjonnut 1970-luvulta asti mahdolli-suuksia yliopisto-opiskeluun joustavasti ja työn ohella. Monimuoto-opetus ja virtuaaliset oppimisympäristöt ovat avanneet uusia mahdollisuuksia vastata opiskelijoiden yksilölli-siin koulutustarpeisiin. Avoin yliopisto on kasvattanut suosiotaan. Netto-opiskelijoita oli vuonna 2010 yhteensä 72 421, kun vuonna 2017 luku oli jo 89 507. Myös suoritettujen opintopisteiden määrä on kasvanut, vuonna 2010 kertyi 349 985 opintopistettä ja 365 240 opintopistettä vuonna 2017 (Vipunen 2018).

Uusimuotoisen erikoistumiskoulutuksen ensimmäinen vuosi 2015 oli yliopistoissa aktiivista kehitystyön, suunnittelun sekä sopimuksista neuvottelun aikaa. Jo aiemmin vakiintunut yh-teistyö Psykonet- ja Sosnet- verkostoyliopistoissa vaikutti heti siihen, että erikoistumiskou-lutuksien tarpeista keskusteltiin laajasti työelämän kanssa, tehtiin tarvekyselyitä ja tiedo-tettiin uudesta koulutusmuodosta psykologeille ja sosiaalityöntekijöille. Yliopistojen työn-jaosta, sisällöistä ja markkinoinnista päätettiin tutkimuksen profiloitumisen mukaisesti.

Yliopistojen erikoistumiskoulutusten valmistelu kokonaisuudessaan ei kuitenkaan lähte-nyt liikkeelle nopeasti. Uuden koulutusmuodon aloittamiseen monet yliopistot eivät olleet aktiivisia, osa jopa kieltäytyi niiden valmistelusta. Ensimmäiset erikoistumiskoulutukset käynnistyivät vuonna 2016. Taulukkoon 1 on listattu koordinoinnista vastuun ottaneet yli-opistot, jotka tekivät uuden lain edellyttämiä yhteistyösopimuksia erikoistumiskoulutuk-sen toteuttamiseksi. Kumppanit esitetään myöhemmin taulukossa 2.

Taulukko 1. Erikoistumiskoulutuksesta tehtyjen sopimusten määrät koordinoinnin ottaneissa yliopistoissa (KSHJ 2018)

Helsingin yliopisto	10
Itä-Suomen yliopisto	4
Jyväskylän yliopisto	3
Lapin yliopisto	1
Taideyliopisto	2
Tampereen yliopisto	4
Turun yliopisto	5
Åbo Akademi	1
Yhteensä	30

Koordinaatioyliopiston roolin otti noin joka toinen yliopisto. Sopimuksia tehtiin vuosina 2016 ja 2017 yhteensä 30 kpl. Erikoistumiskoulutusten sopimuksissa osapuolina ovat vain muutamaa yliopistoa lukuunottamatta lähes kaikki ao. koulutusosalalla toimivat yliopistot.

Taulukossa 2 esitetään OKM:n rahoitusta saaneet erikoistumiskoulutukset vuosina 2016–2018 vastuuyliopistoittain, koulutusten laajuudet sekä kumppanuudet. Korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmän (KSHJ) lisäksi on käytetty apuna tämän selvityksen aikana kerättyä kyselyaineistoa, haastatteluja sekä nettisivuja. Erikoistumiskoulutuksia on yhteensä 36. Kustakin erikoistumiskoulutuksesta sopimukseen perustuvat yhteistyöyliopistot on koottu julkisesta luettelosta.

Taulukko 2. Yliopistojen erikoistumiskoulutukset, laajuus ja kumppanuudet

Helsingin yliopisto HY
Apteekki- ja sairaalafarmasia farmaseutit 40 op, ISY,ÅA,TY,OY
Apteekki- ja sairaalafarmasia proviisorit 60 op, ISY,ÅA,TY,OY
Teollisuusfarmasia farmaseutit 40 op, ISY,ÅA,TY,OY
Teollisuusfarmasia proviisorit 60 op, ISY,ISY,ÅA,OY
Erikoispsykologi neuropsykologia 70 op TY,ISY,JY,TaY,JY,ÅA
Erikoispsykologi kliininen mielenterveys 70 op TY,ISY,TaY,JY,ÅA
Erikoissosiaalityöntekijä hyvinvointipalvelut 70 op LY,TY, ISY,TaY,JY
Oppiminen ja opettaminen digitaalisissa ympäristöissä 60 op TY, ISY,TaY,JY,LY,OY,ÅA
Biotalous 30 op ISY, useita amkkeja
Specialiseringsutbildning inom området för barn-, ungdom- och familiesocialarbete 70 op TY, TaY, ISY,JY,LY,
Itä-Suomen yliopisto ISY
Biotalous 30 op HY,OY ja useita amkkeja
Oppiminen ja opettaminen digit.ympäristöissä 60 op TY, HY,JY, OY, TaY,LY, ÅA
Erikoispsykologi kliininen terveystieteiden psykologia 70 opTY,HY,JY,ISY,ÅA
Uraohjaus 30 op JY,TaY,TY,ÅA,LY,OY
Jyväskylän yliopisto JY
Erikoissosiaalityöntekijä rakenteellinen sosiaalityö 70 op LY,HY,JY,TY,ISY
Uraohjaus 30 op, ISY,TaY,TY,LY,ÅA,OY
Erikoispsykologi psykoterapia TY,ISY,TaY, HY,ÅA
Lapin yliopisto LY
Erikoissosiaalityöntekijä kuntouttava sosiaalityö 70 op JY,TaY,HY,TY,ISY
Taideyliopisto Taide
Julkisen taiteen asiantuntija 40 op LY, AOY
Soveltavan ja osallistavan taiteen asiantuntija 40 op LY, AOY,TaY
Turun yliopisto TY
Erikoissosiaalityöntekijä lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö 70 op LY,HY,ISY,TaY,JY
Erikoispsykologi lapset, nuoret ja perhe 70 op HY,ISY,TaY,JY,ÅA
Oppiminen ja opettaminen digitaalisissa ympäristöissä 60 op ISY,HY,TaY,ISY,JY,LY,ÅA,OY
Monikulttuurisuus opetustyössä 30 op TaY,ISY,JY,TY,LY
Monikulttuurisuuden asiantuntija 40 op, ISY,HY,JY,TaY,ÅA,OY
Koulun ja työhyvinvoinnin vahvistaminen osallisuutta vahvistamalla 60 op TaY,HY,ISY,JY,LY,ÅA,OY
Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa 30 op TaY, ISY, JY
TOPSOS sosiaalivakuutuksen huippuasiantuntija 30 op ÅA, TaY, HY, ISY, JY
Merenkulkualan erikoistumiskoulutus MERI-ERKO 30 op kolme amkkia
Tampereen yliopisto TaY
Kunta- ja alueyhteisöjen palveluosaaminen 30 op LY, ÅA,VY,ISY
Minimalismi mukautuvassa suunnittelussa, tekninen viestintä 40 op VY,OY,AOY
Digitaalisen datan hyödyntäminen viestinnässä, mediassa ja journalismissa 40 op JY,VY,TY,HY,ISY
Monikulttuurisuus opettajan työssä 30 op TY,ISY,HY,JY,LY,TaY,ÅA,OY
Oikeustulkkaus 40 op DIAK koordinaattorina HY,ISY,TY,Humak
Åbo Akademi ÅA
Oikeuspsykologia 30 opTY, HY,TaY, LY,ISY

Kolmella koulutusalaalla eli farmasia, psykologia ja sosiaalityö on yhteensä 13 erikoistavaa asiantuntijuutta tuottavaa koulutuskokonaisuutta. Koordinoivina yliopistoina ovat Helsingin yliopisto farmasiassa, Turun yliopisto psykologiassa ja Lapin yliopisto sosiaalityössä. Opetus- ja kasvatusalan erikoistumiskoulutuksia on useita. Ajankohtaisia aiheita ovat digitaaliset opetus- ja oppimisympäristöt, kouluhyvinvointi sekä monikulttuurisuuskysymykset. Viestintätieteiden alalla on kaksi erikoistumiskoulutusta ja taideasiantuntijuutta kehittää kaksi erikoistumiskoulutusta. Palveluosaaminen kunta- ja alueyhteisöjen tarpeisiin on ajankohtainen teema asiantuntijuuden kehittämisessä. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä tehdään monikulttuurisuuden asiantuntijan, oikeustulkkauden, biotalouden ja uraohjauksen koulutuksissa sekä vuonna 2019 käynnistyvässä merenkulkualan erikoistumiskoulutuksessa.

Yliopistot eivät ole valmistelleet erikoistumiskoulutuksia kauppatieteellisillä, teknistieteellisillä ja oikeustieteellisillä aloilla.

Taulukko 3. Yliopistojen erikoistumiskoulutusten opiskelijamäärät vuosina 2016 ja 2017 (Vipunen).

	2016	2017	Yht.
Helsingin yliopisto	125	4	129
Itä-Suomen yliopisto	81	55	136
Jyväskylän yliopisto	33	-	33
Lapin yliopisto	20	-	20
Turun yliopisto	98	43	141
Åbo Akademi	-	30	30
Yhteensä	357	132	489

Kahtena ensimmäisenä vuonna yliopistojen erikoistumiskoulutuksiin osallistui lähes 500 opiskelijaa. Vuosina 2016 ja 2017 osa yliopistoista pilotoi suunnitteilla olevia koulutuksia ja valmisti vv. 2018–2019 aloitettavia koulutuksia.

Erikoistumiskoulutusta koskevan selvityksen yhteydessä lähetettiin kaikille koordinaattoreille kyselylomake (liite 2). Vastauksia saatiin 39 kappaletta. Tavoitteena oli saada tietoa kolmelta viime vuodelta erikoistumiskoulutuksien kiinnostavuudesta, kuten opiskelijamääristä, hakijoiden määristä ym. Osallistujamäärät kertovat kokonaismäärän kuhunkin koulutukseen osallistujista.

Taulukko 4. esittää yliopistojen erikoistumiskoulutuksittain yhteenlasketut opiskelijamäärät vuosina 2016–2018.

Taulukko 4. Erikoistumiskoulutuksittain yhteenlasketut opiskelijamäärät 2016–2018

Apteekki- ja sairaalafarmasia, farmaseutit	13
Apteekki- ja sairaalafarmasia, proviisorit	44
Teollisuusfarmasia, farmaseutit	12
Teollisuusfarmasia, proviisorit	14
Farmasia yhteensä	83
Erikoispsykologi, neuropsykologia	41 – hakijoita 100
Lapset, nuoret ja perhe	26 – hakijoita 30
Psyko-terapia	11
Työ- ja organisaatiopsykologia	15
Kliininen terveystieteiden psykologia	11
Kliininen mielenterveys	– käynnistyy v. 2019
Psykologia yhteensä	104
Erik.sosiaalityönt., hyvinvointipalvelut	24 – hakijoita 49
Kuntouttava sosiaalityö	20 – hakijoita 28
Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö	24 – hakijoita 49, suor. 21; 2.haku, 36, paikkoja 24
Rakenteellinen sosiaalityö	20 – hakijoita 29; 2.haku 27, paikkoja 20
Sosiaalityö yhteensä	88
Oppiminen ja opettaminen digi.ympäris.	96 – hakijoita 106, suorittanut 26
Monikulttuurisuus opettajan työssä	28 – hakijoita 29, suorittanut 18
Kouluyhteistyö	27 – joista 16 suorittanut
Kultt. moninaisuus varhaiskasvatuksessa	8
Kasvatus- ja opetusala yht.	159
Teknisen viestinnän asiantuntija	18 – 6 hakijaa toiseen, ei käynnistynyt, jatkohaku
Oikeuspsykologia	29 – 70 hakijaa
Oikeustulkkaus	21
Uraohjaus	53 ja 57 tammikuussa alkavaan
Biotalous	14 – hakijoita
Monikulttuurisuuden asiantuntija	18 – hakijoita 24, 2. koulutus käynnistymässä
Julkisen taiteen asiantuntija	20 – 60 hakijaa
Soveltavan ja osallistavan taiteen asiantuntija	20 – 53 hakijaa, paikkoja 20 käynnistyy 17.1.2019
Kunta- ja alueyhteisöjen palveluosaaminen	– Ollut kaksi hakua, jatkohaku
Digitaalisen datan hyödyntäminen viestinnässä, mediassa ja journalismissa	– Ollut kaksi hakua, jatkohaku
TOPSOS sosiaalivak.huippuasiantuntija	29
MERI-ERKO	– käynnistyy v. 2019
Muut alat yhteensä	279
Erikoistumiskoulutuksissa yhteensä	722 opiskelijaa

Erikoistumiskoulutuksiin osallistuneita opiskelijoita on ollut kaiken kaikkiaan 722. Osassa koulutuksista on meneillään jo toinen kierros. Osa on käynnistynyt vasta vuonna 2018. Niitä erikoistumiskoulutuksia, joihin ei olla saatu riittävästi opiskelijoita on muutama. Yliopistot ilmoittavat, että tavoitteena on kuitenkin saada kaikki suunnitellut koulutukset käynnistymään kevätlukukaudella 2019.

2.2 Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakouluissa erikoistumiskoulutusta edelsivät erikoistumisopinnot, jotka olivat 30–60 opintopisteen laajuisia erikoistumiskoulutusta vastaaviin tavoitteisiin tähtääviä maksullisia korkeakoulututkinnon suorittaneille tarkoitettuja opintoja. Erikoistumisopinnot toteutettiin erityisesti sosiaali- ja terveysalalla, mutta mukana olivat myös mm. isännöinnin, myynnin ja palvelun osiaan, urheilumarkkinoinnin ja johtamisen erikoistumisopinnot. Korkeakouluilla oli halutessaan mahdollisuus hakea erikoistumisopinnoille akkreditointia Korkeakoulujen arviointineuvoston yhteydessä toimivalta erikoistumisopintojen lautakunnalta. Kansallinen akkreditointimenettely päättyi, kun korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditoinnit aloitettiin. Akkreditoinnilla oli merkitystä ohjelmien kehittämisessä, mutta ei välttämättä koulutuksen vetovoimatekijänä. Erikoistumisopintojen opiskelijamaksu oli 250 euroa lukukaudessa. Erikoistumisopintoihin valittujen määrä oli viimeisenä vuonna ennen erikoistumiskoulutuslainsäädännön voimaantuloa 2014 yhteensä 714 opiskelijaa. Opiskelijamäärä oli voimakkaassa laskussa koko 2010-luvun. Huippuvuonna 2011 se nousi 4 701 opiskelijaan. Erikoistumisopintojen opiskelijoista noin 40 % oli sosiaali- ja terveysalalla. (HE 241/2014 ja Vipunen.)

Samanaikaisesti erikoistumisopintojen volyymin laskiessa avoimen ammattikorkeakoulun opiskelija- ja opintopistemäärät ovat vuodesta 2010 vuoteen 2016 kasvaneet huomattavasti. Opintopistemäärä on jopa nelinkertaistunut. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen opiskelijamäärä on samana ajanjaksona lähes kaksinkertaistunut. (Vipunen.)

Tämä kehitys herättää kysymyksen, ovatko edellä mainitut jatkuvan koulutuksen muodot täyttäneet entistä enemmän sitä koulutustarvetta, jota erikoistumisopinnoilla on aiemmin tyydytetty. Toinen syy voi olla se, että uudistetut rahoitusperusteet ovat asetettujen tavoitteiden mukaisesti kannustaneet järjestämään näitä koulutuksia. Erikoistumiskoulutuksen opintopisteet eivät ole ennen vuotta 2017 kartuttaneet suoriteperusteista ammattikorkeakoulun perusrahoitusta. Verkko-opintotarjonnan laajentuminen on mahdollistanut avoimen ammattikorkeakoulun opintojen tarjonnan entistä suuremmalle asiakasjoukolla paikasta riippumatta. Avoimen ammattikorkeakoulun opintopistemäärän kasvua selittää myös se, että avoimesta ammattikorkeakoulusta on useissa ammattikorkeakouluissa muodostettu väylä, jota kautta voi pyrkiä 60 opintopistettä polkuopintoja suoritettuaan tutkinto-opiskelijaksi erillishaussa.

Vuodesta 2009 lähtien toteutettiin korkeakoulutuksessa myös oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta, johon opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi erillisrahoitusta ja jossa oli myös 300 – 600 euron suuruinen opiskelijamaksu. Muutaman vuoden kuluttua sen rahoitus lopetettiin.

Vuonna 2017 erikoistumiskoulutuksessa suoritettu opintopistemäärä oli 8 890, kun se edellisellä vuonna 2016 oli 1 401. (Vipunen.) Tätä huomattavaa muutosta voi selittää erikoistumiskoulutuksen opintopisteiden ottaminen mukaan jatkuvan koulutuksen perusrahoitusosuuteen vuodesta 2017 alkaen.

Vipusen mukaan ensimmäisenä erikoistumiskoulutuksen toteutusvuonna 2015 ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksessa ei ollut vielä opiskelijoita. Osallistuneiden määrät vuosina 2016 ja 2017 selviävät taulukosta 5.

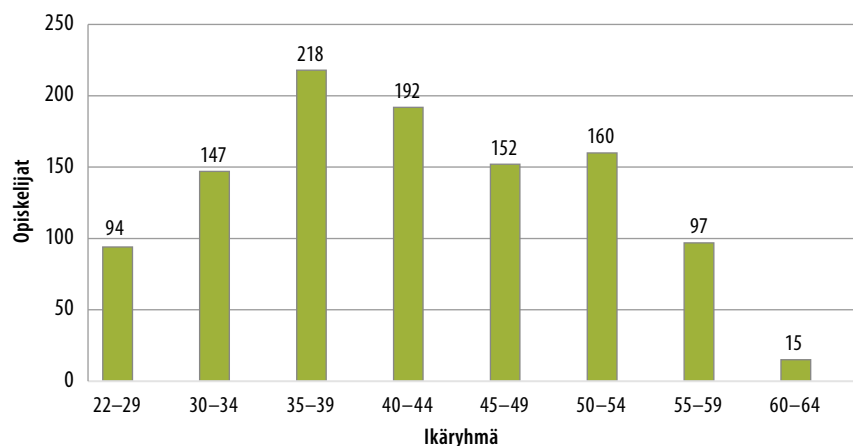
Taulukko 5. Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukseen osallistuneet ammattikorkeakouluittain vuosina 2016 ja 2017. (Vipunen.)

Ammattikorkeakoulu	Osallistuneet 2016	Osallistuneet 2017
Arcada	52	95
Centria	10	19
Diak		16
Jyväskylän amk		47
Hämeen amk	18	60
Kaakkois-Suomen amk	45	18
Kajaanin amk		10
Lahden amk	18	68
Laurea	12	33
Metropolia	54	61
Novia		20
Oulun amk		19
Satakunnan amk	16	20
Savonia	19	67
Seinäjoen amk		53
Tampereen amk	30	72
Turun amk	18	64
Vaasan amk	19	22
Yhteensä	311	764

Vuosina 2016–2017 erikoistumiskoulutusta eivät toteuttaneet Haaga-Helia, Humak, Karelia, Lapin amk eikä Saimaan amk. Näissäkin kaikissa ammattikorkeakouluissa on vuonna 2018 alkanut tai ainakin ollut haussa erikoistumiskoulutusta.

Taulukko 6. Suuralueittain toteutuneet osallistuneiden määrät vuosina 2016–2017 korkeakoulun sijaintimaakunnan mukaan.

	Opiskelijat	%
Uusimaa	323	30,0 %
Pirkanmaa, Häme ja Päijät-Häme	266	24,7 %
Kaakkois- ja Itä-Suomi	149	13,9 %
Etelä- ja Keski-Pohjanmaa ja Pohjanmaa	143	13,3 %
Varsinais-Suomi ja Satakunta	118	11,0 %
Keski-Suomi	47	4,4 %
Pohjois-Suomi	29	2,7 %
Yhteensä	1 075	100 %

Kuvio 1. Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen opiskelijat ikäryhmittäin 2016–2017 (Lähde: Vipunen)

Alueellisesti ammattikorkeakouluissa on ollut tarjontaa kohtalaisen tasaisesti. Opiskelijoiden ikäjakauma osoittaa myös, että erikoistumiskoulutukseen on osallistunut varsin tasaisesti työelämässä olevia eri ikäryhmiä, myös vanhempiin työelämässä oleviin ikäluokkiin kuuluvia.

Korkeakoulujen sähköisessä hakujärjestelmässä (KSHJ) olevan selvityksen laadinta-ajan kohtana tuoreimman julkisen luettelon 16.3.2018 mukaan erikoistumiskoulutusta koskevia verkostosopimuksia on voimassa 31. Ne jakautuvat koordinoivan ammattikorkeakoulun mukaan seuraavasti.

Taulukko 7. Erikoistumiskoulutusta koskevat verkostosopimukset 16.3.2018

Arcada	3 erikoistumiskoulutusta
DIAK	3 erikoistumiskoulutusta+ 1 ei luettelossa
Haaga-Helia	3 erikoistumiskoulutusta
Hämeen amk	5 erikoistumiskoulutusta
Jyväskylän amk	2 erikoistumiskoulutusta+ 2 ei luettelossa
Kaakkois-Suomen amk	3 erikoistumiskoulutusta
Karelia	2 erikoistumiskoulutusta
Lapin amk	1 erikoistumiskoulutus
Metropolia	4 erikoistumiskoulutusta
Novia	1 erikoistumiskoulutus
Savonia	2 erikoistumiskoulutusta
Seinäjoen amk	1 ei luettelossa
Tampereen amk	2 erikoistumiskoulutusta

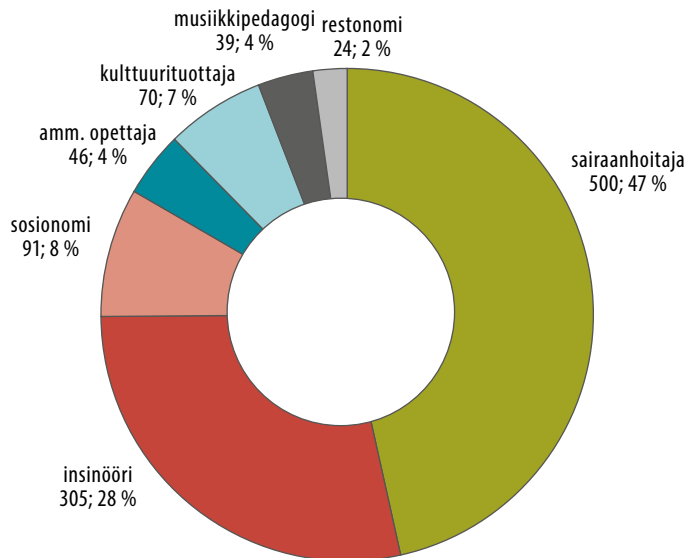
Ammattikorkeakouluissa oli lisäksi alkamassa syksyllä 2018 tai vuonna 2019 neljä ammatikorkeakoulujen koordinoimaa ohjelmaa, joita ei ollut julkisessa luettelossa. Yksi vanhemmassa julkisessa luettelossa (20.7.2017) ollut ohjelma oli poistunut uusimmasta julkisesta luettelosta todennäköisesti siitä syystä, että se ei ollut käynnistynyt. Aineistossa on mukana 35 ohjelmaa.

Kaikki ammattikorkeakoulut ovat mukana jonkin erikoistumiskoulutuksen sopimusosapuolena. Yhteistyötä yliopistojen kanssa on biotalouden, merenkulkualan, monikulttuurisuuden asiantuntijan, oikeustulkkausten ja uraohjauksen erikoistumiskoulutuksissa. Vuosina 2016 ja 2017 ammattikorkeakouluissa on toteutettu 15 erikoistumiskoulutusta. Vuonna 2018 on aloitettu useita uusia ja vuonna 2019 on suunnitelmassa edelleen uusia erikoistumiskoulutuksia.

Erikoistumiskoulutusta koskevissa säädöksissä edellytetään, että erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen tulee liittyä niiden ammattikorkeakoulujen enemmistö, joilla on tutkintotoimikkeen johtavaa koulutusta. Erikoistumiskoulutuksen toteuttamista varten valtakunnallinen konsortio on joissakin tapauksissa jakautunut alueellisiin konsortioihin.

Taulukko 8. Erikoistumiskoulutusten jakautuminen koulutusvastuualueen mukaan.

sairaanhoitaja	8 erikoistumiskoulutusta
insinööri	8 erikoistumiskoulutusta
sosionomi	4 erikoistumiskoulutusta
tradenomi	3 erikoistumiskoulutusta
amm. opettajakoulutus	3 erikoistumiskoulutusta
medianomi	2 erikoistumiskoulutusta
agrologi, kulttuurituottaja, metsätalousinsinööri, musiikki-pedagogi, restonomi ja teatteri-ilmaisun ohjaaja ja tulkki	kukin yksi erikoistumiskoulutus

Kuvio 2. Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen opiskelijat 2016–2017 koulutusvastuualueittain. (Lähde: Vipunen)

Erikoistumiskoulutukset keskittyvät ammattikorkeakoulujen opiskelijamääriltään suurille pääaloille erityisesti sairaanhoitaja- ja sosionomitutkintojen sekä insinööriskoulutuksen pohjalte rakentuviin. Sosiaali- ja terveysalan osuus oli yhteensä 55 % ja tekniikan 28 %. Kolmannella ammattikorkeakoulujen suurella alalla liiketaloudessa ei kyseisinä vuosina ollut erikoistumiskoulutuksen opiskelijoita, mutta vuonna 2018 on aloitettu uusia ohjelmia myös liiketaloudessa.

Erikoistumiskoulutuksissa on mukana osaamisalueita, jotka ovat ajankohtaisia työelämässä, kuten digitalisaatio, kotihoito ja monikulttuurisuus. Erikoistumiskoulutuksen laajuus on yhtä erikoistumiskoulutusta lukuun ottamatta 30 opintopistettä. Diakonia-ammattikorkeakoulun koordinoima kahden yliopiston kanssa yhteinen monikulttuurisuuden asiantuntijan koulutus on 40 opintopistettä.

Turun ammattikorkeakoulun ja Novian suunnittelema toistaiseksi toteuttamaton nukke- ja musiikkiteatterikoulutuksen ohjelma on kolmikielinen (suomi, ruotsi, englanti) ja Arcadan toteuttama Big Data Analytics-ohjelma englanninkielinen.

3 Erikoistumiskoulutuksen tarve, koulutusmäärien riittävyys ja muu tarjonta

3.1 Yliopistot

Erikoistumiskoulutuksen tarpeesta arviot ovat vaihtelevia. Osa valtakunnallisista työelämän edustajista ja sidosryhmistä pitää erikoistumiskoulutuksia äärimmäisen tärkeinä ja tarpeellisina. Korkeasti koulutettujen osaamistarpeet muuttuvat niin nopeasti, että tutkinnon jälkeinen erikoistumiskoulutus tarjoaa akateemisesti koulutetuille parhaimmillaan sellaisen työelämässä välttämättömän ammatillisen osaamisen, uusimman tutkimustiedon sekä yliopistollisen ohjauksen yhdistelmän, joka on erittäin tervetullut uusi koulutusmuoto ja jonka yliopisto voi tarjota.

Osa haastatelluista totesi, että erikoistumiskoulutukset ”etsivät vielä hapuilevana paikkaansa”. Työmarkkinoilla on epätietoisuutta, mikä on erikoistumiskoulutuksen asema yliopistoissa. Käynnistymisestä on kulunut varsin lyhyt aika. Tässä vaiheessa on vielä epäselvyyttä erikoistumiskoulutuksen roolista, funktiosta ja asemasta koulutusjärjestelmässä.

Professioammateissa, kuten farmaseutit, proviisorit, psykologit ja sosiaalityöntekijät, erikoistumiskoulutuksilla on erityinen merkitys ja asema. Erikoistuminen on edellytys kelpoisuutta edellyttäviin tehtäviin kuten erikoispsykologeilla. Sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviltä ammattihenkilöilainsäädäntö (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015 sekä Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 ja täydennyskoulutusvelvollisuus ja jatkuva ammatillinen kehittäminen 18§, 1659/2015) edellyttää osaamisen jatkuvaa päivittämistä ja kehittämistä. Suoritetut haastattelut osoittivat, että erikoistumiskoulutuksen tarve on suuri ja koulutukseen pääsyssä noudatetaan varsin tiukkaa kriteeristöä, esimerkiksi neuropsykologian erikoistumiskoulutuksessa hakijoita oli vuonna 2016 yhteensä 100, mutta koulutuspaikka voitiin antaa vain 41:lle.

Sosiaalityön koulutusyksiköt näkivät erikoistumiskoulutusuudistuksen mahdollisuutena kehittää erikoissosiaalityöntekijän koulutusta ja vastata työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin. Tutkimusperustaisuus ja tutkivan sosiaalityön idea vahvistaa sosiaalityöntekijöiden erikoisosaamista (Lähteinen & Tuohino 2016).

Neljään sosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutukseen on haettu enemmän kuin mitä oli aloituspaikkoja. Myös toisella hakukierroksella on ollut koulutushalukkuutta riittävästi, mikä osoittaa erikoistumiskoulutuksen selkeän tarpeellisuuden. Yhtään markkinoitua koulutusta ei ole jäänyt käynnistymättä. Yliopistot pitävät koulutuksen vakiinnuttamista tärkeänä tavoitteena. Sosiaalityön erikoisasiantuntijuudelle on tarvetta yhteiskunnan rakentumisen myötä, jolloin työntekijöiltä vaaditaan spesifistä osaamista.

Erikoistumiskoulutukset ovat ”aivan upea avaus uudenlaisen osaamisen kehittämisessä”, todettiin taidealan kahdesta koulutuksesta. Systemaattisesti ja laaja-alaisesti tehty valmisteluhanke kartoitti osaamistarpeet koko taidealan erikoistumiskoulutuksen rakentamiseksi. Koulutuksen tarve osoittautui niin suureksi, että yli puolet hakijoista jäi aloituspaikkaa vaille odottamaan uusia erikoistumiskoulutuksia.

Opetus- ja kasvatusalalla erikoistumiskoulutusten teemat digitalisaatio, monikulttuurisuus ja kouluhyvinvointi osoittautuivat työelämän ja toteuttajien mielestä ajankohtaisiksi ja tarpeellisiksi. Hakijoita yliopistojen markkinoimiin seitsemään erikoistumiskoulutukseen on ollut riittävästi. Kerätyn kysely- ja haastatteluaineiston perusteella ilmeni jonkin verran epäselvyyttä useista rahoitusinstrumenteista. Esimerkiksi samaan aikaan alkoi Opetushallituksen valtakunnallinen digituutor-kärkihanke. Kolme erikoistumiskoulutusta ”Oppiminen ja opettaminen digitaalisissa ympäristöissä” on arvioitu varauksetta tarpeellisiksi. Näissä koulutuksissa löydettiin täydentäviä kytköksiä digituutor-hankkeeseen.

Uraohjauksen erikoistumiskoulutukselle on työelämässä suuri tarve. Uraohjaajakoulutus synnytettiin OKM:n ”asiantuntijuus edellä”-työryhmän (2013) esittämän mallin pohjalta. Itä-Suomen yliopiston filosofinen tiedekunta hyväksyi keväällä 2018 uuden uraohjauksen erikoistumiskoulutuksen opetussuunnitelman ja yhteistyöyliopistoina ovat Tampereen ja Turun yliopistot. Lyhyestä markkinointiajasta huolimatta hakijoiden runsas määrä yllätti. Aloituspaikkoja oli 30, mutta kaikki 53 hakijaa otettiin ensimmäiseen uraohjaajakoulutukseen. Toinen uraohjauksen koulutus käynnistyy vuoden 2019 alussa Jyväskylän yliopiston vastuulla ja yhteistyössä viiden ammattikorkeakoulun kanssa.

Ruotsinkielinen oikeuspsykologian (rättsspsykologi) erikoistumiskoulutus on monitieteinen koulutus, joka on maassamme ensimmäinen. Vastuuyliopistona on Åbo Akademi. Hakijoita vuonna 2017 käynnistyneeseen ensimmäiseen erikoistumiskoulutukseen oli 70 ympäri Suomea, mikä osoitti selvästi koulutuksen tarpeellisuuden. Osallistujia on 29, pääosin juridiikan ja psykologian työtehtävissä olevia.

Viestintätieteiden alalta valmisteltiin Tampereen yliopiston vetämänä kolme erikoistumiskoulutusta, yksi yliopistolle ja kaksi ammattikorkeakouluille. Yliopiston erikoistumiskoulutukselle ”Digitaalisen datan hyödyntäminen, mediassa ja journalismissa” ei ollut riittävästi hakijoita. Toinen haku on meneillään. Sen sijaan ”Teknisen viestinnän erikoistumiskoulutus: minimalismi mukautuvassa suunnittelussa” aloitettiin vuonna 2017. Teknisen viestinnän alan koulutustarve on suuri yrityksissä ja elinkeinoelämässä, jossa tarvitaan mm. teknistä alaa tuntevia kääntäjiä. Yritysten edustajat, Suomen teknisen viestinnän yhdistys sekä teknistä viestintää opettavat yliopistot Oulussa, Vaasassa ja Tampereella keskustelivat teknisen viestinnän osaamistarpeista ja havaitsivat erikoistumiskoulutuksen tarpeellisuuden.

Kunta- ja alueyhteisöjen palveluosaamisen -erikoistumiskoulutukseen on ollut kaksi hakua, mutta hakijoita ei ole toistaiseksi ollut riittävästi. Koulutusta markkinoidaan uudelleen ja se on suunniteltu aloitettavaksi keväällä 2019.

Biotalousalan erikoistumiskoulutus valmisteltiin valtakunnalliseen biotalousstrategiaan (2014) pohjautuvien tarpeiden ja haasteiden pohjalta. Erikoistumiskoulutuksen kehittämistarpeiden ja osaamistavoitteiden tunnistamiseksi tehtiin perusteellinen pohjatyö työpajoineen ja verkkokyselyineen. Määriteltiin biotaloutta ja kuultiin alan yritysten tulevaisuuden visioita, ajatuksia osaamistarpeista ja miten asiantuntijuus tulisi erikoistumiskoulutuksella osoittaa. Itä-Suomen biotalouden erikoistumiskoulutuksessa on 14 osallistujaa, joista eniten on metsänhoitajia ja metsäinsinöörejä. Koulutuksesta vastaa Itä-Suomen yliopisto ja kumppaneina ovat Karelialan ja Savonian ammattikorkeakoulut. Pohjois-Suomen Biotalousalan erikoistumiskoulutusta koordinoi Helsingin yliopisto, mutta koulutus ei ole vielä käynnistynyt.

Monikulttuurisuuden asiantuntija- erikoistumiskoulutus on uusi haasteellinen ala myös siitä syystä, että kyse on monitieteisestä eikä vain yhden tiedekunnan koulutuksesta. Työelämään ei ole vielä muodostunut selkeästi ilmaistuja osaamistavoitteita koskien monikulttuurisuutta. Turun yliopisto teki Diakonia ammattikorkeakoulun koordinoimana pilotoinnin, jossa oli 18 osallistujaa. Aloituspaikkoja oli 80. Koulutuksen markkinointi on ollut haastavaa.

Erikoistumiskoulutuksia ei ole tähän mennessä valmisteltu ns. akateemisilta generalistialoilta, joilla täydennyskoulutusperinnettä on muita vähemmän (esim. humanistit ja yhteiskuntatieteilijät). Hallintotieteistäkin on ollut markkinoinnissa ainoastaan yksi erikoistumiskoulutuskoulutus.

Luonnontieteellisen alan erikoistumiskoulutuksista ei ole jätetty hakemuksia OKM:lle. Sairaala- ja fyysikoille tarkoitetun koulutuksen valmisteluun ei myönnetty rahoitusta, vaikka koulutustarvetta on. Kaivosalan koulutuksen tarpeellisuutta erikoistumiskoulutuksena pidettiin Oulun yliopistossa tarpeellisena, mutta yliopisto ei ole tehnyt hakemusta.

Myös kauppatieteen ja tekniikan alan erikoistumiskoulutukset puuttuvat. Yliopistojen johdon haastattelut osoittivat, että näille aloille profiloituneilla yliopistoilla on olemassa hyvin toimivat verkostot ja vakiintuneet perinteet maksullisena täydennyskoulutuksena (vrt. MBA-koulutus). Myös tilauskoulutusta tehdään räätälöidysti paljon. Yhteiskunnalliset rakennemuutokset, kuten Nokian jälkihoito, ovat luoneet yliopistoille koulutuskysyntää. Teknologisen nopean kehityksen vuoksi jatkuvalle koulutukselle on suuri tarve ja kysyntä, mutta ei erikoistumiskoulutuksena toteutettuna. Myös yritykset itse järjestävät tarvittavaa koulutusta työntekijöilleen. Yksityiset koulutusyritykset ja alan yhdistykset tarjoavat koulutustuotteitaan liiketaloudellisesti hinnoitellen samoilla markkinoilla kuin yliopistot.

Opetuksesta vastaavat yliopistojen vararehtorit ilmaisivat haastatteluissa seuraavia asioita, kun kysyttiin erikoistumiskoulutuksen asemaa ja tarvetta. Joiltakin koulutusaloilta puuttuu täydennyskoulutusperinne, jolloin erikoistumiskoulutus ohitettiin tai nopeasti saatavilla olevaa täydennyskoulutusta haetaan muuta kautta (esim. matematiikka ja fysiikka).

Monialaisissa yliopistoissa yritysysteistyö koulutustarpeiden määrittelyssä todettiin heikkona puolena. Tarpeellisia joskin haastavia synnyttää voisivat haastateltujen mielestä olla monitieteisesti ja moniammatillisesti rakennetut erikoistumiskoulutukset. Innovaatioita ja uutta osaamista voisi löytyä risteytyviltä aloilta. Laajemmin katsottuna työelämässä osaamisen päivittämisen tarve kasvaa kiihtyvällä nopeudella. Siihen perustutkintokoulutuksen kautta ei ehditä reagoida riittävällä nopeudella. Haastatteluissa Tekniikan Akateemiset ja Suomen Yrittäjät korostivat kaikkien toimialojen digitalisoitumista, mikä mullistaa yhteiskunnan perusrakenteita ja elinympäristöä. Viimeisten viiden vuoden aikana Suomen Yrittäjäjärjestön jäseneksi liittyneistä noin 39 %:lla on korkeakoulututkinto (Suomen Yrittäjät. Jäsenrekisteri 2017 ja Suomen Yrittäjät 2017. Yrittäjämönteinen korkeakoulutus 2025, Suomen Yrittäjät 2018. Osaamisen ekosysteemi 2025: Kohti jatkuvan oppimisen järjestelmää).

3.2 Ammattikorkeakoulut

Koulutustarvetta koskevat selvitykset

Erikoistumiskoulutuksen tarvetta voi lähestyä sekä työelämän että koulutettavien näkökulmasta. Jatkuvan elinikäisen oppimisen alueella olisi oikeampaa puhua osaamistarpeesta, jota voidaan tyydyttää monilla muodollisen koulutuksen ja muutoin tapahtuvan oppimisen avulla. Kokonaiskuvaa siitä, miten osaamistarpeen tyydyttäminen jäsentyy erikoistumiskoulutuksen tavoitteiksi on vaikeaa saada.

Opetushallituksen yhteydessä toimii osaamisen ennakkointifoorum 1.1.2017–31.12.2020, joka pyrkii selvittämään työelämän muuttuvia osaamistarpeita sekä tunnistamaan työelämän edellyttämiä koulutusjatkumia. Käytännössä se kuitenkin tähtää nuorten

koulutustarpeiden selvittämiseen. Ennakointifoorumin osaamisalueittaisissa työpajoissa on mukana laaja työelämän ja koulutuskentän edustus perusasteelta yliopistoon. Tähänastiset osaamisfoorumin tuotokset näyttävät olevan melko yleisiä megatrendejä, joista erikoistumiskoulutuksen tarpeen johtaminen vaatii alakohtaista työskentelyä.

Arenen koulutusalaakohtaisten ryhmien tehtävänä on myös erikoistumiskoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen, mutta sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan ryhmää lukuunottamatta niillä ei ole raportoituja selvityksiä erikoistumiskoulutuksen alakohtaisesta tarpeesta. Mainittu ryhmä on tuottanut sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneudenhoitoalojen erikoistumiskoulutuksen tarpeesta raportin. (Kukkonen 2014.) Sosiaalialalla ja terveysalalla on lisäksi kattava valtakunnallinen alan kouluttajista koostuva verkosto. Sosiaali- ja terveysalalla myös terveydenhuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunta selvittää hoitotyön erikoisosaamista. Sosiaali- ja terveysministeriön toimesta on vuonna 2014 teetetty selvitys sosiaalialan että kliinisen hoitotyön osaamistarpeista erikoistumiskoulutusten suunnittelua varten. (Helminen 2014; Rautianen&Vallimies-Patomäki 2014.)

STM:n yhteydessä toimiva terveydenhuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunta asetti 2015 hoitotyön jaoston valmistelemaan työelämän tarpeisiin pohjautuvaa ehdotusta tarvittavasta erikoisosaamisesta kliinisen hoitotyön erikoistumiskoulutuksia varten. Se määritteli 10 tarvittavaa erikoistumisalaa. Se teki ehdotuksen osaamisen koordinaation valtakunnalliseksi rakenteeksi, osaamisen varmistamisen ja tunnistamisen käytänteiksi sekä osaamisen kehittämisprosessiksi työelämässä. (Kliinisen hoitotyön erikoisosaaminen 2016.)

Kukkosen toimittamassa raportissa sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneudenhoitoalan osaamistarpeiden pääalueiksi nousevat digitalisaatio, monikulttuurisuus, kansalaisten osallistumisen uudet muodot sekä sote-uudistus.

Digitalisaatio, monikulttuurisuus ja sote-uudistus ovat taustatekijöinä mukana useissa julkisessa luettelossa olevissa erikoistumiskoulutusohjelmissa. STM:n raportin määrittelemistä 10 kliinisen hoitotyön osaamisalueista on mukana erikoistumisohjelmatarjonnassa viisi. Erikoissairaanhoidon vaatima kliininen osaaminen ole riittävästi mukana erikoistumisohjelmissa, vaan ohjelmat liittyvät enemmän perusterveydenhuoltoon. Sairaanhoitajan lääkkeenmäärääminen ja ensihoito ovat asetuksella erikseen säädeltyjä lisäkoulutuksia. Niitä toteutetaan ammattikorkeakouluissa maksullisena täydennyskoulutuksena. Tämä osoittaa, ettei raja erikoistumiskoulutuksen ja maksullisen täydennyskoulutuksen välillä ole selkeästi määritettävissä.

Helminen (2014) määrittelemistä 8 sosiaalialan työalueesta neljä on edustettuna toteutuksessa erikoistumisohjelmatarjonnassa.

Tekniikan alalla toteutettavan InfraPOMO -erikoistumiskoulutuksen lähtökohtana on raportti Infrarakentaminen muutoksessa sekä rakennusalan erikoistumiskoulutusten kehittämishanke, jossa kartoitettiin rakennusalan koulutustarpeita. Raportin mukaan infra-alan koulutustarve on suuri, koska tutkintokoulutus painottuu talonrakennukseen. Rakennusalan osaamistarpeet ovat lähtökohtana myös lokakuussa päätetyssä ministeriön erillisrahoituksessa osaajapulan helpottamiseksi. (Infrarakentaminen muutoksessa 2014.)

Digitalisaatio on hallitseva teema liiketalouden erikoistumiskoulutuksissa, jotka ovat käynnistyneet vasta vuonna 2018. Tekniikassa korjausrakentaminen ja kyberturvallisuus edustavat paljon julkisuudessaakin esillä olleita koulutustarpeita. Viime aikoina esillä ollut koodaripula on esimerkki koulutuksesta, joka voisi hyvin toteutua erikoistumiskoulutuksena, mutta jollaista ei ole tarjolla.

Erikoistumiskoulutusten verkostoissa on varsin perusteellisesti kartoitettu suunnitellun koulutuksen tarvetta workshoppeissa, webropol-kyselyissä ja laajempiakin selvityksiä tekemällä. Toteutuneet erikoistumiskoulutukset ovat pohjautuneet yhteistyössä työelämätahtojen kanssa tehtyihin tarveselvityksiin.

Erikoistumiskoulutukset tuottavat sosiaali- ja terveysalalla asiantuntijatahon virallisesti tunnustaman kelpoisuuden. Sosiaalialalla Valvira merkitsee ne sosiaalihuollon ammattihenkilöiden rekisteriin. Kliinisen hoitotyön työryhmä ehdottaa vastaavaa menettelyä toteutettavaksi kliinisen hoitotyön erikoistumiskoulutuksen osalta. (Kliinisen hoitotyön erityisosaminen 2016.) Suomen Haavanhoitoyhdistys ry. hyväksyy haavahoidon asiantuntijan erikoistumiskoulutuksen auktorisoidun haavahoitajan nimikkeen hakemiseen oikeuttavaksi koulutukseksi, johon lisäksi vaaditaan tietty työkokemus. Vuonna 2016 Suomeen perustettiin oikeustulkkierekisteri.

Niissä erikoistumiskoulutuksissa, joista on saatu tiedot hakeneista ja aloittaneista, hakeneiden määrä on ollut keskimäärin 1,60 kertaa aloittaneiden määrä, mikä edustaa kohtalaista kysyntää. Se on selvästi vähemmän kuin ammattikorkeakoulujen erillishaussa keskimäärin (2,7 Vipunen). Ohjelmien väliset erot ovat kuitenkin suuret. Aineistossa keskimääräistä vetovoimaisimpia ovat olleet digitekijä Fast Track Hamk (2,2), mielenterveys ja päihdetyö koko verkosto (2,1) sekä yhteisömuusikko koko verkosto (1,9). Joissakin ohjelmissa ei ole saatujen vastausten mukaan ollut riittävästi hakijoita koulutuksen aloittamiseksi.

Erikoistumiskoulutusten tarjonta suhteessa kysyntään on ollut riittävä sekä haastattelujen että käytettävissä olleiden tilastojen pohjalta.

Haastatteluissa esille tulleet koulutustarpeet

Työmarkkinatahoja ja muita valtakunnallisia sidosryhmiä, mm. ministeriöitä, edustavien asiantuntijoiden ja rehtoreiden haastattelussa sekä koordinaattorikyselyssä tuli esille seuraavia erikoistumiskoulutuksen tarpeita:

- yleisesti monessa haastattelussa on korostettu työn muuttumiseen liittyviä koulutustarpeita, kuten digitalisaatiota, mikä onkin laajasti monen alan erikoistumiskoulutuksen sisältönä
- useissa haastatteluissa tuli myös esille tarve monialaisempiin erikoistumiskoulutuksiin
- kliininen hoitotyö, jossa olemassa olevat erikoistumiskoulutukset eivät kata kaikkia STM:n raportissa (2016) mainittuja erikoistumisaloja ja jossa toteutuviissa erikoistumiskoulutuksissa katsotaan tarvittavan enemmän käytännön osaamista, mikä on myös alan ammattilaisia edustavan järjestön kanta (Tehy), erikseen on myös mainittu päivystyksen hoitotyön ja kuvantamisen erikoistumiskoulutus
- monikulttuurisen varhaiskasvatuksen asiantuntija, edellyttää uuden varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisen varhaiskasvatuksen sosionomin toimenkuvan määrittelyä (verkosto on valmiina), vasta valmistuneista sosionomeista 29 % työskentelee lastentarhanopettajina ja 35 % varhaiskasvatuksessa työskentelevistä lastentarhanopettajista on suorittanut lastentarhanopettajan kelpoisuuden edellyttämät opinnot osana sosionomin (amk) tutkintoa
- etsivä nuorisotyö
- palveluohjaus
- talonrakentaminen, RTA rakennusterveysasiantuntija, KVKs kosteusvaurion korjaussuunnittelija, KVT kosteusvaurion kuntotutkija, rakennusfysiikka
- digitalisaatio: ohjelmistot, automatiikka, robotiikka, tekoäly, data-analytiikka
- kiertotalous
- kaivosala
- tilinpäätösosaaminen, liiketoimintaosaaminen
- esimies- ja työnjohto-osaaminen, digitaalisen johtamisen haasteet, ikäjohtaminen
- matkailu
- oikeustulkit

Muu täydennyskoulutustarjonta

Useissa ammattikorkeakouluissa on tarjolla erikoistumiskoulutukseen rinnastettavaa pitkäkestoista maksullista täydennyskoulutusta. Tätä on liiketalouden alalla, kuten MBA-koulutukset, mutta myös ammattikorkeakouluissa sosiaali- ja terveysalalla. Esimerkkinä viime mainitusta ovat mm. sairaanhoitajille lääkkeenmääritykseen pätevöittävät opinnot 45 opintopistettä, hoitotason ensihoidon 30 op sekä seksuaalineuvonnan, diabeteshoitajan ja sydänhoitajan koulutukset 30 opintopistettä. Maksullisena täydennyskoulutuksena toteutetaan myös mm. hoitologiikan erikoistuneen osaajan ja urheilufysioterapiaan erikoistuneen osaajan 30 opintopisteen laajuista maksullista täydennyskoulutusta. Näiden koulutusten opiskelijamaksut ovat korkeampia kuin erikoistumiskoulutusten, mutta tästä huolimatta niillä on ollut rehtoreiden mukaan riittävää kysyntää. Erityisesti joidenkin suurimpien ammattikorkeakoulujen koulutustarjonnassa erikoistumiskoulutuksella on marginaalinen asema suhteessa koko täydennyskoulutustarjontaan. Selvää rajaa erikoistumiskoulutuksen ja samoja erikoistumisen tavoitteita palvelevien maksullisten täydennyskoulutusten välille ei voi vetää.

Liiketalouden sekä rakennus-, LVI- ja kiinteistöalalla on runsaasti alan pätevyyksiin ja sertifikaatteihin liittyvää kaupallista koulutusta. Rakennus-, LVI- ja kiinteistöalalla tätä koulutusta toteuttaa laajasti Rakennusteollisuuden koulutuskeskus RATEKO, mutta sitä toteuttavat maksullisena täydennyskoulutuksena myös myös mm. Itä-Suomen yliopisto ja Metropolia-ammattikorkeakoulu.

Vuonna 2014 käynnistyi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän ehdotuksen pohjalta korkeakouludiplomikokeilu neljällä ohjelmalla, joihin koottiin tutkintojen osia pääsääntöisesti 60 opintopisteen laajuisiksi korkeakouludiplomeiksi. Esikuvana olivat monien Euroopan maiden Diploma of Higher Education-koulutukset. Kokeilu herätti alkaessaan vastustusta niin korkeakoulukentän kuin työelämänkin taholla. Korkeakouludiplomien pelättiin johtavan siihen, että korkeakoulujärjestelmään syntyy uusi lyhyempi tutkintoväylä työelämään.

Käytännössä korkeakouludiplomien opintotavoitteet muotoutuivat valtaosin täydennyskoulutustyyppisiksi, mihin viittaavat myös kokeilun seurantaraportin tiedot opiskelijoiden itsensä haastatteluissa ilmaisemista opintojen tavoitteista. Korkeakouludiplomeista ei lähdetty rakentamaan kilpailevaa väylää tutkintokoulutukselle. Jyväskylän ammattikorkeakoulun kokeilussa opiskelijoista 46 %:lla oli korkeakoulututkinto, 27 %:lla ammattikorkeakoulu- ja 16 %:lla yliopistotutkinto. Enimmillään korkeakoulutettujen osuus oli hankintaosaamisen korkeakouludiplomikoulutuksessa (68 %). Kokeilun seurantaraportin mukaan opiskelijoiden heterogeeninen lähtötaso vaikeutti opiskelua, mutta monimuotoisuus oli toisaalta vahvuus. Myöhemmin korkeakouludiplomit ovat laajentuneet muutamaa muuhunkin ammattikorkeakouluun. (Aittola, H. & Siekkinen, T. & Välimaa, J. 2015; Kirjalainen, E. & Pintilä, T. 2016.)

Korkeakouludiplomit eroavat erikoistumiskoulutuksesta siten, että niillä ei ole säädöspohjaa, ne ovat korkeakoulukohtaisia, ne toteutetaan avoimen ammattikorkeakoulun opintoina avoimen korkeakoulun opiskelijamaksuin, ne ovat pohjakoulutuksesta riippumatta kaikille avoimia ja ne voidaan sisällyttää myöhemmin tutkintoon.

Näyttää siltä, että korkeakouludiplomit ovat täyttäneet pääosin samanlaista koulutus- tarvetta kuin erikoistumiskoulutukset kouluttajan ja opiskelijan kannalta edullisemmin toteutusehdoin. Niillä on kuitenkin monipuolisemmat tavoitteet. Ne ovat tapa rakentaa avoimen ammattikorkeakoulun opinnoista tai tutkintojen osista laajempia kokonaisuuksia, jotka voivat olla osalle opiskelijoista täydennyskoulutusta, osalle väylä tutkintotavoitteisiin opintoihin.

Korkeakouludiplomeja vastaavaa mallia paketoita avoimen korkeakoulun opintoja suuremmiksi kokonaisuuksiksi on toteutettu työelämälähtöinen avoin korkeakouluopetus (AVOT) -hankkeessa 2015–2018. ESR-rahoitteiseen hankkeeseen osallistui viisi yliopistoa ja kolme ammattikorkeakoulua koordinaattorina Turun yliopisto. Hankkeessa toteutettiin IT-alan, sosiaali- ja terveysalan sekä biotalouden osaamiskokonaisuuksia. Hankkeissa toteutetun koulutuksen tavoitteet ja toteutustapa olivat lähellä erikoistumiskoulutuksia. Erona olivat osaamiskokonaisuuksien perustuminen avoimen korkeakoulun opintoihin ja tarjontalähtöisyys. (Aittola & Siekkinen & Välimaa 2018.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työelämän ohjaustyöryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää ammatillisen tutkintorakenteen uudistamista, on raportissaan pohtinut erikoisammattitutkintojen ja korkeakoulujen erikoistumiskoulutusten suhdetta. Työryhmä toteaa, että joitakin erikoisammattitutkintoja suorittavat pääasiassa korkeasti koulutetut. Tällaisia erikoisammattitutkintoja ovat mm. johtamisen erikoisammattitutkinto JET, oikeustulkin, yrittäjän ja yritysjohtamisen erikoisammattitutkinto. Tästä työryhmä pääättelee, että syy voi olla siinä, että korkeakoulutetuille ei ole tarjolla riittävästi heidän osaamistarpeitaan vastaavaa koulutusta. Toisaalta työryhmä toteaa, että koulutusjärjestelmässä tulisi mahdollistaa nykyistä laajempi eri koulutusasteilta tulevan osaamisen yhdistäminen. (Työelämän ohjaustyön raportti 2018, 29-30.)

Erikoistumiskoulutusten tavoitteena on lain (932/2014) mukaan tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoista koulutusta. Tämä rajausta pohjautuu EU:n palveludirektiivin ehtoihin ei-taloudellisena toimintana pidettävästä koulutuksesta. Toteutuvien erikoistumiskoulutusten joukossa ei ole koulutuksia, joita tuotettaisiin ammattikorkeakouluissa markkinaehtoisesti, mutta markkinaehtoisissa koulutuksissa on koulutuksia, jotka luonteensa puolesta voisivat olla erikoistumiskoulutuksia. Raja erikoistumiskoulutusten ja vastaavia tavoitteita toteuttavien markkinaehtoisten koulutusten välillä ei ole selvä.

Erikoistumiskoulutusten tarjonta näyttää kohtalaisen hyvin kohdentuvan sellaisille osaamisalueille, joilla tehtyjen selvitysten mukaan on koulutustarvetta. Haastattelujen perusteella syntyvä vaikutelma kuitenkin on, että yritykset käyttävät enemmän maksullista täydennyskoulutusta, jota voidaan räätälöidä paremmin välittömiin tarpeisiin. Myöskin voimakkaasti laajentuneet avoimen ammattikorkeakoulun opinnot ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto näyttävät täyttävän sitä osaamisen kehittämistarvetta, jota on ajateltu tyydyttää erikoistumiskoulutuksella.

Avoimia ammattikorkeakouluopintoja käytetään osittain lyhytkestoiseen täydennyskoulutukseen sekä väylänä tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Korkeakouludiplomit ovat tietyn osaamisen paketoituja avoimia ammattikorkeakouluopintoja, joihin on hakeutunut korkeakoulututkintoa vailla olevien ohella merkittävästi yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Tämä osoittaa, että niillä on opiskelijoiden näkökulmasta erikoistumiskoulutusta vastaavia tavoitteita. Ne ovat myös opiskelijamaksuiltaan (15 euroa/opintopiste) huomattavasti edullisempia kuin erikoistumiskoulutus tai maksullinen täydennyskoulutus.

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on työelämäläheinen ylempi korkeakoulututkinto, joka sijoittuu koulutuksen viitekehyksessä tasolle 7. Useimmiten ammattikorkeakoulut ovat hyväksilukeneet ylempien ammattikorkeakoulututkintojen opinnoissa erikoistumiskoulutusta huomattavassakin määrin. Tämä käytäntö vastaa tietyllä tavalla eräiden yliopiston erikoistumiskoulutusten ja lisensiaatin tutkinnon suhdetta ennen uuteen erikoistumiskoulutukseen siirtymistä. Haastatteluista erikoistumiskoulutusten opiskelijoista noin puolet oli jatkanut tai jatkamassa opintojaan ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossa. Näin ollen osalle erikoistumiskoulutuksen suorittaneista ylempi ammattikorkeakoulututkinto on ollut seuraava askel henkilökohtaisella jatkuvan oppimisen polulla.

Korkeakouluvision 2030 toimeenpanoon liittyvä tutkintojen osin toteuttaminen maksullisena täydennyskoulutuksena tuo täydennyskoulutuksen tarjontaan uuden mahdollisuuden, jota ammattikorkeakoulut tulevat varmaankin hyödyntämään etenkin kun rahoitusuudistuskin tätä tukee. Työelämä on osin kokenut täydennyskoulutuksen tarjonnan pirstaleisena. Toisaalta tarjonnan monimuotoisuus voi olla eduksi tarjotessaan mahdollisuuden vastata monimuotoisempiin työelämän ja yksilön tarpeisiin. Haaste on kuitenkin koulutuksen selkokielineen markkinointi niin henkilö- kuin työelämäasiakkaille, joille koulutuksen nimikkeet ja toimintasäännöt ovat vieraita

4 Erikoistumiskoulutuksen toteutuksen arviointi

4.1 Yliopistot

Erikoistumiskoulutuksen vastuuyliopistoja on kahdeksan (taulukko1). Erikoistumiskoulutusta eivät ole lähteneet koordinaattoreina toteuttamaan Aalto yliopisto, Hanken, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen teknillinen yliopisto eikä Vaasan yliopisto. Näiden yliopistojen koulutuksesta vastaavat vararehtorit kertoivat haastatteluissa, ettei heidän yliopistoissaan nähty erikoistumiskoulutuksen roolia houkuttelevana. Valmistelua pidettiin hallinnollisesti aikaa vievänä. Kaupallisen ja teknisen erikoisosaamisen tarpeet tyydyttää maksullinen täydennyskoulutus. Yliopistoilla on jo olemassa hyvät toimintamallit mukaan lukien yritys- ja työelämän yhteistyösuhteet. Joidenkin erikoistumiskoulutusten sopimusosapuolina em. yliopistot ovat voineet olla (taulukko 2).

Erikoistumiskoulutusten valmistelu oli vaativaa, minkä lähes poikkeuksetta yliopiston johto mainitsi. Tiedekuntien ja laitosten rooli valmisteluprosessissa oli keskeinen. Erikoistumiskoulutusta koskevan lain (HE 241/2014) ehdot valtakunnallisesta koulutusalan yhteistyöstä kuin myös uskottavasta työelämän yhteistyöstä koettiin usein hallinnollisesti uudenlaisena vaatimuksena. Monelle tiedekunnan edustajalle erikoistumiskoulutus on ollut uusi kokemus monikanavaisesta koulutuksen rahoituksesta.

UNIFI ry ja ARENE ry on luonut koulutukselle speksejä ja tukenut myös erikoistumiskoulutuksen toimenpideohjelman toteuttamista valtakunnallisella tasolla.

Selvitykseen otetaan erikoistumiskoulutuksen toteutuksesta esimerkkinä Turun yliopisto. Turun yliopiston strategiassa 2016–2020 tavoitteeksi asetettiin, että yliopisto on johtava erikoistumiskoulutusten kehittäjä. Toimenpideohjelma kohdistuu erikoistumiskoulutusten aikaansaamiseen, toimintakäytäntöjen selkiyttämiseen ja laadun kehittämiseen. Koulutuksia tehdään hallitusti yliopiston strategiaan soveltuvilla aloilla. Erikoistumiskoulutukset ovat tutkimusperustaisia, pedagogisesti laadukkaita, työelämärelevantteja ja

taloudellisesti kestäviä. Erikoistumiskoulutusten suunnittelun ja toteutuksen rakenteet, prosessit ja käytännöt on dokumentoitu. Koordinointivastuu on ollut vuodesta 2017 alkaen koulutuksen toimialalla. Yliopiston kehittämispalveluiden vaikuttavuusyksikkö antaa asiantuntijatukea erityisesti laadunhallinnan kysymyksissä. Erikoistumisjaosto palveli aloitusvuosina uuden koulutusmuodon käyttöönottoa vakiinnuttamaan hyvät käytännöt. Opintoasiainneuvostossa hyväksyttiin yliopistolle erikoistumiskoulutuksen ohjeet ensisijaisesti koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaaville henkilöille. Ohjeistus, jossa on mukana myös asiakirjahallinnon käytännöt ja toimivaltasuhteet, on osa yliopiston laadunvarmistusjärjestelmää. Yliopistossa toimii myös erikoistumiskoulutusten valmistelijoiden ryhmä, jossa jaetaan hyviä käytäntöjä, ratkaistaan koulutuksille yhteisiä haasteita sekä tiedotetaan ajankohtaisista erikoistumiskoulutusten asioista (Seppälä & Niiniö 2017).

Yliopistojen erikoistumiskoulutuksista valittiin otoksena tarkempaan tarkasteluun viisi erikoistumiskoulutusta, jotka ovat erikoispsykologi neuropsykologia, erikoissosiaalityöntekijä rakenteellinen sosiaalityö, oppiminen ja opettaminen digitaalisissa ympäristöissä, minimalismi mukautuvassa suunnittelussa: tekninen viestintä ja biotalouden erikoistumiskoulutukset. Kunkin erikoistumiskoulutuksen vastuuopettaja haastateltiin ja yhteensä seitsemän koulutukseen osallistuvaa opiskelijaa.

Erikoispsykologi neuropsykologia: Neuropsykologian erikoispsykologikoulutuksia on ollut yliopistossa jo vuodesta 1997 asti. Uusien säädösten mukainen kolmivuotinen neuropsykologian erikoistumiskoulutus käynnistyi Helsingin yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa 1.8.2016. Koulutus jatkaa psykologian yliopistoverkosto Psykonetin erikoispsykologikoulutuksia, jotka olivat aiemmin sidottuja lisensiaattitutkintoon. Psykonet-verkosto on toiminut liki 30 vuotta. Lisensiaattimuotoisessa koulutuksessa oleville järjestettiin mahdollisuus hakea siirtoa uusimuotoiseen erikoistumiskoulutukseen saattamaan opintonsa loppuun. Siirron sai neuropsykologiassa viisi jatko-opiskelijaa. Vuonna 2017 vanhamuotoisesta erikoispsykologikoulutuksesta neuropsykologiassa valmistui 13, jotka suorittivat lisensiaatin tutkinnon. Kaiken kaikkiaan koko Suomessa neuropsykologian erikoispsykologikoulutuksesta mukaan lukien lisensiaattimuotoinen koulutus on valmistunut 210.

Psykonet-verkostoon kuuluvat yliopistot (Helsinki, Turku, Tampere, Jyväskylä, Itä-Suomi ja Åbo Akademi) sopivat erikoistumiskoulutusten suuntaviivoista, peruseriaatteista ja vastuuyliopistoista sekä organisoitumisesta. Koordinaatioyliopistona psykologian erikoistumiskoulutuksissa on Turun Yliopisto, jonka kanssa vastuun ottanut yliopisto on tehnyt toteuttamissopimuksen.

Koulutuksen suunnittelua ja seurantaa tehdään Psykonetin työelämäseminaareissa, joihin osallistuvat työ- ja elinkeinoelämän edustajat. Koulutuksen käynnistyttyä työelämän edustajia on myös ohjausryhmässä, joka kokoontuu 3–4 kertaa vuodessa. Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan dekaanin nimittämä johtoryhmä. Koulutusta ohjataan myös

Psykonetin neuropsykologian erikoispsykologikoulutuksen ohjusryhmän kautta, jossa on edustus kaikista yhteistyöyliopistoista, jäseniä Psykologialiitosta, Neuropsykologiyhdistyksestä, Neuropsykologian erikoistumislautakunnasta sekä opiskelijoista. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii HY:n neuropsykologian professori. Työelämää kuullaan näissä elimissä, koska monet jäsenet toimivat kokoaikaisesti terveydenhuollon ammateissa neuropsykologeina.

Neuropsykologian erikoispsykologikoulutus on erittäin haluttu koulutus. Kriteerit täyttävistä hakijoista voidaan ottaa vain osa, jolloin hyvä hakija joutuu odottamaan ja hakemaan uudelleen. Varsinaista koulutuksen markkinointia ei ole tarpeen tehdä, koska työmarkkinoilla on huutava pula pätevyityneistä neuropsykologeista. Erikoispsykologikoulutus tunnetaan erittäin hyvin.

Suomessa on painetta kouluttaa nykyistä suurempi määrä neuropsykologeja eikä ainoastaan ikääntyneiden kasvavan määrän vuoksi. Haastatellut kertoivat, että esimerkiksi lasten neuropsykologiseen kuntoutukseen on tällä hetkellä vuoden jono, jolloin on havaittu, ettei aina edes voida suositella neuropsykologista kuntoutusta.

Neuropsykologiassa on paljon väitöskirjaopiskelijoita. Tässä erikoistumiskoulutuksessa heitä on myös. Tohtoriopintoihin voidaan sisällyttää neuropsykologian erikoistumisopinnoja. Metodiopintoja pitää suorittaa jatkokutkintokoulutukseen, koska niitä ei sisälly riittävästi 70 opintopisteen erikoistumiskoulutukseen. Tämän erikoistumiskoulutuksen aikana väitellyt neuropsykologi ilmaisi haastattelussa tyytyväisyytensä tästä kombinaatiosta.

Erikoissosiaalityöntekijä rakenteellinen sosiaalityö: Erikoissosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutuksia koordinoi Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, jonka koordinaattorina on noin 20 vuoden ajan ollut Lapin yliopisto. Verkostoon kuuluvat kaikki yliopistolliset sosiaalityön koulutusyksiköt (Helsinki, Itä-Suomi, Jyväskylä, Lappeenranta ja Turku). Sosnet näki erikoistumiskoulutusuudistuksen mahdollisuutena kehittää ammatillista lisensiaattikoulutusta vastaamaan työelämän osaamistarpeita. Uusimuotoisen koulutuksen katsottiin mahdollistavan sosiaalityön tutkimusperustaisuuden ja tutkivan sosiaalityön idean ankkuroitumisen osaksi sosiaalityöntekijöiden käytäntöjä ja työn kehittämistä.

Sosnet valitsi rakenteellisen sosiaalityön yhdeksi sosiaalityön erikoistumisalaksi. Jyväskylän yliopisto toteuttaa koulutuksen. Ensimmäinen koulutus oli vv. 2016–2018, sen päättöseminaari oli 15.–16.11.2018 ja toinen käynnistyi lokakuussa 2018. Koulutuksen tarve on perusteltu yhteiskunnallisten ongelmien tulevaisuuden haasteilla ja palvelujärjestelmän muutoksilla. Sosiaalityöntekijöiden on tärkeää tunnistaa sosiaalisten ongelmien rakenteellisia syitä ja pyrkiä vaikuttamaan ja niihin. Myös lainsäädäntö (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7§) korostaa rakenteellisen sosiaalityön merkitystä ja asiantuntemusta. Erikoistumiskoulutuksen tavoitteissa luvataan, että koulutus antaa valmiudet tuottaa asiakastyöhön perustuvaa

tietoa asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä palveluiden vaikutuksista. Rakenteellisen sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen suorittaneet sosiaalityöntekijät toimivat tiedontuotannon ja vaikuttamisen erityisasiantuntijoina, kehittäjinä ja toimintakäytäntöjen edelläkävijöinä.

Keskeisiä sisältöjä ovat julkisuustyö, viestintä ja tiedontuotanto, valtaistuminen, osallisuus- ja oikeudenmukaisuustyö, toimintaympäristöjen ja palveluiden kehittäminen sekä arviointi- ja vaikuttavuustutkimus rakenteellisen sosiaalityön välineenä. Koulutuksessa on kehitetty mm. julkisuustyökaluja. Esimerkiksi Helsingin kaupungin Seniori-Infoon liittyvää tiedottamista ja lehtijuttuja. Eri tahojen yhteistyönä tehtiin video asiakasosallisuudesta sekä työpaikoille käyttöön tulevia julisteita, mm. sosiaaliasiamiestoiminnasta sekä koulun kuraattoritoiminnasta. Tieteellis-käytännöllinen lopputyö on 10 op.

Haastatteluissa todettiin, että rakenteellinen erikoissosiaalityöntekijöiden koulutus on antanut osallistujille laajan kuvan toimia asiantuntijana ja vahvistanut sosiaalityöntekijän tehtäväkuvaa. Sote-uudistuksen valmisteluvuosina on ollut erittäin hyödyllistä oppia, miten sosiaalityön ja sen asiakkaiden ääni saataisiin paremmin näkyville sekä vaikuttamaan yhteiskunnassa. Talentia-lehdessä 8/2018 on julkaistu kahden opiskelijan haastattelut. Niissä todetaan, että ”rakenteellinen sosiaalityö on sosiaalityön sielu ja ydin”. Selvitystä varten tehtiin kaksi opiskelijahaastattelua. Toinen heistä toimii yksityisten sosiaalipalveluiden valvontakoordinaattorina. Hän oli saanut mielestään ajankohtaista tietoa sosiaali- ja terveysuudistustakin ajatellen. Koulutuksen aikana on lukenut paljon tutkimuskirjallisuutta, mitä ei olisi muutoin tullut lukeneeksi. Toinen opiskelija työskenteli vammaissosiaalityössä. Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta hän voi nyt koulutuksen käytyään asiantuntijan roolissa kehittää työssään vaikuttamista. Molemmat haastatellut opiskelijat olivat maksaneet opintomaksun itse, mutta yleensä opintomaksun hintaa sosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutuksessa pidettiin (3 500) euroa liian suurena.

Oppiminen ja opettaminen digitaalisissa ympäristöissä, Digi-Erko Turun yliopistossa:

Turun ja Jyväskylän yliopistojen yhdessä tekemät tutkimukset (Lehtinen et al. 2012) nostivat keskusteluun korkeakoulutettujen jatkokoulutuksen haasteita. Myös opettajankoulutuslaitosten edustajat kävivät keskusteluja. OKM:n työryhmytyössä tuotiin esille suomalaiselle koulutusjärjestelmälle tarpeellisia teemoja ja opettajien erikoistumiskoulutukselle ydinosaamisalueet. Ne olivat digiosaaminen, kouluhyvinvointi ja monikulttuurisuus.

Turun yliopiston kasvatustieteen tiedekunnan dekaanin johdolla keskinäinen yliopistojen neuvonpito johti valtakunnallisen Digi-Erko -erikoistumiskoulutuksen syntymiseen. Digi-Erko on toteutettu Turun, Itä-Suomen ja Helsingin yliopistoissa. Kohderyhmänä ovat opettajat. Kuntaliiton, OAJ:n ja monien kuntien sekä normaalikoulujen edustajat olivat yhteistyössä rahoitusanomuksen ja sopimuksen teon yhteydessä, mutta myös koulutuksen aikana ohjausryhmissä.

Turun yliopistossa Digi-Erkon sopimusmenettely koettiin hallinnollisesti raskaaksi, koska erikoistumiskoulutusmuoto oli vielä tuolloin yliopistolle uusi. Valtakunnallinen yhteistyö on käynnistynyt odotettua hitaammin.

Markkinoinnissa suurimmaksi haasteeksi on noussut hinta. Osa Digi-Erkoon ilmoittautuneista opettajista peruutti osallistumisensa, kun opettajan oma eikä kunnan talous kestä opiskelumaksua (3 000 euroa). Tosin osa koulutukseen osallistuneista opettajista maksoi itse koulutuksensa. Ensimmäiseen Digi-Erkoon haki 33 henkilöä, joista 29 otti paikan vastaan. Koulutuksen suoritti loppuun 25 opettajaa. Toiseen Digi-Erkoon haki 17, aloituspaikan otti vastaan 15 ja valmistui 11. Kolmannessa Digi-Erkossa, joka jatkuu syyskuuhun 2019 asti on 9 osallistujaa. Turun yliopiston vastuulla olevan Digi-Erkon suorittaneiden opettajien yhteenlaskettu määrä tulee olemaan 45 vuonna 2019. Hakijamäärissä on selkeä lasku. Opetushallituksen digituutor-kärkihanke on saattanut viedä kuntien kiinnostusta tähän erikoistumiskoulutukseen. Neljäs Digi-Erko-koulutusta markkinoidaan joulukuussa 2018. Erikoistumiskoulutuksen suorittaneet ovat hyviä markkinoijia.

Digi-Erkon vaikuttavuusarvioita on tehty systemaattisesti. Ensimmäisessä Digi-Erkossa (2016–2017) kaupungin ja kunnan usean koulun kehittämishankkeita oli 10 kpl. Niissä oli mukana 60 koulua. Kaiken kaikkiaan kehittämishakkeiden kohteena suoraan tai välillisesti oli arviolta 1 100 opettajaa ja noin 20 000 oppilasta.

Toisessa Digi-Erkossa (2017–2018) hankkeita oli kolme ja niissä mukana olevia kouluja 48. Usean kunnan tai kaupungin hankkeita oli kolme ja koulukohtaisia seitsemän. Vaikuttavuusarvioita on pyritty tarkentamaan koulutuksen jälkeisellä seuranalla. Digi-Erkosta valmistunut opettaja on vastannut koko Pirkanmaan digitutor-verkoston koordinoinnista, osaamisen tunnistamisesta ja koulutustarpeiden tunnistamisesta. Ensimmäisestä Digi-Erkosta valmistunut opettaja on laatinut ns. Laukaan mallin opettajien osaamisen tunnistamiseen ja se levitettiin koko verkoston yhteiseen käyttöön Keski-Suomessa.

Digi-Erkon vastuuopettaja professori Marjaana Vermansin johdolla on tuotettu Ammattikasvatuslehdessä julkaistava artikkeli, joka pohjautuu Turun ja HAMK:n Digi-Erkojen yhteiseen työpajapäivään (Veermans et al. 2018).

Erikoistumiskoulutuksen suorittaneet kaksi haastateltua opettajaa kiittävät koulutusta. Toinen toteaa: ”Paras koulutus missä ikinä olen ollut ja minä olen itseäni kouluttanut paljon”. Koulutus on antanut valmiuksia, miten muutosta saadaan aikaan ja miten kehittämistyöhön ja rakenteisiin voi vaikuttaa. Koulutus opetti argumentoinnissa rohkeutta ja työvälineitä sekä verkostotyön taitoa. Tieto- ja viestintätekniikan sekä arvioinnin taitoja tarvitaan opettajan arjessa.

Opettajien Digi-Erkoa koulutuksessa mukana olleet suosittavat koulutusta, mutta samalla toteavat, ettei erikoistumiskoulutusta tunneta opettajien keskuudessa.

Minimalismi mukautuvassa suunnittelussa: teknisen viestinnän erikoistumiskoulutus: Yliopistot ovat järjestäneet teknisen viestinnän peruskoulutusta vuodesta 1996 lähtien. Teknisen viestinnän koulutusta antavat Oulun, Vaasan, Tampereen yliopistot sekä organisaatioviestintää kouluttaa Aalto yliopisto. Suomen Teknisen Viestinnän Yhdistys (STVY) tiedustelee aika ajoin yrityskehityksen täydennyskoulutustarpeita. Yhteistyöneuvotteluissa yhdistyksen, yritysten ja yliopistojen kanssa nähtiin tälle erikoistumiskoulutukselle ”minimalismi mukautuvassa suunnittelussa” erityinen tarve, koska alalla työskentelee paljon henkilöitä, mm. technical writer-nimikkeellä. Maisterin tutkinnon jälkeen heillä ei ole tehtävään mitään erikoistavaa koulutusta, vaan osaaminen on synnytetty työssä oppien. Työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeista uutta erikoistumiskoulutusta varten keskusteltiin Tampereen yliopistossa syksyllä 2015. Yhteisymmärrys yritysedustajien kanssa syntyi.

Tampereen yliopiston viestintätieteiden tiedekunta vastaa koulutuksesta ja kumppanuussopimus tehtiin Vaasan ja Oulun yliopistojen kanssa. Kumppanuussopimuksen tekeminen muistetaan työläänä. STVY oli erikoistumiskoulutuksen markkinoinnissa tärkeä yhteistyökumppani. Ennen hakuajan umpeutumista tavoiteltu osallistujien määrä täyttyi. Osallistujia oli ensimmäisessä koulutuksessa 18 henkilöä, joista valmistui 16. Koulutuksen aloitaneista yksi opiskelija jäi äitiyslomalle ja toinen suoritti vain osan koulutuksesta. Hakijamäärä ei ollut riittävä toiseen koulutukseen, mutta kolmatta koulutusta suunnitellaan aloitettavaksi toukokuussa 2019. Erikoistumiskoulutukseen osallistuneista puolella on kääntäjäkoulutus ja kokemusta kääntäjätyöstä ja toisella puolella on tekninen koulutus.

Koulutuksen arviointi tehtiin kahdesti. Loppuarvioinnin arvosana oli 8.75/10. Koulutusta pidettiin monipuolisena ja käytännönläheisenä, jossa teoria ja käytäntö yhdistyivät sopivasti. Sisältö oli ajankohtaista ja hyödyllistä. Osallistujia pyydettiin käymään keskustelu oman esimiehensä kanssa koulutuksesta ja kirjoittamaan keskustelusta lyhyt raportti. Yritysten näkökulmasta koulutusta pidettiin varsin onnistuneena. Asiantuntemuspääoma on hyödyksi yritykselle ja yliopiston ohjaamalla kehittämishankkeilla onnistuttiin tuottamaan uutta ja hyödyllistä tietoa valitusta kehityskohteesta, mihin työarjessa ei aina ole aikaa.

Koulutussisällöt ja osallistujien verkostoituminen vahvistivat ammattikuvaa ja ammattiylpeyttä. Kaikkiin lähiopetuspäiviin osallistuivat kumppaniyliopistojen kaikki kolme lehtoria. Vastuuopettajan mielestä erikoistumiskoulutus opetti omalta osaltaan myös tätä tiimiä. Koulutuksen ansiosta saatiin mukana olevien yliopistojen teknisen viestinnän perustutkintokoulutukseen uusi kasvussa oleva aihealue – minimalismi. Koulutuksessa tuotettiin myös ammattikentälle uutta ja tarpeellista materiaalia.

Opiskelijamaksu oli 2 000 euroa. Yritysten suhtautumisessa opiskelijamaksun maksamiseen ja työajan käyttämiseen kouluttautumiseen oli eroja. Haastateltu opiskelija kertoi, että hän sai käyttää lähiopetuspäiviin työaikaan ja yritys maksoi hänen opiskelumaksunsa. Ei ollut vaikeuksia perustella erikoistumiskoulutukseen lähtemistään. Yritysten ja esimiesten suhtautuminen työntekijän opintojen maksamiseen oli kuitenkin vaihtelevaa. Niukka-asenteisimmat yritykset eivät maksaneet työntekijänsä pyytämää erikoistumiskoulutusta. Oli myös niitä opiskelijoita, jotka joutuivat tekemään opiskeluun käytetyn ajan takaisin.

Haastateltu opiskelija arvioi erikoistumiskoulutuksen erinomaiseksi todeten, että tätä koulutusta voi suositella muutaman työvuoden jälkeen. Urapolkuna kieli-ihmisille teknisen viestinnän koulutus tuo erityisasiantuntijuutta, joka on tarpeen ja jota voi hyvin suositella. Hän toivoi, että koulutuksessa voisi ottaa huomioon kokonaisvaltaisen lähestymistavan tuotteiden elinkaaren mukaisesti. Ammatillisiin taitoihin koulutus antoi ydintä eli mitä kirjoitetaan, kenelle ja miten tuotteen käyttäjä otetaan huomioon. Kirjoittajien (technical writer) ammattiryhmä on pieni viiteryhmä. Verkosto laajeni koulutuksen myötä aiempaa isommaksi. Odotukset täyttyivät ja sai jopa vähän enemmänkin.

Biotalouserikoistumiskoulutus: Biotalouserikoistumiskoulutus pohjautuu valtakunnalliseen biotalousstrategiaan ja sen luomiin haasteisiin alan toimijoille (Biotalousstrategia 2014). Koulutustarvetta selvitettiin OKM:n rahoittamassa biotalouden kehittämissankkeessa 2015–2017. Työelämän kanssa järjestettiin seitsemän alueellista työpajaa vuoden 2016 aikana. Osallistujia oli 168 henkilöä.

Biotalouserikoistumiskoulutuksen osaamistavoitteiden määrittelyyn osallistuivat ammattikorkeakoulujen ja alan yliopistojen tutkimus- ja kehitystyön asiantuntijat 10 ammattikorkeakoulusta, Helsingin ja Itä-Suomen yliopistoista sekä alan yritysten edustajat. Koulutuksen toteuttamissopimuksen tekivät yliopistot keskenään ja ammattikorkeakoulut keskenään.

Sopimusten pohjalta käynnistyi Itä-Suomessa Itä-Suomen koordinoimana maan ensimmäinen biotalouden erikoistumiskoulutus syksyllä 2018. Toteutuskonsortiossa ovat Karelial ja Savonian ammattikorkeakoulut. Opetus jakautuu kolmen korkeakoulun kesken siten, että kukin korkeakoulu vastaa yhdestä yhteisestä opintojaksosta. Omasta eriyttävästä opintojaksosta vastaa jokainen korkeakoulu itse.

Itä-Suomen yliopiston koulutuksessa on 14 opiskelijaa ja molemmissa ammattikorkeakouluissa kummassakin seitsemän. Eniten yliopiston koulutuksessa on metsänhoitajia ja metsäinsinöörejä, joitakin kemistejä, agronomeja, diplomi-insinööri ja ekonomi. Helsingin yliopiston koordinoima Pohjois-Suomen biotalouden erikoistumiskoulutus ei ole vielä käynnistynyt. Opiskelumaksu on 900 euroa.

Erikoistumiskoulutuksessa haetaan työelämälähtöistä opetusmallia, joka olisi hyödyllinen myöhemmin myös perustutkintokoulutukselle. Opiskelijalle nimetään akateeminen mentori ja työelämämentori. Henkilökohtainen oppimissuunnitelma laaditaan koulutustarjottimesta, johon kytketään myös muuta yliopiston opetusta. Koulutukseen kuuluvissa kehittämistehtävissä on mukana yliopiston tutkimus-, opetus- ja muuta kehittämishenkilöstöä. Yliopiston laitteisto on käytössä.

Koulutus on vasta käynnistynyt. Vastuuopettajan haastattelu osoitti, että yhteistyö ammattikorkeakoulujen kanssa sujuu loistavasti. Erikoistumiskoulutuksessa mukana oleva opiskelija piti erityisen hyvänä, että opiskelijaryhmässä on suuri asiantuntemus, mikä rikastuttaa oppimista. Opiskelija piti hyvänä mahdollisuutta suuntautua omien intressien mukaan joustavasti. Osaamista ja opiskelukokemuksia jaetaan, mikä osoittaa onnistuneen aikuispedagogiikan olemassaolon.

4.2 Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksista valittiin tarkempaan tarkasteluun sosiaali- ja terveysalalta haavahoidon asiantuntijan ja lastensuojelun erikoistumiskoulutukset, joita vastaavia koulutuksia toteutettiin ennen erikoistumiskoulutuksia erikoistumisopintoina, sosiaali- ja terveysalan kehittäjän erikoistumiskoulutus, Big Data Analysis-ohjelma ja korjausrakentamisen erikoistumiskoulutus tekniikan alalta sekä yhteisömuusikon erikoistumiskoulutus. Valitut ohjelmat painottuvat eri aloille erikoistumiskoulutuksessa toteutuneita opiskelijamääriä vastaavasti ja käsittävät sekä julkiselle että yksityiselle sektorille kouluttavia aloja. Valinnassa otettiin huomioon myös erikoistumiskoulutusten alueellinen painottuminen siten, että toteutustarkasteluja tehtiin maan eri puolilla toteutetuista ohjelmista.

Ammattikorkeakouluissa on vuoden 2017 loppuun mennessä toteutettu 15 erikoistumiskoulutusta, joten kuuden ohjelman tarkastelu kattaa lähes puolet toteutetuista erikoistumiskoulutusohjelmista ja antaa siten riittävän kokonaiskuvan tilanteesta.

Haavahoidon asiantuntijan erikoistumiskoulutus: Haavahoidon asiantuntijan erikoistumiskoulutus on klinisen hoitotyön osaamiseen liittyvä erikoistumiskoulutus, jota vastaavia erikoistumisopintoja toteutettiin laajasti vuosina 1999–2012. Vuonna 2014 koulutusta toteutettiin oppisopimustyyppisenä täydennyskoulutuksena. Haavahoidon asiantuntijan erikoistumiskoulutus oli ensimmäinen uuden lainsäädännön perusteella toteutettava erikoistumiskoulutus.

Toteuttavien ammattikorkeakoulujen joukko on poikkeuksellisen laaja: sopimuksessa on mukana 16 ammattikorkeakoulua, ja koulutusta on vuosina 2016–2017 toteuttanut

yhteensä 10 ammattikorkeakoulua. Koulutuksen tarvetta on arvioitu yhteistyössä Suomen Haavanhoitoyhdistys ry:n kanssa. Vuonna 2015 ammattikorkeakoulut ja Suomen Haavanhoitoyhdistys lähettivät koulutustarvetta koskevan kyselyn sairaanhoitopiirien hallintoylihoitajille. Erikoistumiskoulutuksen toteuttamista puolsi 16 sairaanhoitopiiriä ja Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. Areen sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneudenhoidon koulutusalaryhmä (Sotelika-verkosto) on osallistunut erikoistumiskoulutuksen tarpeen selvittämiseen ja sen toteutuksen suunnitteluun.

Erikoistumiskoulutuksen opetussuunnitelma on tehty ja toteutussuunnittelu on tehty yhdessä toteuttavien ammattikorkeakoulujen verkostossa. Koulutuksen markkinointi on tehty yhdessä. Koulutusta toteuttavat ammattikorkeakoulut pitivät jokaisen lähipäivän jälkeen videoneuvottelun. Opinnot on integroitu työelämään. Kehittämistehtävät on tehty omaan työyksikköön. Varsinaista ohjausryhmää ei ole ollut.

Koulutus koostuu kahdesta moduulista: näyttöön perustuva haavahoidon kliininen osaaminen ja näyttöön perustuva haavahoidon kehittämisosaaminen. Koulutus on tarkoitettu ensisijaisesti sairaanhoitajille, mutta soveltuu myös muiden terveysalan tutkintotaustan omaaville.

Opiskelijamaksu on ollut toteuttavissa ammattikorkeakouluissa sama: ensimmäisessä to-teutuksessa 1 000 euroa, myöhemmissä 1 500 euroa.

Pilottikoulutuksen arviointi on toteutettu tutkitun tiedon käytön osaamisen mallilla (TuTiKo) ja raportoitu toteuttavia ammattikorkeakouluja edustavien kouluttajien toimesta. Opiskelijapalautteen mukaan eniten erikoistumiskoulutuksen aikana on kehittynyt kehittämisosaaminen sekä ohjaus, opetus ja konsultaatio. Jonkin verran vähemmän on kehittynyt kliininen osaaminen. Tieteellisen tutkimuksen seuraaminen koulutuksen suorittaneilla on lisääntynyt. Opiskelijapalaute on osin kaksihuippuinen: osa koulutettavista kaipasi enemmän käytännön osaamista. Haastateltu yli 20 vuoden työkokemuksen omaava opiskelijahaastateltava katsoi kuitenkin tutkimustiedon käytön valmiuksien lisääntymisen erääksi merkittävimmistä oman osaamisensa kehittymisalueeksi. Arviot heijastavat sitä, että erikoistumiskoulutukseen tulevien odotukset ovat aiemmasta kokemuksesta riippuen erilaisia eikä ole helppoa täyttää niitä kaikkia optimaalisesti. Koulutuksen suorittaneista 84 % arvioi saaneensa uusia valmiuksia. Digitalisaatio on ollut hyvin mukana ohjelmassa. Kehittämistarpeena opettajat näkevät korkeakoulujen laboraatio- ja simulaatioympäristöjen laajemman hyödyntämisen erikoistumiskoulutuksessa. Tämä kehittämis ehdotus vastaa hyvin opiskelijapalautteen, Tehyn ja STM:n suunnalta esille tulleisiin näkökantoihin kliinisen hoitotyön erikoistumiskoulutuksen painottamisesta enemmän käytännön osaamiseen.

Koordinaattorina toimiva Savonia-ammattikorkeakoulu aloittaa vuonna 2019 kliininen asiantuntija, haavanhoidon ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon kansainvälisessä

yhteistyössä Norjaan, jolloin opintopolulle tulee jatkumahdollisuus. Haavanhoito liittyy Savoniassa soveltavan hyvinvointiteknologian TKI-painoalaan.

Haavahoidon asiantuntijan erikoistumiskoulutuksen toteutumista koskeva arviointiraportti osoittaa erikoistumiskoulutuksen kytkeytyvän vahvasti hoito- ja kasvatustieteelliseen tutkimukseen. Tutkitun tiedon käyttö on ollut keskeinen osa oppimista.

Sosiaali- ja terveystalouden palvelujen kehittäjän erikoistumiskoulutus: Sosiaali- ja terveystalouden palvelujen kehittäjän uuden erikoistumiskoulutuksen lähtökohtana on sote-uudistus ja sen tuomat muutokset palvelujen toteuttamiseen. Sen tarve nousi esiin Arenen sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneudenhoitoalan ryhmän (Sotelika) kehittämishankkeessa. Hankkeen tuloksista on julkaistu raportti. Suunnitteluvaiheessa oli alueittain yhteisiä tapaamisia työelämän edustajien kanssa sote-alan organisaatioista kolmas sektori mukaan lukien. Koulutuksen osa-alueita ovat olleet uudistuvat sosiaali- ja terveystalouden palvelut, käyttäjälähtöiset sosiaali- ja terveystalouden palvelut, digitalisaatio ja e-palvelut, palvelujen laatu ja vaikuttavuuden arviointi sekä sosiaali- ja terveystalouden osaaminen.

Koulutus on toteutettu valtakunnallisesti yhteisenä. Koulutuksen sisältö, toteuttamistavat ja arviointi on suunniteltu mukana olevien ammattikorkeakoulujen yhteistyönä. Markkinointi ja hakuprosessi on ollut yhteinen. Koulutusta on toteuttanut viisi ammattikorkeakoulua. Kukin ammattikorkeakoulu on toteuttanut erityisosaamisensa mukaisen osuuden yhteisestä opetuksesta, joka on sisältänyt yhteiset verkkoluennot ja oppimistehtävät. Ongelmana yhteisessä opetuksessa ovat olleet ajoittain tietoliikenneyhteydet. Oppimistehtävät ovat liittyneet opiskelijoiden omiin työyhteisöihin. Opiskelijapalautteessa on toivottu enemmän työskentelyä ja vuorovaikutusta oman ammattikorkeakoulun ryhmän kanssa. Työnantajien kanssa on toteutettu palautekeskustelut koulutuksesta.

Opiskelijamaksu 1 000 euroa on ollut kaikissa ammattikorkeakouluissa sama. Työnantajien osallistuminen opiskelijamaksuihin on vaihdellut, samoin mahdollisuus lähiopetuksen vapaapäiviin. Ammattikorkeakoulujen välinen verkostoyhteistyö vahvistanut muutakin yhteistyötä koulutuksen kehittämistä toteuttavien ammattikorkeakoulujen välillä.

Lastensuojelun erikoistumiskoulutus: Lastensuojelun erikoistumiskoulutusta vastaavaa koulutusta annettiin aikaisemmin erikoistumisopintoina. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan verkosto lähti rakentamaan uutta erikoistumiskoulutuksen pilottia yhteistyössä työelämätahojen sekä alan kehittämisorganisaatioiden ja ammattijärjestön kanssa. Pohjana selvitystyölle olivat sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE sekä hallituksen kärkihanke Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma LAPE. Työelämätahoilta ja työelämässä toimivilta sosiaalialan ammattikorkeakoulutetuilta kerättiin palautetta lastensuojelutyössä kohdatuista osaamisen kehittämistarpeista. Erikoistumiskoulutusta koskevassa verkostosopimuksessa ovat mukana kaikki sosionomi (amk) -tutkintoa

toteuttavat 21 ammattikorkeakoulua. Sosiaalialan erikoistumiskoulutuksia tarkasteltiin myös yhdessä yliopistojen Sosnet-verkoston kanssa.

Viisi ammattikorkeakoulua laati yhdessä lastensuojelutyön erikoistumiskoulutuksen ope-
tussuunnitelman ja sen toteutussuunnitelman verkostosopimuksen pohjalta. Toteuttavat
viisi ammattikorkeakoulua sopivat opiskelijarekrytoinnin ja markkinoinnin aikataulun sekä
laativat yhteisen esitteen, mutta toteuttivat itsenäisesti oman opiskelijarekrytointinsa.
Koulutuksen toteutusta talouden ja opintosuoritusten näkökulmasta ammattikorkea-
koulut hallinnoivat itsenäisesti.

Koulutuksen toteutuksessa lähipäivien toteutuksen aikataulu oli yhteinen, ja niissä käytet-
tiin etäyhteyksin yhteisiä asiantuntija-alustuksia. Toteutuksessa yhteistyö oli tiivistä kan-
sallisen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman asiantuntijoiden LAPE:n ja muiden
työelämätahojen kanssa. Erikoistumiskoulutuksella oli toimeenpano- ja kehittämisryhmä,
joka koostui toteuttavien ammattikorkeakoulujen lastensuojelutyön asiantuntijoista. Pa-
lautetta saatiin korkeakoulujen työelämäneuvottelukunnilta. Oppimistehtävät ja portfolio
tehtiin kiinteässä yhteydessä omaan työhön ja työyhteisön työkäytänteisiin. Opiskelijapa-
laute on kauttaaltaan hyvää niin sisältöjen kuin toteutuksenkin suhteen.

Erikoistumiskoulutus kytkeytyy Diakin viidestä TKI-toiminnan painoalueesta osallisuuden
edistämiseen. Muiden toteuttavien ammattikorkeakoulujen osalta ei ole tietoa.

Pilottitoteutuksessa opiskelijamaksu oli 1 000 euroa. Osa opiskelijoista sai opiskelijamak-
sun osaksi työnantajiltaan, osa maksoi kokonaan itse. Myöhemmissä toteutuksissa opiske-
lijamaksu on ollut 1 500 euroa.

Big Data Analysis -erikoistumiskoulutus: Big Data Analysis -erikoistumiskoulutus on uu-
teen osaamistarpeeseen vastaava erikoistumiskoulutus. Erikoistumiskoulutuksen koordi-
naattori on Arcada, joka on toteuttanut koulutuksen kolme kertaa. Koulutus on alkamassa
myös Lahden ammattikorkeakoulussa vuonna 2019. Seinäjoen, Hämeen ja Tampereen am-
mattikorkeakouluissa vuonna 2019 alkava teollisuuden tietotekniikan erikoistumiskoulutus
on tavoitteiltaan lähellä Big Data Analysis -erikoistumiskoulutusta. Erikoistumiskoulutus
tarjoaa erikoisosaamista laajan datan analysoinnin ja visualisoinnin sekä koneoppimisen
alueella niin teollisiin kuin palvelualojen sovellutuksiin. Koulutus on englanninkielinen.

Koulutuksen suunnittelun lähtökohtana on ollut Arcadan yhteistyössä yritysten kanssa
tehty tutkimustyö analytiikassa ja koneälyn tutkimuksessa. Nämä on myös määritetty
vuonna 2014 Arcadan tki-toiminnan strategisiksi painoalueiksi. Yritysten kanssa on arvi-
oitu osaamistarpeet ja tehty niiden pohjalta kurssisuunnitelma yhteistyössä mm. Åbo Aka-
demin ja Iowan yliopiston tutkijoiden kanssa. Koulutus sisältää osaamisalueita, jotka eivät
ole sisältyneet aiemmin perustutkintoihin. Osaamisalueet ovat osin sellaisia, jotka ovat

työelämässäkin uusia. Ohjelma eroaa mm. Aalto-yliopiston koneoppimisen ohjelmasta siinä, että erikoistumiskoulutuksen lähtökohtina ovat ohjelmointi ja tiedon prosessointi sovelletun matematiikan sijasta. Dataintensiivisen tutkimuksen kehittämisohjelma on ollut tavoitteena myös korkeakouluvision 2030 toimeenpanoon liittyvässä digityöryhmässä lähtökohtana, että entistä suurempi osa dataa on korkeakoulujen ulkopuolella yksityissektörillä (Iltapäiväseminaari vision toimeenpanosta 21.9.2018).

Koulutusta on markkinoitu sosiaalisessa mediassa sekä suoraan alumneille. Kahdessa toteutuneessa koulutuksessa koulutuksen loppuunsaattaneiden määrä on ollut kolmasosa aloittaneista. Kolmas koulutustoteutus on vielä kesken. Heikko läpäisy johtuu siitä, että erityisesti ensimmäinen toteutus oli haastava kurssin räätälöimiseksi opiskelijoiden valmiuksia ja tarvetta vastaavaksi. Koulutuksessa on ollut muutamista pienyrityksistä 2–3 henkeä samasta yrityksestä, jolloin yrityksille on tarjoutunut mahdollisuus ratkaista ajankohtaisia ongelmia. Jatkossa on suunniteltu kytkentää starttirahan tai muun pienyritysrahoituksen ja erikoistumiskoulutuksen välille.

Koulutusta toteutettaessa yritysten sekä mainittujen yliopistojen edustajat ovat olleet Arcadan opetus- ja tutkimushenkilöstön ohella luennoitsijoina. Koulutus kytkeytyy tiiviisti Arcadan strategiseen painopistealueeseen analytiikkaan ja sen tutkimukseen – Ohjelman suunnitteluun ja opetukseen osallistuneella yliopiston apulaisprofessorilla on pitkä kokemus myös yritysmaailmassa alan tehtävissä, joten työelämän tarpeet ovat niveltyneet hyvin alan tutkimukseen.

Opiskelijahaastattelun mukaan erikoistumiskoulutuksesta, johon osallistui kyseisestä pk-yrityksestä 3 hengen tiimi, on ollut huomattavaa hyötyä niin osallistuville kuin koko yrityksellekin tekoälyn vaatiman uuden osaamisen hankkimisessa. Koulutus on vahvistanut niin yksilöiden kuin yrityksenkin kilpailukykyä.

Opiskelijamaksu oli kahdessa ensimmäisessä toteutuksessa 250 euroa, ja vuonna 2018 alkanee 600 euroa, koska siihen ei enää tullut ministeriön erillisrahoitusta.

Verkostoyhteistyötä muiden vastaavaa koulutusta toteuttavien ammattikorkeakoulujen kanssa ei ole ollut.

Korjausrakentamisen erikoistumiskoulutus: Korjausrakentamisen erikoistumiskoulutuksen juuret ovat löydettävissä vuonna 2007 laaditusta korjausrakentamisen strategiasta 2007–2017, jossa osaamisen lisääminen oli yksi neljästä strategisesta päälinjasta. Strategian valmisteluun liittyvän sidosryhmäkyselyn mukaan 77 % vastaajista oli eri mieltä väittämästä, että korjausrakentamisen osaaminen on korkealla tasolla. Erikoistumiskoulutuksen kannalta merkittävää on myös, että strategiaa valmistellut työryhmä katsoi, että hankitulla koulutuksella tulee olla yhteys alan pätevydentunnustusjärjestelmiin. (Korjausrakentamisen strategia 2007–2017. 2007.)

Erikoistumiskoulutuksen lainsäädännön tultua voimaan korjausrakentamisen tarvetta selvitetiin valtakunnallisessa rakennusalan erikoistumiskoulutusten kehittämishankkeessa. Tarpeen selvittämisessä käytettiin valtakunnallista sähköistä kyselyä, teemahaastatteluja ja ammattikorkeakoulun rakennusalan neuvottelukuntaa. Sähköinen kysely on lähetetty valikoituille kiinteistöjen omistajille, korjaushankkeiden suunnittelijoille ja urakoitsijoille. Rakennusteollisuus RT ry:n edustaja sekä RAKLI ry. ovat osallistuneet koulutustarpeen selvittämiseen ja koulutuksen suunnitteluun. Verkostoa koordinoi Hämeen ammattikorkeakoulu, ja suunnittelussa oli mukana lisäksi kuusi ammattikorkeakoulua. Suunnitteluun ja opetukseen osallistunut haastateltu työelämäedustaja katsoi kuitenkin, etteivät hänen esille tuomansa osaamistarpeet näkyneet riittävästi koulutuksen sisällössä, vaan ohjelma jäi yleispiirteisemmäksi.

Koulutusta on markkinoitu Rakennusteollisuuden, henkilöstöjärjestöjen kautta ja henkilökohtaisten työelämäkontaktien kautta sekä tavanomaisien media- ja some-kanavien kautta. Koulutuksen kysyntää on ollut tarjontaa vastaavasti, mutta ei ehkä työelämän tarvetta vastaavasti.

Koulutusta on tähän mennessä toteutettu Hämeen, Tampereen ja Turun ammattikorkeakouluissa. Mukana olevien ammattikorkeakoulujen kesken on tehty suunnitelma koulutuksen vuorottaisesta aloittamisesta vuoden välein.

Erikoistumiskoulutusta toteuttavassa Tampereen ammattikorkeakoulussa energiatehokas ja terveellinen rakennettu ympäristö on eräs painoaloista. Käynnissä on useita korjausrakentamiseen, energiatehokkuuteen ja kiertotalouteen liittyviä TKI-hankkeita.

Opiskelijahaastattelun mukaan erikoistumiskoulutus on ollut monipuolinen hyvin suunniteltu kokonaisuus. Vierailijaluennot ovat olleet työelämläheisiä ja asiantuntevia. Virallisen statuksen puute, jollainen on esim. ylemmällä ammattikorkeakoulututkinnolla, mutta ei erikoistumiskoulutuksella, koetaan ongelmana. Rakennusalalla on runsaasti eri tehtäviin liittyviä pätevyysmäärittäjiä, joita ovat antaneet ympäristöministeriö sekä FISE Oy, joka on alan järjestöjen perustama henkilöpätevyyspalvelu, joka toteaa rakennus-, LVI- ja kiinteistöalan henkilöpätevyksiä ja ylläpitää pätevyysrekisteriä. Erikoistumiskoulutusten kohdentaminen rakennusalalla täsmällisemmin näihin voisi olla eräs kehittämislinja.

Yhteisömuusikon erikoistumiskoulutus: Yhteisömuusikon erikoistumiskoulutus on uuteen osaamistarpeeseen vastaava erikoistumiskoulutus. Yhteisömuusikon erikoistumiskoulutuksen lähtökohtana on ollut taidealojen sisällä tapahtunut paradigman muutos. Kulttuurin tuottamisen ja kuluttamisen raja-aidat ovat madaltuneet mm. sosiaalisen median kautta. Taidelähtöistä hyvinvoinnin tukemiseen liittyvää työtä halutaan istuttaa pysyvästi sote-alan rakenteisiin.

Ohjelman koordinaattorina on Jyväskylän ammattikorkeakoulu, joka toteuttaa koulutusta toista kertaa. Turun ammattikorkeakoulu on toteuttanut koulutuksen kaksi kertaa, Centria, Metropolia, Savonia ja Tampereen ammattikorkeakoulu yhden kerran.

Koulutuksen suunnitteluun ovat osallistuneet erikoistumiskoulutusta varten perustetut ammattikorkeakoulujen yhteisömuusikon alueelliset neuvottelukunnat, joissa on ollut yhteensä 65 jäsentä kattaen työelämän, musiikkialan muun koulutuksen, Jyväskylän yliopiston sekä ammattikorkeakoulujen edustajia. Neuvottelukunnissa ovat olleet edustettuina kunnallinen kulttuuritoimi, seurakunnat, freelancer-toimijat, ammattimuusikot ja musiikkipedagogit. Koulutustarvetta kartoitettiin alueellisissa neuvottelukunnissa aivo-riihien sekä muun tarvekartoituksen muodossa. Verkosto toteutti yhteisesti työelämäyhteystahoille Webropol-kyselyn 238 vastaajalle. Kyselyn tuloksista poimittiin olennaisimmat ja usein toistuvat teemat pohjaksi erikoistumiskoulutuksen suunnittelulle. Neuvottelukunnat ovat käsitelleet myös erikoistumiskoulutuksen ajoitusta ja mitoitusta.

Erikoistumiskoulutuksen markkinointi on tapahtunut monikanavaisesti somessa, printtimainontana, tapahtumien kautta, lehdistötiedottamisena sekä laajana uutiskirjejake-luna alan liitoille, yhteisömuusikoille ja alumneille. Koulutuksen hakijamäärä on vaihdellut korkeakouluittain, mutta on ollut parhaimmillaan lähes nelinkertainen tarjolla oleviin paikkoihin verrattuna ja keskimäärinkin lähes kaksinkertainen. Tarkasteluhetkellä päättäneissä koulutuksissa läpäisyaste on ollut 93 %.

Opiskelijat ovat olleet musiikki-, kasvatusta- sekä sosiaali- ja terveysalalla toimivia. Toteuttavat ammattikorkeakoulut ovat erikoistuneet yhteisessä ohjelmassa omiin vahvuusalueisiinsa. Pääsisältöjä ovat olleet laulu, säestys, yhteisötaide ja musiikkiterapia. Lähiopetukseen on kuulunut koko verkoston yhteisiä videoluentoja sekä valtakunnallisia kehittämisseminaareja. Opiskelijat ovat arvostaneet erityisesti omaan työhönsä liittyviä kehittämisprojekteja. Monipuolinen opiskelijatausta on ollut lisäarvoa tuova vahvuus. Hankesuunnittelutaidot olisivat voineet olla vahvemmin ohjelmassa, koska ne auttavat freelancer-muusikoiden työllistymistä.

Koulutuksella on ollut säännöllisesti kokoontuva ohjausryhmä. Koulutuksen loppuarviointi tehdään vuoden 2018 lopulla. Jo tässä vaiheessa voidaan todeta, että yhteisömuusikko-opiskelijat ovat koulutuksen myötä verkostoituneet valtakunnallisesti ja moniammatillisesti, jopa kansainvälisesti. Opintojen osana tehdyt kehittämisprojektit ovat auttaneet oman työn kehittämisessä. Opiskelijat ovat saaneet uutta osaamista työelämään sekä selkiyttäneet ja laajentaneet ammattikuvaansa löytäen myös uusia työllistymismahdollisuuksia. Valmistuneille opiskelijoille tehdään vuosi valmistumisen jälkeen työllistymistä kartoittava kysely.

Erikoistumiskoulutuksen suunnittelussa on hyödynnetty laajasti kansallista ja kansainvälistä tutkimusta. Kytkentää alan tutkimukseen on vahvistanut Jyväskylän yliopiston musiikkiterapian professorin osallistuminen alueellisen neuvottelukunnan työhön.

Opiskelijamaksu on vielä syksyllä 2018 alkaneessa koulutuksessa 900 € opetus- ja kulttuuriministeriön tuen johdosta. Koulutukseen osallistujissa on paljon pienituloisia freelancer-yrittäjiä, joilla ei ole mahdollisuutta kalliisiin opiskelijamaksuihin.

Huomioita muista ohjelmista

Kiinteintä ja vahvimmin suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuuden käsittävässä prosessissa on ollut valtakunnallista yhteistyötä sosiaali- ja terveysalalla. Huomattavan laajaa työelämäyhteistyötä on ollut Diakin yhteistyössä viiden yliopiston ja Humakin kanssa toteuttaman oikeustulkkipäätöksien suunnittelussa, johon ovat osallistuneet tulkkien työnantajat, tulkkien ja kääntäjien järjestöt sekä tulkkauspalvelun käyttäjät eli asiakkaat. Diakin oikeustulkkipäätöksien toteutuksessa on sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulutautaisen peruskoulutuksen saaneita tulkkereita.

Ennen uusien erikoistumiskoulutusten aloittamista laaditussa opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä selvityksessä esitettiin, että suurilla aloilla tulisi mahdollistaa myös alueellisen konsortion muodostaminen erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen siten, että Areen koulutusalaryhmiä määrittäisi saman erikoistumiskoulutuksen alueellisille konsortioille tarvittavat valtakunnalliset reunaehdot (Pohjolainen & Rauhala 2014, 22).

Erikoistumiskoulutusten toteutuksessa on biotaloudessa tehty valtakunnallinen suunnitelma yhteisessä konsortiossa, mutta toteutuksessa on jakauduttu alueellisiin konsortioihin. Biotalouden erikoistumiskoulutusta toteutetaan neljässä alueellisessa konsortiossa. Konsortioilla on valtakunnallinen ohjausryhmä. Samoin digiteknologian fast track-ohjelman suunnittelussa todettiin, että oli tarpeen jakaa ohjelman toteutus kolmeen alueelliseen ryhmään. Näin siksi, että mm. yrityskoon erilaisuuden vuoksi pääkaupunkiseudun ja muun maan välillä on eroja koulutustarpeessa. Opintokokonaisuudet ovat kuitenkin samoja. Tämä säästöjen mukainen malli vastaa edellisessä selvityksessä esitettyä toimintamallia.

Kaikissa erikoistumiskoulutuksissa, joista saatiin tiedot, on ollut valtakunnallista suunnitteluyhteistyötä ennen koulutuksen käynnistämistä siten, että siinä on ollut mukana työelämän edustajia. Toteutus- ja arviointivaiheessa työelämän edustajien mukanaolo näyttäytyy lähinnä opetuksen osatoteuttajina ja kehittämistehtävien ohjaajana työpaikoilla.

Erikoistumiskoulutusten toteutuksessa on toteutettu useimmissa ohjelmissa yhteistyötä siten, että opetusvastuut on jaettu mukana olevien ammattikorkeakoulujen kesken. Yhteisopetus on tapahtunut verkossa. Eri ammattikorkeakoulujen opettajat ovat kokoontuneet säännöllisesti suunnittelemaan opetusta, mutta kaikissa ohjelmissa ei ole ollut erillistä ohjausryhmää.

Erään erikoistumiskoulutuksen koordinaattorivastauksessa on pidetty ohjausryhmää jäykänä ja vanhakantaisena, koska työelämän edustajilla ei ole aina realistista käsitystä koulutustarpeesta. Parempaan on pidetty kokoonpanoa, jossa ovat mukana koulutuksen toteuttajat ja esim. kaksi koulutukseen osallistunutta tai osallistuvaa.

Työelämän rooli erikoistumiskoulutuksissa

Lain (1173/2014) mukaan erikoistumiskoulutuksen sopimusmenettelyn aikana on tehtävä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Valtakunnan tason työelämähaastattelut osoittavat, että erikoistumiskoulutus on työnantajia edustavilla tahoilla melko tuntematon, sen asemaa pidetään vakiintumattomana ja sen suhdetta muuhun jatkuvaan koulutukseen osin epäselvänä. Arvioiden mukaan erikoistumiskoulutus ei ole saavuttanut lainsäädännössä tavoitteeksi asetettua asemaa. Työelämän edustajat pitävät erikoistumiskoulutusta kankeana ja hitaana toteuttaa. Eräässä työnantajatahon mainitsemassa tapauksessa koulutuksen suunnitteluun oli mennyt 3 vuotta.

Elinkeinoelämän asiantuntijoiden mukaan erikoistumiskoulutus ei ratkaise osaajapulaa, vaan siihen tarvitaan nopeammin toteutettavaa täsmäkoulutusta.

Alan ministeriöissä ja henkilöstöä edustavissa järjestöissä erikoistumiskoulutuksen tunnetaan erityisesti aloilla, joilla on ollut tarjontaa. Vahvimpana palautteena näiltä osin on tullut em. taholta molemmilta tarve kliinisen hoitotyön laajempaan erikoistumiskoulutukseen ja sen parempaan käytännönläheisyyteen. Erikoistumiskoulutuksen katsotaan painottuvan terveysalalla liikaa perusterveydenhuoltoon.

Konkreettiset aloitteet uusista erikoistumiskoulutuksista ovat lähteneet useimmiten ammattikorkeakouluista tai Arenen koulutusalaryhmistä. Pohjana on kuitenkin yleensä ollut alan yleisempää osaamistarvetta koskeva selvitys tai valtakunnallinen ohjelma. Näin on ollut esimerkiksi korjausrakentamisessa. Poikkeuksena ovat sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset, joiden osalta on olemassa jo ennen erikoistumiskoulutuksen alkamista laaditut Sosiaali- ja terveysministeriön piirissä laaditut ehdotukset työelämässä tarvittavista erikoistumiskoulutuksista.

Erikoistumiskoulutuksen verkostojen tarvekartoitusvaiheessa on ollut mukana huomattava joukko valtakunnallisia liittotason sekä paikallisten työnantajien edustajia. Työelämän osallistuminen koulutuksen seurantaan ja arviointiin näyttää kuitenkin jääneen useissa erikoistumisohjelmissa suunnitteluvaiheen jälkeen vähäiseksi lukuunottamatta opetuksen antamista. Kaikissa erikoistumiskoulutuksissa ei ole ollut laajapohjaista ohjausryhmää, jossa työelämä olisi mukana, vaan yhteydet eri ammattikorkeakoulujen välillä ovat olleet kouluttajien välisiä.

Paikalliset työelämäedustajat, jotka ovat ohjanneet erikoistumiskoulutuksessa olevia opiskelijoita, ovat kokeneet opiskelijoiden opinnot monipuolisiksi ja näkökulmia avartaviksi. Koulutuksen toteuttamiseen osallistuminen luennoitsijana tai työpaikkakohtaisten kehittämistehtävien ohjaajana antaa muita työelämäedustajia paremman mahdollisuuden erikoistumiskoulutuksen arviointiin. Big Data Analysis -ohjelman yhteydessä esitetty kuvaus on

hyvä esimerkki tästä. Mainitussa ohjelmassa on ollut mukana suunnitteluvaiheessa ja toteutuksessa yliopiston apulaisprofessori, joka toimii myös osa-aikaisesti alan yrityksessä asiantuntijana. Tällaisen kaksoisroolin toteuttaminen, joka olisi hyödyksi myös esim. klinisen hoitotyön erikoistumiskoulutuksessa, on harvoin nykytilanteessa käytännössä mahdollista.

Haastatellut erikoistumiskoulutuksen opiskelijat, jotka ovat toimineet 10–20 vuotta alansa esimies- tai asiantuntijatehtävissä, ovat päteviä arvioimaan koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta työelämälle koituneen lisäarvon näkökulmasta. Saattaa olla, että paras lisäarvo työelämäläheisyyden parantamiseen tulevaisuudessa ohjelmissa saataisiin aiemmin erikoistumiskoulutuksen suorittaneilta ja sitä omassa työssään hyödyntäviltä. Eräässä koordinaattorivastauksessa on ehdotettukin, että koulutuksen ohjausryhmä koostuisi koulutuksessa opettavista ja siinä opiskelevien tai opiskelleiden edustajista.

Lain edellyttämä yhteistyö erikoistumiskoulutuksen sopimusmenettelyn aikana on toteutunut asianmukaisesti kaikissa erikoistumiskoulutuksissa, joista tiedot saatiin. Yhteistyö työelämän kanssa koulutuksen seurannassa ja arvioinnissa on jäänyt vähäiseksi. Erikoistumiskoulutusten tuntemus ja kiinnostus niihin varsinkaan työantajapuolella ei ole riittävä.

Ammattikorkeakoulujen johdon ja ohjelmavastaavien näkökulma

Yleinen näkemys rehtorikunnan piirissä on, että erikoistumiskoulutuksen asema on selkiintymätön ja vakiintumaton. Rehtorit näkevät erikoistumiskoulutuksen liian työläänä ja hitaana vastaamaan esille tuleviin täydennyskoulutustarpeisiin. Tähän vaikuttaa erityisesti vaatimus siitä, että verkostoon tulee saada mukaan yli puolet alan koulutusvastuun omavasta. Jos halutaan toteuttaa erikoistumiskoulutus, jossa on mukana yliopistoja, tai monialaisia erikoistumiskoulutuksia, vaikeus- ja hitauskerroin kasvaa kaksinkertaiseksi. Muut jatkuvan koulutuksen toteutustavat kuten myös entiset erikoistumisopinnot ovat olleet toimivampi vaihtoehto. (Varmola 2018.) Sinänsä rehtorikunta ei kuitenkaan näe laajenevaa jatkuvan koulutuksen palettia ongelmana, koska se mahdollistaa vastaamisen erityyppisiin tarpeisiin. Osa rehtoreista näkee myös optimistisesti, että erikoistumiskoulutuksia täytyy toteuttaa useita vuosia, ennen kuin niiden asema vakiintuu.

Rehtorihaastattelujen perusteella syntyy vaikutelma, että vuoteen 2014 verrattuna, jolloin nykyiset erikoistumiskoulutuksen säädökset valmisteltiin, ammattikorkeakoulujen strateginen ajattelu on vahvistunut. Tähän ovat vaikuttaneet myös tuntuvat rahoitusleikkaukset. Voimavarojen kohdentamista erilaisiin kohteisiin harkitaan entistä vahvemmin profiili- ja painoaluenäkökulmasta sekä myös taloudellisten riskien näkökulmasta. Uudistunut rahoitusjärjestelmä lisää entisestään koko rahoituksen riskejä. Erikoistumiskoulutusta ei monesakaan ammattikorkeakoulussa nähdä taloudellisesti kannattavana strategisena painopistealueena. Tämä näkyy siinä, että suunnitelmia toiminnan laajentamisesta ei ole kaikissa ammattikorkeakouluissa.

Johdon strateginen ajattelu näkyy mm. eräissä rehtorivastauksessa, jossa nähdään erikoistumiskoulutuksen kehittämissuuntana sen fokusointi. Erikoistumiskoulutus voisi toimia osaamisen kehittämisen kärkituotteena rakentuen korkeakoulun edistyneimmistä ja syvimmistä osaamisalueista. Samanlainen ajatus tulisi esille eräissä työnantajatahon haastattelussa, jossa kaivattiin erikoistumiskoulutusten palvelumuotoilua. Haastattelujen mukaan erikoistumiskoulutuksilla on ollut selvä kytkentä korkeakoulun strategiaan painopistealueisiin ja korkeakoulun tki-toimintaan.

Osassa ammattikorkeakouluja jatkuva koulutus kokonaisuutena koetaan painopistealueena, mutta sen toteuttaminen nähdään joustavammaksi ja kannattavammaksi muilla täydennyskoulutusalueilla. Tämä merkinnee sitä, että ei ole sellaista pelkoa kuin ehkä oli vuonna 2014, että liian moni ammattikorkeakoulu lähtisi ilman tiukkaa valtakunnallista ohjausta toteuttamaan erikoistumiskoulutusta nykyistä pirstaleisempana. Kun ehdotus uudeksi rahoitusjärjestelmäksi alentaa rahoituskertoimia toista koko tutkintoa suorittaneista, se lisää tarvetta korvata näiltä osin vähenevää rahoitusta jatkuvalla koulutuksella eli koulutuspoliittisten tavoitteiden mukaisesti. Tällöin kuitenkin helpommin toteutettavat avoin ammattikorkeakoulu, diplomikoulutus tai liiketaloudellisin perustein toteutettava koulutus, kuten tutkinnon osien myynti, voivat mennä erikoistumiskoulutuksen edelle.

Ohjelmavastaavat kokevat rehtoreiden tavoin sopimuksen laadintavaiheen haastavana ja pitävät yhteisen koulutuksen hallintoa byrokraattisena. Koordinaattorin roolia pidetään raskeana, ja siihen toivotaan rahoitusta. Erityisesti yliopistojen kanssa yhteisen ohjelman rakentaminen on ollut vaikeaa. Erään ohjelmavastaauksen mukaan täydennyskoulutustoimijat kuitenkin arvostavat erikoistumiskoulutuksia, mutta niiden arvellaan olevan korkeakoulun johdolle vähän vieraampia. Ohjelmavastaavien vastauksissa on myös useita ehdotuksia uusista erikoistumiskoulutuksista ja lähes poikkeuksetta näkemys erikoistumiskoulutusten jatkamisen tarpeesta. Joissakin tapauksissa näyttää siltä, että vastaavan osaamisalueen ylempi ammattikorkeakoulututkinto on tullut tai tulossa erikoistumiskoulutuksen tilalle.

Opiskelijakokemus

Haastatteluista ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutusten 8 opiskelijasta yhdellä oli peruskoulutuksena yliopiston maisterin tutkinto, yhdellä yliopiston kandidaattitutkinto, yhdellä ylempi amk-tutkinto, kolmella ammattikorkeakoulututkinto ja kahdella vanha opistoasteen tutkinto. Työkokemuksen määrä oli 10–20 vuotta kattaen esimies- ja asiantuntijatehtäviä. Useilla heistä oli myös muuta täydennyskoulutusta mm. johtamisen erikoisammattitutkinto tai ammatillinen opettajakoulutus.

Haastattelut 8 opiskelijaa ovat kaikki kokeneet erikoistumiskoulutuksen vastanneen hyvin asetettuihin tavoitteisiin. Arvioidussa osaamisen kehittämisessä ei ollut eroa peruskoulutustaustan suhteen. Parhaimmillaan haastateltavat ovat arvioineet koulutuksen

vaikutuksen levinneen koko heidän työpaikkaansa. Tältä kannalta pienyrityksen tiimin yhteinen osallistuminen erikoistumiskoulutukseen on vahvistanut tätä vaikuttavuutta.

Kiinnostavaa on, että kolme haastatelluista on joko jatkanut tai aikoo jatkaa opintoja ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossa, yksi yliopistossa. Erikoistumiskoulutus, jota luetaan useimmissa ammattikorkeakouluissa hyväksi ylempien ammattikorkeakoulututkintojen opinnoissa, näyttäisi siten muodostavan askeleen opintopolulla eteenpäin. Ammattikorkeakouluissa on myös alkamassa uusia erikoistumiskoulutuksen osaamisalueeseen liittyviä ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja (esim. kliininen osaaja, haavanhoito), mikä tukee opintopolkua eteenpäin. Erikoistumiskoulutus tulisi sijoittaa osaamisen viitekehykseksi laajentuvassa tutkintojen viitekehyksessä tasolle 7, kuten parhaillaan istuva työryhmä alustavasti esittää. Samaa ehdotettiin myös aiemmassa erikoistumiskoulutus selvityksessä osaamista syventävien erikoistumiskoulutusten osalta (Rasku 2018; Pohjolainen & Rauhala 2014, 33).

Muutama opiskelija on kokenut puutteeksi sen, että erikoistumiskoulutuksessa ei useimmissa tapauksissa ole virallista tunnustettua asemaa, mistä syystä se on työnantajien edustajille tuntematon. Akava on esittänyt osaamisstrategiassaan selvitettäväksi, olisivatko sertifikaatit tai osaamismerkit toimiva tapa laajentaa tutkintojen viitekehys osaamisen viitekehykseksi (Akava 2018). Haastateltavat ovat arvioineet kilpailukykyä työmarkkinoilla lisääntyneen erikoistumiskoulutuksen johdosta.

Virallinen asema on haavahoidon asiantuntijan erikoistumiskoulutuksella. Sen perusteella sekä asetetun työkokemusvaatimuksen täytyessä on mahdollisuus hakea määräjain uusittavaa auktorisoidun haavanhoitajan pätevyyttä Suomen Haavanhoitoyhdistys ry:ltä. Oikeustulkikoulutuksen saaneet merkitään opetushallituksen oikeustulkikirekisteriin. Sosiaalialan erikoistumiskoulutukset merkitään Valviran sosiaalialan ammattihenkilöiden rekisteriin. Vastaava esitys on olemassa terveysalan erikoistumiskoulutusten osalta.

Kahdella haastatelluista opiskelijoista oli erikoistumiskoulutuksen pohjana vanha opistoasteen tutkinto sekä pitkä ja monipuolinen työkokemus alalla. Toisen kuvaus erikoistumiskoulutuksen tuomasta osaamisen kehittämisestä ja sen vaikutuksesta koko hänen työyhteisönsä uudistumiseen oli vakuuttava ja osoitti, että on järkevää antaa erikoistumiskoulutusmahdollisuus myös hyvän työkokemuksen omaaville vanhan opistoasteen suorittaneille.

Yhteinen valtakunnallinen verkko-opetus on antanut mahdollisuuden valtakunnallisen asiantuntemuksen hyödyntämiseen koko verkostossa. Käytännönläheisyys ja teoreettisuus, jonka suhteen on tosin ollut erilaisia odotuksia aiemmasta koulutuksesta riippuen, on ollut hyvin tasapainossa. Eri taustoilta tulevien opiskelijoiden mukanaolo samassa opiskeluryhmässä on mahdollistanut laajan kokemusten vaihdon. Joissakin tapauksissa ryhmän yhteiselle työskentelylle olisi kaivattu enemmänkin aikaa. Ainoana ongelmana ovat näyttäytyneet verkkoyhteyksissä joskus esiintyneet ongelmat.

Koulutusalojen väliset erot erikoistumiskoulutuksessa

Ammattikorkeakouluissa annettava erikoistumiskoulutus kattaa kaikki pääkoulutusalat, tosin vaihtelevasti suhteessa perustutkintojen määriin. Suhteellisesti eniten erikoistumiskoulutusta on sosiaali- ja terveysalalla. Liiketalouden alan erikoistumiskoulutus on alkanut vasta vuonna 2018 eli muita aloja myöhemmin. Sosiaali- ja terveysalalla useiden erikoistumiskoulutusten pohja on entisissä erikoistumisopinnoissa, ja niillä on siten vakiintunut asema työelämässä.

Suhteessa tutkintokoulutuksen volyymiin erikoistumiskoulutusta on vähiten matkailu- ja ravitsemisalalla. Alalla on tarjolla Karelia-ammattikorkeakoulun koordinoima Huomisen matkailukohde: MARATA-alan ennakkoinnin ja kehittämisen erikoistumiskoulutus. Sitä on toteutettu Laureassa ja Tampereen ammattikorkeakoulussa pienin volyymin. Kaikissa toteutavissa ammattikorkeakouluissa ei ole saatu riittävästi hakijoita. Haastattelujen mukaan pienyritysvaltaisella alalla olisi tarvetta erikoistumiskoulutukseen, mutta pk-yrityksillä ei ole varaa osallistua opiskelijamaksuihin. Toteutuneiden koulutusten opiskelijamaksua 700 euroa on pidetty liian suurena opiskelijan maksettavaksi. Toinen syy on siinä, että pienissä matkailuyrityksissä on vähän korkeakoulutettuja eli potentiaalista asiakaspohjaa. Erikoistumiskoulutuksen yhteydessä toteutunut verkostoyhteistyö on koettu hyödylliseksi alan kehittämisen kannalta.

Liiketalouden alalla, jossa uudet erikoistumiskoulutukset ovat lähteneet liikkeelle muita aloja myöhemmin, syy on ollut lähinnä siinä, että alalla on paljon myös kaupallista täydennyskoulutustarjontaa. Tällöin opiskelijamaksujen tason määrittäminen ja asemointi suhteessa korkeakoulun tarjoamaan muuhun maksulliseen täydennyskoulutukseen on vaatinut pohdintaa.

Keskeisiksi erikoistumiskoulutusten alojen välisiä eroja selittäviksi tekijöiksi näyttävät nousun perinteet. Sosiaali- ja terveysalalla niillä on pitkä perinne ja osin myös muodollisesti tunnustettu pätevyys.

Kaikilla aloilla ei ole riittävästi korkeakoulututkinnon suorittanutta asiakaspohjaa. Tästä erityisesti esimerkkinä on matkailu- ja ravitsemisala. Tällä alalla ammattikorkeakoulun perustutkinto restonomi on yliopistokoulutuksenkin huomioon ottaen ensimmäinen volyymiltään laaja alakohtainen korkeakoulututkinto. Sosiaali- ja terveysalalla on vielä puolet ammateissa toimivista vanhan opistoasteen tutkinnon suorittaneita. Tästä syystä erikoistumiskoulutuksiin on otettu myös vanhan opistotutkinnon suorittaneita. Näiltä osin luontainen kysyntätilanne muuttuu työvoiman rakenteen muuttuessa valtaosin korkeakoulupohjaiseksi. Joillakin aloilla, kuten liiketaloudessa, kaupallisen täydennyskoulutuksen asema on vahva, eivätkä erikoistumiskoulutukset anna muodollisesti tunnustettuja pätevyyskatsia sosiaali- ja terveysalan tapaan.

Uusissa erikoistumiskoulutuksissa työelämässä osaamisvajetta omaavat osaamisalueet, kuten digitalisaatio eri muodoissaan, monikulttuurisuuden osaaminen, korjausrakentaminen, biotalous, sote-uudistus ja koulutusvienti ovat olleet koulutuksen kohdealueina.

5 Erikoistumiskoulutuksen rahoitus ja opiskelijamaksut

5.1 Yliopistot

Erikoistumiskoulutusten toteuttamisen rahoitus on monikanavainen. Opetus- ja kulttuuriministeriön erillisrahoitus koulutusten aloitusvuonna 2015 oli välttämätön. Toinen keskeinen tulon lähde on opiskelijoilta perittävä opiskelijamaksu. Erikoistumiskoulutusta toteuttavan yliopiston omassa harkinnassa on se, käyttääkö yliopisto perustelluista syistä perusrahoitustaan, esimerkiksi opettajakuluihin. Kokonaiskustannusmallin mukaisesti yliopistot kohdentavat erikoistumiskoulutukseen kustannuslaskeman mukaisesti määrittelemänsä yleiskustannusprosentit. Voimassa olevien säädösten mukaan erikoistumiskoulutukset eivät saa tuottaa voittoa eivätkä kilpailla liiketaloudellisesti hinnoitellun täydennyskoulutuksen kanssa. Kokonaan uutta erikoistumiskoulutusta on nykyisellä rahoituskehikolla vaikea synnyttää.

Opiskelijamaksujen määräytymiseen vaikuttivat UNIFI ry ja ARENE ry. Voimassa olevan asetuksen mukaan korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksesta on voitu osallistujalta periä maksimissaan 120 euroa/opintopiste. Yliopistoilla on erilaisia linjauksia opiskelijamaksuista. Yliopistot ovat yhdessä päättäneet, että esimerkiksi erikoissosiaalityöntekijän erikoistumiskoulutuksissa opintopisteen hinta on poikkeuksellisesti 50 euroa. Perusteluna ovat julkisen talouden säästötoimet ja alavire, koska kunnissa on heikko maksuvalmius työntekijöidensä kouluttamiseen. Tällä hetkellä kuntien tilanne kouluttaa väkeään on heikko. Julkishallinnon palveluksessa opiskelumaksuja pidetään liian korkeina ja lisäksi vaikeuksia voi tulla sijaisten löytämisessä. Vaihteluväli on opiskelijan täydestä omakustanteisuudesta aina työnantajan täyden opiskelijamaksun maksamiseen. Lähiopetukseen työnantajat antoivat toisinaan palkallisia vapaapäiviä, mutta haastatellut opiskelijat kertoivat myös siitä, että menetetty työaika on pitänyt korvata takaisin.

Opiskelijahaastatteluissa todettiin:

- työnantaja maksoi puolet opiskelijamaksusta
- maksaa opiskelijamaksun kokonaan itse, myös lähiopetuspäiviin matkat ja majoituksen, verovähennykset hyväksytty ml. ammatti-kirjallisuuden hankinta
- työnantaja maksoi puolet opiskelijamaksusta ja sijaiset, matkat ja majoituksen maksoi itse
- työnantaja maksoi opiskelijamaksun kokonaan, alussa palkallisesti lähiopetuspäivät, osa palkattomana, ei matkoja, ei päivärahoja, ei majoitusta
- yritys maksoi opiskelijamaksun ja työajalla sai opiskella
- työnantaja maksoi opiskelijamaksun, otti opintovapaata neljä kuukautta erikoistumiskoulutusta varten

Yliopiston johdon haastatteluissa todettiin:

- erikoispsykologien ja proviisoreiden koulutuksissa jokainen maksaa yleensä opiskelijamaksun itse. Verotuksessa se on vähennyskelpoinen. Lääketieteellinen tiedekunta ymmärtää koulutuksen tarpeen, erikoistumisopiskelijoissa on myös jatko-opiskelijoita. Professorin palkkaukseen on käytetty siten myös perusrahoitusta. Erikoispsykologiassa opintopisteen hinta on 120 euroa ja farmasiassa 100 euroa.
- opiskelijamaksu ei kata kaikkia kustannuksia, ajatuksena on, että erikoistumiskoulutuksen pitää kustantaa tuloilla itsensä
- suunniteltava kustannusvastaavasti, sillä muutoin yliopiston kustannusrakenne hinnoittelee itsensä ulos
- opiskelijamaksun korottamiseen ollaan hyvin kriittisiä, esim. taidealalla
- kun tukiraha loppuu, niin sen jälkeen täysi hinnoittelu erikoistumiskoulutuksessa
- opiskelijamaksun nostosta seuraa erikoistumiskoulutuksen väheneminen
- pitkällä aikavälillä erikoistumiskoulutuksen pitäisi olla itsensä maksamia
- UNIFI suositteli opiskelijamaksun tason, mutta se ei toiminut käytännössä
- opintoseteli-mallia kannattaa harkita
- moduuleita tutkinnoista voitaisiin tarjota maksullisena
- löydettävä myös työnantajien maksuhalukkuus
- uudessa jatkuvan oppimien mallissa tulee tilaa erikoistumiskoulutukselle
- erikoistumiskoulutuksessa suoritettujen opintopisteiden määrän perusteella rahoitusta

- jatkossa erikoistumiskoulutukseen rahoitusta OKM:n ohella myös muilta ministeriöiltä

Taulukossa 9 esitetään erikoistumiskoulutusten opintopisteiden hinnat laajuuden mukaan sekä opiskelijamaksujen hinnat. Huomiota kiinnittää, että yliopiston hyväksymät opiskelijamaksujen pistemäärähinnat jäävät kaikissa muissa paitsi erikoispsykologien koulutuksessa sekä kahdessa Turun yliopiston viimeksi alkaneessa erikoistumiskoulutuksessa alle tuon 120 e/opintopistehinnan.

Taulukko 9. Yliopistojen erikoistumiskoulutusten opintopistehinnat ja opiskelijamaksut (vaihteluväli)

	Euroa/opintopiste	Opiskelijamaksun hinta
Farmasia	100	farmaseutit 4 000, proviisorit 6 000
Psykologia	120	8 400
Sosiaalityö	50	3 500
Kasvatustiet. ja opettajankoulutus	50–100	1 800–6 000
Taideala	30	1 200
Muut alat:		
tekninen viestintä	75	3 000
oikeustulkkaukset	50	2 000
uraohjaus ISY	60	1 800
uraohjaus JY	50	1 500
biotalous	30	900
monikulttuurisuuden asiantuntija	80	3 200
kunta- ja alueyhteisöjen palveluosaaminen	105	3 150
digitaalisen datan hyödyntäminen viestinnässä, mediassa, journalismissa	60	2 400
TOPSOS Sosiaalivakuutuksen huippuasiantuntija	120	3 600
Meri-Erko, Merenkulkualan erikoistumiskoulutus	120	3 600
Vaihteluvälit:	30–120	900–3 600

Useimmissa johdon ja koordinaattoreiden vastauksissa toistui suuri huoli erikoistumiskoulutusten rahoituksen tulevaisuudessa. Suurin ongelma on raharesurssien riittävyys ei niinkään itse erikoistumiskoulutuksen lainsäädäntö. Sosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutusta tulee jatkossa helpottamaan hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolain muuttamisesta (HE 203/2018). Esitys pitää sisällään (EVO-rahoitusta) erillisen valtion avun osuuden kohdentamisen erikoissosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen yliopistoissa.

Erikoistumiskoulutuksen rahoitusmahdollisuuksia edesauttaisi tulevaisuudessa eri ministeriöiden suuntaama tuki hallinnon alalleen kuuluvaan ja vastuullaan olevaan erikoistumiskoulutukseen erityisesti silloin, kun koulutus tuottaa ko. hallinnonalan kannalta säästöihin perustuvaa kelpoisuutta ja erityisosaamista.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision 2030 tavoitteena on nostaa koulutustasoa, lisätä jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia sekä panostuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Jatkuvan oppimisen rahoitusmallissa korostetaan yliopistojen yhteistyöpintoja, osaamista vahvistavaa korkeakoulun profiloitumista ja työnjakoa sekä joustavuutta koulutustarjonnassa. Uusi jatkuvan oppimisen rahoitusmalli sisältää myös erikoistumiskoulutuksissa suoritettua opintopisteitä. Yliopistojen rahoitusmallissa jatkuvan oppimisen osuus on viisi prosenttia.

Erikoistumiskoulutuksen rahoitusosuuden määräytymiseen jatkuvan oppimisen rahoitusmallissa vaikuttaa paljolti se, miten erikoistumiskoulutus asemoituu yliopistoissa (rahoitusmalli vuodesta 2017 alkaen). Perustutkinnon moduulien käyttämisestä erikoistumiskoulutuksen osina on jo nyt kokemusta muutamilla koulutusaloilla. Tällä on ollut vaikutusta opiskelijamaksun suuruuteen, maksua pienentäen. Myös yliopiston avoimen yliopiston moduuleilla on sama taloudellinen vaikutus.

Jatkuvan oppimisen rahoitusmallissa erikoistumiskoulutus on yksi yliopiston perustehtävistä. Erikoistumiskoulutuksen ja jatkotutkintokoulutuksen välillä voi olla myös yhteys siten, että tohtoriopiskelija suorittaa samanaikaisesti erikoistumiskoulutusta. Ja myös niin, että erikoistumiskoulutus innostaa opiskelijaa tohtoriopintoihin. Selkeitä rahoituskriteereitä voisivat olla erikoistumiskoulutuksessa suoritettua opintopisteitä sekä erikoistumiskoulutuksen suorittaneiden määrä. Tämän selvityksen perusteella harkittavaksi voitaneen esittää erikoistumiskoulutukselle vähintään yhden prosentin varausta jatkuvan oppimisen kehyksestä.

5.2 Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset on rahoitettu opetus- ja kulttuuriministeriön erillisrahoituksella, ammattikorkeakoulujen perusrahoituksella sekä opiskelijamaksuilla. Työnantajat ovat usein maksaneet opiskelijamaksut osittain tai kokonaan, mutta eivät kaikissa tapauksissa. Lähiopetukseen osallistumiseen työnantajat ovat usein antaneet palkallisia vapaapäiviä. Merkittävää laajentumista työantajarahoituksen suuntaan ei ole tapahtunut. Työnantajatahon näkemys on, että työnantaja on valmis rahoittamaan välittömään osaamistarpeeseen pohjautuvaa nopeasti liiketoimintaan vaikuttavaa täydennyskoulutusta tapauskohtaisesti. Myös verohallinnon ohjeisiin pohjautuvat verotusedut on sidottu työnantajan intressin olemassaoloon täydennyskoulutuksessa.

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksessa on voitu valtioneuvoston asetuksen (1440/2014) mukaan periä opiskelijalta enintään 120 euron suuruista opintomaksua.

Aiemmassa koulutuskustannuksia koskevassa selvityksessä laskettiin vuonna 2011 ammattikorkeakouluissa tuotetun opintopisteen hinnaksi keskimäärin 159 euroa/opintopiste

(Rauhala 2014). Rahanarvokertoimella vuoden 2016 hintatasoon korotettuna hinta on 170 euroa/opintopiste. Tähän selvitykseen saaduissa erikoistumiskoulutusten koordinaattorien vastauksissa opintopisteen tuottamisen hinta on keskimäärin 156 euroa/opintopiste eli ollaan käytännössä samassa tasossa kuin edellä mainitussa selvityksessä. Tosin koordinaattorien laskelmista saattaa puuttua ammattikorkeakoulun yleiskustannusten osuutta, joka on katettu perusrahoituksella. Tähän viittaa hinnan jääminen alhaisemmaksi kuin vuonna 2014 laaditussa laskelmassa. Vaihteluväli on kuitenkin suuri tarkastellussa aineistossa: korkein opintopistekustannus oli 273 euroa/opintopiste, alin 111 euroa/opintopiste.

Kaikissa niissä erikoistumiskoulutuksissa, joista on saatu tiedot rahoituksesta, opetusministeriön erillisrahoituksen osuus on ollut keskimäärin 122 euroa/opintopiste, ja opiskelijamaksujen osuudeksi on jäänyt 34 euroa/opintopiste eli 21 % kustannuksista.

Erikoistumisopintojen opintopisteet eivät ole ennen vuotta 2017 sisältyneet ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen jatkuvan koulutuksen osuuteen. Vuodesta 2017 alkaen ne sisältyvät jatkuvan koulutuksen 5 %:n rahoitusosuuteen. Samanaikaisesti erikoistumiskoulutusten erillisrahoitus on asteittain lopetettu. Vuoden 2017 toteutuneilla jatkuvan koulutuksen opintopistemäärillä laskien yhden opintopisteen rahoitus perusrahoituksen kautta on 142 euroa/opintopiste.¹ Näin ollen erikoistumiskoulutuksen kannalta katsoen tämä rahoitus korvaisi aiemman erillisrahoituksen.

Käytännössä kuitenkin kyseessä on rahoituksen siirto tutkintotavoitteisesta koulutuksesta. Ratkaisulla on kannustavaa vaikutusta toiminnan laajentumiseen, mutta volyymin kasvu alentaa tuotettavan opintopisteen keskimääräistä rahoitusta. Rahoitus ei ole ammattikorkeakoulun tasolla korvamerkittyä. Rahoitus tulee suoriteperusteisena jälkikäteen ammattikorkeakoulun kokonaisrahoitukseen. Opiskelijamäärän toteutuminen suunniteltua pienempänä on merkittävin rahoitusriski, mikä näkyy toteutuneiden erikoistumiskoulutusten kustannustiedoissa. Useissa erikoistumiskoulutuksissa opiskelijamäärät ovat jääneet riskirajoille. Riski voi olla samanaikaisesti oletettujen tulojen pieneminen ja toteutuneiden kustannusten kasvaminen ennakoiduista.

Merkittävimpanä rahoituspohjan laajennuksena voi pitää opiskelijamaksuja, jotka ovat korkeammat kuin entisissä erikoistumisopinnoissa tai avoimen ammattikorkeakoulun opinnoissa. Asetuksen sallimalla maksimitasolla opiskelijamaksut eivät ole toistaiseksi olleet yhdessäkään ohjelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön erillisrahoituksen päättymisen näyttää johtavan erikoistumiskoulutuksen opiskelijamaksujen tason selvään nousuun, mikä ammattikorkeakoulun talouden kannalta on riskit huomioon ottaen perusteltua.

¹ Vuoden 2017 tulo- ja menoarviossa ammattikorkeakoulujen perusrahoitus on 780 miljoonaa euroa, mistä 5 % on 39 miljoonaa euroa. Vuoden 2017 jatkuvan koulutuksen rahoitusosuuden jakoperusteena olevien opintopisteen määrä on Vipusen mukaan 275 069, mistä saadaan yhden opintopisteen rahoitukseksi 142 euroa/opintopiste.

Työnantajarahoitus on toteutunut tapauskohtaisesti palkallisten vapaapäivien antamisena ja/tai osallistumisena opiskelijamaksuihin. Samassa opiskelijaryhmässä työnantajan tuen vaihteluväli voi olla hyvinkin suuri. Haastatelluista 8 opiskelijasta kolmelle työnantaja oli korvannut opiskelijamaksun kokonaan ja antanut palkallista vapaata lähipäiviin, kolmelle opiskelijalle oli korvattu opiskelijamaksua osittain ja/tai annettu palkallisia vapaapäiviä. Kaksi haastateltua oli yrittäjiä, joista toinen oli käyttänyt kurssimaksua verovähennyksenä. Työnantajan panostusta oli sekä kunnallisen että yksityisen työnantajan palveluksessa olleilla, mutta tämän pienen joukon osalta kunnallinen työnantaja näyttäisi panostavan nihkeämmin erikoiskoulutukseen. Syy saattaa olla tulossa olevan maakunta- ja sote-uudistuksen aiheuttama menojen rajoitus. Muutamissa erikoistumiskoulutuksen koordinaattorien vastauksissa on arvioitu, että noin puolelle opiskelijoista työnantaja on korvannut opiskelijamaksun.

Tiedot ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen opiskelijamaksuista on koottu korkeakoulujen nettisivuilla lokakuussa 2018 olleista joko suunnitteilla olevista, toteutuvista tai toteutuneista erikoistumiskoulutuksista.

Taulukko 10. Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutusten opiskelijamaksut 2018 koulutusaloittain euroa/koulutus (n= 80 ohjelmaa).

Koulutusala	Keskiarvo	Mediaani	Maksimi	Minimi	Ohjelma-toteutuksia
Sosiaali- ja terveysala	1 237	1 000	3 300	800	35
Liiketalous	950	950	950	950	15
Tekniikka	1 073	1 000	1 625	450	10
Kulttuuri	1 133	950	1 900	800	6
Matkailu-, ravintola- ja talousala	733	700	1 000	500	3
Opettajakoulutus	625	625	750	500	6
Humanistinen ala	2 000	2 000	2 000	2 000	1
Luonnonvara-ala	900	900	900	900	4

Mediaaniopiskelijamaksu on yleisimmin 900–1 000 euroa. Asetuksen mukaan maksu saisi olla 120 euroa/opintopiste eli yleisimmästä 30 opintopisteen erikoistumiskoulutuksesta 3 600 euroa. Sitä lähellä on vain yhden ohjelman maksu 3 300 euroa, alhaisin maksu aineistossa on 450 euroa. Mediaanitaso on alhaisin opettajankoulutuksen erikoistumiskoulutuksissa.

Yleisten, myös erikoistumiskoulutuksen opiskelijoiden arvioiden mukaan, opiskelijamaksun nykytaso on ollut kohtuullinen, mutta sen nousun arvellaan vähentävän erikoistumiskoulutuksen kysyntää aloilla, joilla ansiotaso ei ole korkea. Osa ammattikorkeakoulujen vastaajista ja haastateltavista ei kuitenkaan usko kohtuullisen opiskelijamaksun nousun olevan kohtalokasta erikoistumiskoulutuksen kysynnälle.

Rahoituspohjan laajentamisessa ollaan pattitilanteessa. Valtiovalta ratkaisee rahoitusongelmaa uudelleenkohdentamalla ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta, mikä merkitsee tutkintotavoitteisen koulutuksen rahoituksen vähentämistä. Työnantajat osallistuvat tapauskohtaisesti yksittäisen opiskelijoiden opiskelukustannuksiin, jos koulutuksesta on välitöntä hyötyä. Työnantajat eivät kuitenkaan ole valmiita osallistumaan sellaisten opinto- tai koulutussetelien kustannuksiin, joita henkilö voisi käyttää itse tarpeelliseksi katsomaansa täydennyskoulutukseen. Opiskelijamaksujen nostaminen vähentäisi erikoistumiskoulutuksen kysyntää.

Vuonna 2017 voimaan tullessa uudessa ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa jatkuvan koulutuksen rahoitusosuutta valtion maksamassa ammattikorkeakoulujen perusrahoituksessa on nostettu 4 %:sta 5 %:iin ja lisätty erikoistumiskoulutus rahoitukseen oikeuttaisiin opintopisteisiin. Uusien erikoistumisopintojen käynnistysvaiheessa ohjelmien toteuttamiseen myönnettiin erillisrahoitusta vuoteen 2017 asti. Osaamisvajeen poistamiseksi myönnettävillä erillisrahoituksilla on ollut mahdollista toteuttaa erikoistumiskoulutusta myös tämän jälkeen.

Erikoistumiskoulutusten rahoituspohjan laajentuminen on tapahtunut myös opiskelijamaksujen muodossa, jotka ovat jääneet kuitenkin alle säädösten mukaisen enimmäistason. Työnantajien rahoitus erikoistumiskoulutukseen on toteutunut tapauskohtaisesti palkallisten vapaapäivien ja osallistumismaksujen muodossa. Tuessa ei näytä olevan eroa yksityisten ja kunnallisten työnantajien välillä. Opiskelijoiden mahdollisuus saada työnantajan tukea erikoistumiskoulutukseen on vaihdellut merkittävästi täydestä tuesta kokonaan opiskelijan kustannettavaan osuuteen. Näin ollen rahoituspohjan laajeneminen on toteutunut eniten valtion, mutta osin myös opiskelijan ja työnantajan rahoituksen lisäytymisenä.

6 Erikoistumiskoulutusta koskevan lainsäädännön toimivuus suhteessa lakimuutosten tavoitteisiin ja korkeakouluvision toimeenpanoon

6.1 Yliopistot

Erikoistumiskoulutusta koskevan lainsäädännön (Laki yliopistolain muuttamisesta 1172/2014) toimivuutta arvioidaan kolmen toteutusvuoden kokemusten perusteella tuottajan (yliopistot), käyttäjän (opiskelija) sekä talousresurssien tulokulmasta. Laki tuli voimaan 1.1. 2015. Erikoistumiskoulutusten valmisteluvuonna ei käynnistynyt yhtään koulutusta. Selvityksen toimeksiannon mukaan huomiota tulee kiinnittää lakimuutosten tavoitteiden ja korkeakouluvision toimeenpanoon. Erikoistumiskoulutuksista on merkittävä osa yhä meneillään, joten kokonaisarviota koulutuksista ei voida vielä tehdä. Selvityksessä ovat mukana kaikki rahoituspäätöksen saaneet koulutukset.

Tavoitteiden toteutuminen: Selvitystä varten kerätty aineisto osoitti selvästi, että lainsäädännön tavoite ”korkeakoulututkinnon jälkeen jo työelämässä toimineille korkeakoulututkinnon suorittaneille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia” on toteutunut kaikissa yliopistojen tuottamissa koulutuksissa. Erikoistumiskoulutuksissa ilmaistut osaamistavoitteet on suoritettujen haastatteluiden perusteella, sekä opiskelijoiden että vastuuopettajien mielestä, saavutettu odotetusti jopa paremmin kuin oli ajateltu.

Ammatillisen erikoistumisen ja erityisasiantuntijuuden kehittämisessä nähtiin, että uusin alan tieteellinen tutkimustieto mukaan lukien riittävä metodiymmärrys ovat erikoistumiskoulutusten antia. Koordinaattorikysely ja työelämähaastattelut toivat esille sen, että aiempi ammatillinen lisensiaattikoulutus (laajuus 120 op) sisälsi metodiopetusta, mutta uuteen erikoistumiskoulutukseen (70 op) metodiopetusta ei mahtunut.

Erityisasiantuntijuuden kehittämisessä on arvostettu tutkimuspainoisuutta ja uusinta tutkimustietoa. Erikoistumiskoulutuksen ja tieteellisen jatkotutkintokoulutuksen välinen yhteys tuli esiin muutamissa vastauksissa. Osia tohtorikoulutuksesta on hyväksi luettu erikoistumiskoulutukseen. Ja myös toisin päin siten, että erikoistumiskoulutus on palvellut ponnahduslautana tohtoriopintoihin. Osia erikoistumiskoulutuksesta on hyväksi luettu jatkotutkintokoulutukseen.

Suhde markkinaehtoiseen koulutukseen: Erikoistumiskoulutus ei saa kilpailla yliopistolain (Laki 1172/2014, § 5, mom. 2) markkinaehtoisien ja liiketaloudellisesti hinnoitellun koulutuksen kanssa. Yliopiston johdon haastattelut osoittivat selkeästi sen, että kauppatieteellisesti ja teknistieteellisesti profiloituneet yliopistot eivät ole nähneet uusimuotoista erikoistumiskoulutusta lainkaan tarpeellisenä. Näissä yliopistoissa maksullinen täydennyskoulutus palvelee parhaiten yritys- ja elinkeinoelämää.

Yliopistot, jotka ovat erikoistumiskoulutuksen vastuukoordinaattoreina, ilmaisivat varmistaneensa kunkin koulutuksen valmisteluprosessin yhteydessä, ettei suunniteltu erikoistumiskoulutus kilpaile markkinaehtoisien täydennyskoulutuksen kanssa. Työelämän kanssa käydyissä monissa haastatteluissa tuotiin esille vaikeuksia hahmottaa erikoistumiskoulutusta ja täydennyskoulutusta, minkä sanottiin johtuvan siitä, ettei erikoistumiskoulutusta vielä tunneta riittävästi.

Sopimusmenettely ja julkinen luettelo: Lainsäädännön mukainen sopimusmenettely on koettu byrokraattisena ja hallinnollisesti aikaa vievänä. Sopimusmenettelyyn on kohdistunut kritiikkiä. Proseduuri nykyisissä edellyttää kumppanuuksia. Koulutusaloittain vaadittu enemmistöperiaate yliopistojen yhteistyöstä on hakemusvaiheessa ilmoitettu lain hengen mukaan, mutta toteuttamisvaiheessa vain osa sopimusosapuolista on osallistunut erikoistumiskoulutuksen toteutukseen. Tämä todettiin selkeästi koordinaattorikyselyissä ja haastatteluissa. Julkisessa luettelossa on systemaattisesti ilmoitettu ”teoreettinen lukumäärä sopimusosapuolia”. Sopimusmenettelyn mukainen toteutus on verkostoyliopistojen Psykonet ja Sosnet erikoistumiskoulutuksissa, joihin kaikki koulutusalan yliopistot sitoutuvat.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyössä valmisteltujen ja käynnissä olevien erikoistumiskoulutusten sopimusmenettelyssä on kyetty voittamaan koetut hankaluudet, mitkä nähtiin johtuvan erilaisista toimintakulttuureista.

Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämään: Sopimusmenettelyssä toisena on vaatimus kirjata työ- ja elinkeinoelämän edustajat ja heidän osallistumisensa valmisteilla olevaan erikoistumiskoulutukseen. Vastuuyliopiston on selvittävä työelämän/työnantajien odotukset ja koulutustarpeet. Työelämän asiantuntemusta on erikoistumiskoulutusten valmisteluvaiheessa poikkeuksetta hyödynnetty kaikissa yliopistoissa. Pohjatyö työelämän kanssa on

tehty huolella. Erikoistumiskoulutukset ovat edistäneet merkittävällä tavalla korkeakoulujen välistä yhteistyötä sekä työelämäyhteistyötä.

Opiskelijamaksut: Opiskelijamaksun hinnoittelussa on enimmäismäärä 120 e/op. Tämä taso toteutuu vain erikoispsykologien erikoistumiskoulutuksissa, joissa opiskelija maksu on 8 400 euroa, laajuus 70 opintopistettä, sekä kahdessa muussa (Sosiaalivakuutuksen huippuasiantuntija ja Meri-Erko). Opiskelijamaksujen hinnat vaihtelevat koulutuksen laajuuden mukaan. Opiskelijamaksun määräytymisessä näyttää olevan erilaisia linjauksia yliopistojen välillä. Yliopistojen erikoistumiskoulutuksista yli puolessa on opiskelijan maksama hinta alle 100 euroa opintopisteeltä. Erityisesti julkisilla aloilla työskentelevien osallistumista erikoistumiskoulutukseen rajoittaa opiskelijamaksun suuruus. Yliopistojen johto ilmaisi haastatteluissa suurimmaksi huolenaiheekseen erikoistumiskoulutuksen rahoituksen, jossa perittävät opiskelijamaksut ovat vain osa kustannuksista.

Suhde korkeakouluvisioon 2030: Korkeakouluvisio 2030 korostaa jatkuvan oppimisen merkitystä. Se kattaa erilaiset jatkuvan oppimisen muodot. Oppimisen mahdollisuuksien tulee olla helposti ja joustavasti saatavilla monimuotoisena elämän eri vaiheissa Erikoistumiskoulutusten asema yliopiston kokonaisuudessa ja jatkuvan oppimisen mallissa tulee pohdintaan nykyisten koulutusmuotojen ja rahoitusinstrumenttien näkökulmasta (UNIFIn haastattelu). Selvityksessä kertyneen aineiston perusteella erikoistumiskoulutusjärjestelmä sopii hyvin toteuttamaan jatkuvan oppimisen tavoitteita. Erikoistumiskoulutukset tarjoavat intensiivisen tavan oppimiseen sekä erikoistumiseen. Modulaarisuuden mahdollisuus myös erikoistumiskoulutuksen yhteydessä voi tehdä mahdolliseksi tarvittaessa monipuolistaa eri koulutusmuotojen (esim. maksullisesti myydyt perustutkinnon tai avoimen yliopiston moduulit) kytkemistä.

6.2 Ammattikorkeakoulut

Selvityksen toimeksiannon mukaan selvityksessä tulee tarkastella erikoistumiskoulutuksesta annetun lainsäädännön (laki 1173/2014 ja asetus 1129/2014, muut. 1438/2014 ja 813/2016) toimivuutta suhteessa lakimuutosten tavoitteisiin ja korkeakouluvision toimeenpanon.

Koulutuksen tavoitteet (lain 11 a § ja asetuksen 6 a, 6 b ja 6 c §:t)

Asiantuntijahaastattelujen ja kirjallisten kyselyjen perusteella lainsäädännön tavoitteet työelämässä toimiville suunnatuista ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistävistä koulutuksista ovat erikoistumiskoulutusten osallistujajoukon ja sisällön osalta toteutuneet hyvin. Koulutukseen osallistuvien ikärakenne sekä haastateltujen opiskelijoiden

työkokemuksen määrä ja laatu osoittavat, että erikoistumiskoulutuksen opiskelijat ovat olleet pitkän ja monipuolisen työkokemuksen omaavia. He ovat kokeneet saavansa tarvittavansa osaamisen syventämistä ja päivitystä sekä ammatillisten käytänteiden että tutkimustiedon pohjalta.

Erikoistumiskoulutusta koskevan lakiesityksen (HE 241/2014) perustelujen mukaan tarkoituksena on ollut, että erikoistumiskoulutukset tuovat koulutusjärjestelmään tarkoituksenmukaisen vaihtoehdon tutkinnon jälkeiseen osaamisen täydentämiseen sen sijaan, että tutkintoon johtavaa koulutusta käytetään erikoistavana jatkokoulutuksena. Erikoistumiskoulutusten pieni volyymi osoittaa, että niistä ei ole tullut tässä suhteessa merkittävää vaihtoehtoa. Muut jatkuvan koulutuksen muodot ovat laajentuneet nopeammin.

Asetuksen mukaan yhtenä tavoitteena erikoistumiskoulutuksessa on, että opiskelija pystyy arvioimaan ja kehittämään ammatillisia käytäntöjä perustuen tutkimukseen tai taiteellisen toiminnan menetelmiin. Tätä tavoitetta myös sivistysvaliokunta on korostanut mietinnössään tarkasteltaessa rajanvetoa liiketaloudellisena toimintana järjestettävään täydennyskoulutukseen (SivM 13/2014 vp).

Kytkenäät ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen ja korkeakoulujen TKI-toiminnan välillä toimivat joko niin että koulutuksen suunnittelussa on hyödynnetty alan tutkimustietoa (esim. Big Data Analysis, yhteisömuusikko), toteutuksessa on hyödynnetty tutkimustietoa ja perehdytetty sen käyttöön (esim. Big Data Analysis, haavahoidon asiantuntija) tai erikoistumiskoulutus liittyy korkeakoulun TKI-toiminnan painoaloihin (selvimmin ehkä korjausrakentaminen).

Suhde markkinaehtoisesti toteutettuun koulutukseen (lain 11 a §)

Erikoistumiskoulutusten tavoitteena on ollut tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulutustarjontaa.

Rajanveto markkinaehtoisesti toteutettavien täydennyskoulutusten ja erikoistumiskoulutusten välillä on entistä vaikeampaa. Markkinaehtoisessa täydennyskoulutuksessa on niin ammattikorkeakouluissa kuin yksityisestikin tarjolla koulutusta, joka on tavoitteiltaan ja sisällöltään samanlaista kuin erikoistumiskoulutus. Yliopisto- ja ammattikorkeakoululakien muututtua korkeakoulut voivat liiketoimintana järjestää entistä vapaammin maksullista täydennyskoulutusta, jonka talous on erotettava valtiorahoitteisesta koulutuksesta. Koulutustarjontaa tarkastelemalla on vaikea löytää selvää koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin liittyvää kriteeriä, jolla erikoistumiskoulutus erottuisi maksullisesta täydennyskoulutuksesta ja joka olisi siten perusteena sen valtionrahoitukselle ja halvemmille opiskelijamaksuille. Valtakunnallisella sääntelyllä tämä ei myöskään helposti onnistu. Toimiva ratkaisu saattaisi olla jättää rajanveto korkeakoulun harkintaan. Jos osaamisalueella ei ole

maksukykyistä markkinakysyntää, erikoistumiskoulutukselle on kysyntää ja sitä kannattaa toteuttaa valtion perusrahoituksen ja kohtuullisten opiskelijamaksujen varassa.

Korkeakouluvision toimeenpanoon liittyvä lakiesitys (HE 152/2018) , joka sisältää mm. tutkintojen osien myymisen maksullisena täydennyskoulutuksena tekee rajan erikoistumiskoulutuksen ja maksullisen täydennyskoulutuksen välillä entistä epätarkoituksenmukaisemmaksi. Rahoituksen ja maksullisuuden perusteiden määrittäminen uudessa tilanteessa on entistä vaikeampi tehtävä erilaisten jatkuvan oppimisen muotojen lisääntyessä.

Korkeakouluvision toimeenpanoon liittyvä esitys ammattikorkeakoulujen rahoitusperusteiden uudistamisesta vuodesta 2021 alkaen lisää ammattikorkeakoulujen jatkuvan oppimisen ja yhteistyön ml. erikoistumiskoulutusten valtionrahoitusta ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta uudelleenkohdentamalla. Tämä kannustaa lisäämään erikoistumiskoulutusta valtion osarahoitteisena. (Ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen uudeksi rahoitusmalliksi vuodesta 2021 alkaen. 2018.)

Sopimusmenettely ja julkinen luettelo (lain 11 a § ja asetuksen 6 b,6 c ja 18 a §:t)

Valtakunnallinen sopimusmenettely, jossa vaaditaan erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen vähintään puolet koulutusvastuun omaavista korkeakouluista, on tehnyt erikoistumiskoulutuksen suunnittelusta hallinnollisesti kankean ja hitaan. Tämä on estänyt monialaisten erikoistumiskoulutusten toteuttamista, joille kuitenkin olisi tarvetta, sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteisten erikoistumiskoulutusten toteuttamista. Sopimusmenettelyn vahvuutena on ollut, että se on edistänyt muuta koulutusalan valtakunnallista yhteistyötä sekä estänyt koulutustarjonnan pirstaloitumista, mihin riskiin viitataan parissa ohjelmavastaavan haastattelussa. Koulutusalat ovat erilaisessa asemassa sen suhteen, miten yhtenäistä valtakunnallista osaamisen kehittämistä vaaditaan ja miten paljon erikoistumiskoulutuksen tulisi ottaa huomioon alueellisen työelämän vaatimuksia. Muutamat erikoistumiskoulutukset (4) puuttuivat julkisesta luettelosta.

Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa (lain 11 a ja asetuksen 6 b §:t)

Lain edellyttämä yhteistyö erikoistumiskoulutuksen sopimusmenettelyn aikana on toteutunut asianmukaisesti kaikissa erikoistumiskoulutuksissa, joista tiedot saatiin. Yhteistyö työelämän kanssa koulutuksen seurannassa ja arvioinnissa on jäänyt vähäiseksi. Erikoistumiskoulutusten tuntemus ja kiinnostus niihin varsinkaan työntajapuolella ei ole riittävä. Erikoistumiskoulutuksessa tarvittaisiin työelämään sulautuvaa korkeakoulua, jossa korkeakoulun ja työelämän oppimisprosessit punoutuvat toisiinsa (Huttula 2018).

Opiskelijamaksut (asetus 1440/2014)

Opiskelijamaksu enimmäismäärä 120 euroa opintopistettä kohdin näyttää toistaiseksi tarkoituksenmukaiselta. Missään erikoistumiskoulutuksessa opiskelijamaksu ei ole vielä ollut enimmäistasolla. Rahoituksen kokonaisuuden huomioon ottaen opiskelijamaksun enimmäismäärä on nykyisellä kustannustasolla riittävä.

Suhde korkeakouluvisioon 2030

Korkeakouluvisio 2030 korostaa jatkuvan oppimisen merkitystä. Sen toimeenpanoon liittyvässä lakiesityksessä jatkuva koulutus määritetään entistä vahvemmin korkeakoulujen tehtäväksi ja mahdollistetaan sen toteuttamiseksi myös uusia toimintamalleja, kuten tutkintojen osien toteuttaminen maksullisena täydennyskoulutuksena ja myös suomalaisille toteutettava tutkintotavoitteinen tilauskoulutus. Nämä tulevat monipuolistamaan jatkuvan koulutuksen keinovalikoimaa. Tällä voi olla vaikutusta erikoistumiskoulutukseen siten, että uudet toimintamallit antavat mahdollisuuden samojen tavoitteiden toteuttamiseen. Laaja keinovalikoima ja eri toimintamallien välisten rajojen madaltuminen voi helpottaa erilaisiin koulutustarpeisiin vastaamista. Ammattikorkeakouluissa ilman erillistä säädöspohjaa toteutettavat korkeakouludiplomit tulevat joustavampina koulutusmuotoina hyvin lähelle erikoistumiskoulutuksia. Erikoistumiskoulutusten kilpailukykyyn säilyttämiseksi erikoistumiskoulutusten suunnittelua ja toteuttamista on tarpeen tehdä joustavammaksi.

Korkeakouluvision toimeenpanoon liittyvä vuodesta 2021 alkaen toteutettavaksi aiottu rahoitusuudistus parantaa erikoistumiskoulutusten rahoitusmahdollisuuksia vaikkakin tutkintorahoituksen kustannuksella, ellei ole poliittista tahtoa korkeakoulujen perusrahoituksen tason korottamiseen vastaavasti. Jos työnantajien ja opiskelijoiden rahoituksen kasvatamiseksi löydetään yhteisesti hyväksyttävissä oleva kaikkia hyödyttävä ja lisäkustannuksia jakava malli, erikoistumiskoulutusten rahoitusta voi pitää kohtuullisen turvattuna.

Korkeakouluvision toimeenpanoon liittyvien avoimuus, joustavuus ja jatkuva oppiminen -työryhmän ja digityöryhmän alustavat näkemykset opintopolkujen luomisesta yksilötasolla, modulaarisesta opintotarjonnasta sekä avoimen ja joustavan oppimisen alustoista tukevat monimuotoista jatkuvan oppimisen tarjontaa. Se ei sitoudu yhteen järjestelmään, vaan hyödyntää eri tarjontamuotoja yksilöllisiin tilanteisiin sopivasti nykyistä paremmin. (Iltapäiväseminaari vision toimeenpanosta ja korkeakoulu-uudistusten vaikutusarvioinnin tuloksista 21.9.2018.) Tähän tarjontaan sopivat hyvin myös erikoistumiskoulutukset lyhyttä täsmäkoulutusta laajempaa osaamistarvetta, mutta ei uutta tutkintoa edellyttävää osaamistarvetta tyydyttävänä jatkuvan oppimisen muotona. Raja erilaisten jatkuvan oppimisen muotojen välillä kuitenkin näyttää käyvän epämääräisemmäksi.

7 Selvitysmiesten johtopäätökset

Yliopistot: Erikoistumiskoulutuksia valmisteltiin ensin yksi vuosi ja sen jälkeen toteutettiin kolme vuotta. Kahdeksan yliopistoa neljästätoista yliopistosta käynnisti erikoistumiskoulutusten valmistelun ja sen jälkeen otti myös vastuun toteutuksen koordinoinnista. Uusi-muotoisten erikoistumisopintojen valmisteluvaihe koettiin vaativaksi ja aikaa vieväksi, jäy-käksi ja hallinnollisesti byrokraattiseksi. Yliopistot kritisoivat erityisesti sopimusmenettelyä, mikä osoittautui selvityksen perusteella monissa erikoistumiskoulutuksissa valtakunnalli-sen yliopistoyhteistyön vaatimuksen osalta vain teoreettiseksi. Koulutusten toteutukseen sitoutuvien yliopistojen määrä oli vähäisempi kuin mitä julkisessa luettelossa ilmoitettiin. Johtopäätös on, että lainsäädäntöä tulisi muuttaa niin, että yliopisto saa itse päättää so-pimusosapuolet ja niiden määrän, kaksikin on riittävä. Erikoistumiskoulutus tulee merkitä julkiseen luetteloon, jotta siitä voi käyttää nimeä erikoistumiskoulutus.

Yliopiston profiilialueen ja strategisten painoalojen kytkös erikoistumiskoulutukseen tulee osoittaa. Yliopistollinen tutkimus on välttämätöntä liittää saumattomasti koulutukseen uusimman tutkimustiedon ja laadun varmistamiseksi. Siksi erikoistumiskoulutukset tulee toteuttaa tiedekuntien vastuulla ja johdolla. Koulutusten valmistelussa ja koordinoinnissa yhteistyö yliopiston kehittämispalveluista vastaavien yksiköiden (entiset täydennyskou-lutuskeskukset) kanssa on helpottanut työtä merkittävästi. Hyviä käytäntöjä suositellaan levitettäväksi. Monelle tiedekunnille erikoistumiskoulutukset ovat olleet uutta monikana-vaisestä koulutuksen rahoituksen hankkimisesta.

Erikoistumiskoulutukset säteilevät usein myös perustutkintokoulutusta kehittävästi. Yh-teyksistä tieteelliseen jatkotutkintokoulutukseen myös raportoitin.

Työelämäyhteistyö erikoistumiskoulutusten toteutusvuosina on poikkeuksetta nähty yliopis-tolle ja erikoistumiskoulutukselle arvokkaana. Selkeää näyttöä yhteistyön toimivuudesta on koulutusten valmisteluvaiheessa sekä koulutusten toteuttamisen yhteydessä. Tärkeimpien työelämän edustajien kanssa yhteistyön kautta arvioidaan erikoistumiskoulutuksen tarve. Koulutuksen valmisteluvaiheessa työelämä on mukana osaamistavoitteiden määrittelyssä. Kaikissa yliopistojen erikoistumiskoulutuksissa on myös näyttöä toimivasta työelämäyhteis-työstä koulutuksen toteutusvuosina, mm. ohjausryhmätyöskentelyn yhteydessä.

Erikoistumiskoulutusten rahoituksessa valtionrahoitus muodostaa suurimman osuuden. Työnantajien ja yritysten maksuosuuden korottamiseen kohdistuu odotuksia, mutta selvitys osoitti, etteivät työnantajat useinkaan suoraan maksa työntekijänsä opiskelumaksua. Lähiopetuspäiviin osallistumiseen on yleensä voitu käyttää työaika. Julkisella sektorilla toimiville erikoistumiskoulutuksen opiskelumaksujen hinta on jo nyt äärirajoilla, vaikka maksut eivät ole lähelläkään sovittua maksimihintaa 120 euroa/opintopiste.

OKM:n jatkuvan oppimisen rahoitusmallissa ovat myös erikoistumiskoulutukset. Sektoriministeriön (STM) kautta on varaus (EVO) valtionrahoituksesta erikoistumiskoulutukselle (sosiaalityö). Ministeriöiden erillisrahoitukset erikoistumiskoulutuksiin tulisikin nähdä tarkoituksenmukaisina investointeina erityisesti silloin, kun erikoistumiskoulutukset tuottavat omalle hallinnonalalle tarvittavaa sädöksiin perustuvaa osaamista ja kelpoisuutta.

Yrityssektori ei juurikaan tunne nykyisten säädösten mukaista erikoistumiskoulutusta eikä pidä sitä tarpeellisenä. Maksullinen täydennyskoulutus ja tilauskoulutus palvelevat yrityksiä joustavammin kuin erikoistumiskoulutus.

Yliopistojen erikoistumiskoulutuksen merkittävä rooli on ennakoiden vastata tuleviin työelämän osaamistarpeisiin. Tähän mennessä koulutukset ovat ehkä liiaksikin keskittyneet tietyille koulutusaloille. Monialaisia yliopistotutkintoja suorittaneille erikoistumiskoulutuksia ei toistaiseksi ole kehitetty, mikä ei tarkoittane, etteikö tarvetta olisi olemassa. Työelämässä tarvittava uusi erikoisosaaminen voi syntyä myös koulutusalojen yhdistelmistä, todettiin haastatteluissa.

Kokonaan uusien erikoistumiskoulutusten suunnittelu ja käynnistäminen tarvitsee erillisrahoitusta. Toistuvien erikoistumiskoulutusten rahoittamisessa keskeisimmät rahoitusinstrumentit ovat suoritettavat opintopisteet ja opiskelumaksut. Erikoistumiskoulutukset toteutetaan kustannusvastaavasti.

Erikoistumiskoulutusten synergiasta avoimeen yliopisto-opetukseen ja perustutkintokoulutukseen on selvityksessä tullut esille muutamia hyviä käytäntöjä. Opiskelijan henkilökohdaisen oppimissuunnitelman mukaisesti on ollut mahdollista käyttää yliopistossa olevaa koulutustarjontaa. Jatkuvan oppimisen mallin mukaisesti moduulien käyttö on todettu oppimista jouduttavaksi. Yliopistojen sisällä kaivataan selkeät linjaukset ja sopimukset koulutustarjottimella olevan koulutuksen käytöstä erikoistumiskoulutuksessa.

Erikoistumiskoulutuksen brändi ei ole riittävän tunnettu, ei edes yliopistoissa saati sitten työelämässä. UNIFin ja Arenen roolit ovat merkittäviä erikoistumiskoulutusten kehittämisen ja aseman lujittumisen kannalta korkeakoulukentässä.

Ammattikorkeakoulut: Uusia korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia on toteutettu vasta neljä vuotta eikä niitä ensimmäisenä lainsäädännön voimassaolon vuotena 2015 alkanut vielä lainkaan. Tämä johtuu siirtymävaiheesta, jossa vanhoja erikoistumisopintoja oli mahdollisuus toteuttaa 31.12.2016 asti. Ajanjakso on siten liian lyhyt pitkälle menevien johtopäätösten tekoon. Koulutusta toteuttaneet ja niitä suorittaneet ovat kokeneet niiden täytteen asetetut tavoitteet. Uusien jatkuvan koulutuksen muotojen mahdollistumisen ei ole katsottu vievän tilaa erikoistumiskoulutuksilta, vaan monipuolinen tarjonta on enemmän etu kuin haitta koulutustarpeen tyydyttämisessä. Rahoituspohja on kuitenkin säilynyt vahvasti valtionrahoituspainotteisena työnantaja- ja opiskelijarahoituksen noustessa noin 20 %:iin koulutuksen kustannuksista. Työnantajarahoituksen suhteen ei ole näkyvissä merkittävää muutosta, koska työnantajat katsovat voivansa rahoittaa vain tapauskohtaisesti ja harkinnanvaraisesti välittömään osaamistarpeeseen vastaavaa täydennyskoulutusta. Opiskelijamaksujen pienelle nostamiselle saattaisi olla mahdollisuutta sellaisilla aloilla, joilla palkkataso on kohtuullinen.

Jäykäksi ja aikaa vieväksi koettu sopimusmenettely, jonka tarkoituksena on ollut varmistaa koulutuksen valtakunnallinen tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus, ei tunnu tässä kehitysvaiheessa enää tarkoituksenmukaiselta. Ammattikorkeakoulujen profiiliajattelu on entisestään vahvistunut ja merkitsee sitä, että ammattikorkeakoulut harkitsevat entistä tarkemmin, mihin voidaan ja kannattaa panostaa. Sopimusmenettelyn väljentäminen helpottaisi myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteisten erikoistumiskoulutusten muodostamista.

Erityisen ja kiireellisen osaajatarpeen vuoksi valtio voisi osoittaa kertaluonteista erillisrahoitusta täsmäkohteisiin uusien koulutusten aikaansaamiseksi myös erikoistumiskoulutuksena, kuten vuonna 2018 on tehty. Pysyvää erillisrahoitusta ei kuitenkaan erikoistumiskoulutuksiin tarvittane, vaan olemassa oleva erikoistumiskoulutus voidaan rahoittaa perusrahoituksen jatkuvan oppimisen opintopisterahoituksella ja opiskelijamaksuilla. Erillisrahoitus kokonaan uusien erikoistumiskoulutusten suunnittelu- ja käynnistysvaiheessa olisi perusteltua mm. aloittamiseen liittyvien taloudellisten riskien vuoksi. Muilta osin valtion lisärahoitus tulisi kohdentaa perusrahoitukseen ja sitä kautta myös jatkuvan oppimisen rahoituksen parantamiseen sen osuuden kasvaessa perusrahoituksessa.

Entisiin erikoistumisopintoihin pohjautuvat sosiaali- ja terveysalan erikoistumiskoulutukset toimivat hyvin valtakunnallisina verkostoina. Erikoistumiskoulutuksen valtakunnallinen yhtenäisyys on perusteltu sosiaali- ja terveysalalla asiakkaiden saamien palvelujen tasalaatuisuuden kannalta. Koulutustarpeen kannalta ongelmallisimmalta alueelta tuntuu kliinisen hoitotyön erikoistumiskoulutuksen volyymi ja sen työelämälähtöisyys. Ammattikorkeakoulujen simulaatioympäristöt tarjoavat kuitenkin entistä paremmin siihen mahdollisuuksia. Olisi kuitenkin syytä selvittää, voitaisiinko kliinisen hoitotyön erikoistumiskoulutuksen työelämäläheisyyttä parantaa tekemällä siitä vahvemmin

työpaikkakoulutuspainotteista. Tämä tapahtuisi lisäämällä opiskelijoiden työpaikoilla tapahtuvaa oppimista erikoislääkärikoulutuksen mallin mukaisesti. On puhuttu työelämään sulautuvasta korkeakoulusta, jossa korkeakoulun ja työelämän oppimisprosessit punoutuvat toisiinsa (Huttula 2018.) Tämänkaltaisen koulutusmallin toteuttaminen edellyttäisi myös, että erikoistumiskoulutukseen suunnattaisiin rahoitusta myös sosiaali- ja terveystieteiden kautta siitäkin syystä, että erikoistumiskoulutuksen toteuttaminen tulisi tavanomaista kalliimmaksi.

Erikoistumiskoulutusten palvelumuotoilu, mikä tuli esille niin työnantajatahon kuin rehtorihaastattelussa, olisi huomionarvoinen kehittämismahdollisuus. Vahva kytkentä ammattikorkeakoulun strategiaan ja TKI-toiminnan uutta osaamista kehittäville kärkialueille on mahdollisuus luoda erikoistumiskoulutukselle kaupallisesta täydennyskoulutuksesta erottuvaa profiilia. Tästä hyvänä esimerkkinä tarkasteluissa ohjelmissa on Big Data Analysis -erikoistumiskoulutus. Näin kohdentuvat erikoistumiskoulutukset ovat myös tapa kehittää korkeakoulun omaa osaamista.

Esitettyä toimintalinjaa vahvistaisi yhteistyö yliopistojen kanssa. Syntyvissä uusissa korkeakoulukonserneissa (mm. Tampere 3, LUT, Lappeenranta, Oulu) ja yhteisissä kampuksissa yhteistyö konserniyliopiston kanssa voisi antaa enemmän lisäarvoa kuin laaja valtakunnallinen ammattikorkeakoulujen verkosto. Se voisi mahdollistaa myös kaivatun lääketieteen ja farmakologian osaamisen paremman kytkennän kliinisen hoitotyön erikoistumiskoulutuksiin sekä luoda tutkimuspainotteisempia vaihtoehtoja kaupalliselle koulutustarjonnalle myös rakennus-, LVI- ja kiinteistöalan pätevyyskoulutuksissa. Viime mainittuja toteuttavat jo nyt Itä-Suomen yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelu Aducat sekä Metropolia kaupallisenä koulutuksena.

Erottavana tekijänä avoimen korkeakoulun opintoihin ja tutkintojen osien maksulliseen tarjontaan verrattuna erikoistumiskoulutuksessa on, että niiden sisältö ei ole sidottu tutkintojen opetussisältöihin. Tällöin niissä olisi mahdollisuus toteuttaa vahvemmin kysyntälähtöisyyttä kuin on tapahtunut.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyö erikoistumiskoulutuksissa voisi olla perustellumpaa kuin duaalimallia hämärtävä opetusyhteistyö perustutkinnoissa.

Ammattikorkeakoulut ovat alueellisia toimijoita. Vuonna 2016 tutkinnon suorittavista keskimäärin 67 % sijoittui työhön ammattikorkeakoulun sijaintimaakuntaan, Uudellamaalla peräti 86 % (Vipunen). Tilanne eroaa tässä suhteessa yliopistoista, jotka kouluttavat kaikilta osin valtakunnalliseen tarpeeseen. Alueelliset elinkeinoelämän tarpeet ovat erilaiset maan eri osissa. Tältä kannalta olisi perusteltua ottaa huomioon alueelliset tarpeet ainakin yksityiselle sektorille kouluttavissa erikoistumiskoulutuksissa ja mahdollistaa niiden nopeampi reagointi työelämän tarpeisiin. Tällöin erikoistumiskoulutus lähenisi muita täydennyskoulutusmuotoja.

Ammattikorkeakoulujen tulisi voida vapaasti valita sopivat yhteistyökumppanit ilman jäykkää sopimusmenettelyä. Säädellylle järjestelmälle ei ole enää rahoituksen kannalta perusteita, kun erikoistumiskoulutusten rahoitus on siirtynyt perusrahoitukseen ja opiskelijamaksuihin pohjautuvaksi. Opiskelijamäärän toteutumiseen liittyvä taloudellinen riski on niin suuri, että se ohjaa korkeakoulut mielekkääseen, tarvittaessa valtakunnalliseenkin, yhteistyöhön erikoistumiskoulutusten toteuttamisessa. Tätä yhteistyötä voisivat koordinaoida edelleen Arenen koulutuslaryhmit informaatio-ohjauksen keinoin välittämällä tietoa hyvistä käytänteistä ja ylläpitämällä valtakunnallisia yhteistyöverkostoja, joissa ovat mukana myös työelämätahot. Valtakunnallisia verkostoja koonnut Arenen sotelika-työryhmä voisi jatkaa entiseen tapaan koordinoimalla näitä. Ammattikorkeakoulujen yhteistyösopimukset voisivat olla normaalin sopimusvapauden mukaan toteutuvia. Tämä edellyttäisi lainsäädännön muuttamista lain (1173/2014) 11 a §:n ja valtioneuvoston asetusten (1129/2014, muutettu 1438/2014 ja 813/2016) 6 b §:n ja 6 c §:n osalta.

Nykyinen julkinen luettelo voisi toimia edelleen erikoistumiskoulutusten rekisterinä. Siihen merkittäisiin säädösten vaatimukset täyttävä sopimusperustainen koulutus. Julkiseen luetteloon ilmoittamatta jätetty koulutus ei voisi käyttää erikoistumiskoulutuksen nimeä. Kriteerinä olisi rekisteröinti julkiseen luetteloon. Julkiseen luetteloon pääsyn ja erikoistumiskoulutuksen kriteerin täyttämisen edellytys olisi, että kyseessä olisi ainakin kahden korkeakoulun yhteistyönä toteutettava erikoistumiskoulutus. Tästä tulisi kuitenkin nykyistenkin säädösten mukaisella tavalla voida poiketa, jos korkeakoulu olisi ainoa kyseisen osaamisalueen kouluttaja Suomessa. Tämä nopeuttaisi erikoistumiskoulutuksen käynnistämistä nykyisestä.

Erikoistumiskoulutuksen muodollisina kriteereinä olisivat siten jatkossa:

1. koulutusta toteuttaa sopimusperustaisesti vähintään kaksi korkeakoulua, korkeakoulut, jotka ovat ainoita osaamisalueen kouluttajia, voisivat toteuttaa sitä yksinkin
2. koulutus on merkitty erikoistumiskoulutusten julkiseen luetteloon
3. koulutusta rahoitetaan perusrahoituksen osana olevilla jatkuvan oppimisen opintopisteillä sekä opiskelijamaksuilla
4. opiskelijamaksuilla on ylärajana 120 euroa/opintopiste
5. koulutuksen vähimmäispituus on 30 opintopistettä
6. lain edellytykset koulutuksen tavoitteista täyttyvät

Virtuaaliopetus, jota on laajasti toteutettu erikoistumiskoulutuksessa, tarjoaa mahdollisuuden erikoistumiskoulutusten valtakunnalliseen tarjontaan, vaikka niiden sisältö määräytyisi enemmän alueellisista tarpeista käsin. Valtakunnallinen tarjonta nykyistä enemmän alueellisen tarpeen mukaan painotetussa erikoistumiskoulutuksessa antaisi myös mahdollisuuden heikommin kasvavilla maakunnilla rekrytoida korkeakoulutettua työvoimaa osaamiskapeikkoihin.

Erikoistumiskoulutusten aseman vahvistamisen kannalta kansallisen tutkintojen viitekehksen laajentamista selvittävän työryhmän alustava ehdotus erikoistumiskoulutusten sijoittamisesta tasolle 7 on kannatettava. Tason määrittely vahvistaisi erikoistumiskoulutusten hyväksi lukemista ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossa, joskin se on ollut nykyin yleistä. Esimerkiksi haavahoidon asiantuntijan erikoistumiskoulutuksen arviointiraportin mukaan kyseisen erikoistumiskoulutuksen osaamistavoitteet on määritelty European Qualifications Framework (EQF) tason 7 mukaan, ja niiden toteutumista opiskelijoiden loppuarvioinnissa on arvioitu tutkitun tiedon käytön mittarilla. Muita erikoistumiskoulutuksia koskeissa opiskelijahaastatteluissa koulutuksen suorittaneet opiskelijat ovat usein todenneet koulutuksen merkittäväksi anniksi uuteen tutkimukseen perehtymisen.

Erikoistumiskoulutusten akkreditointimahdollisuutta pohdittiin nykyistä erikoistumiskoulutuslainsäädäntöä valmisteltaessa. Siitä luovuttiin, koska katsottiin, että korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmät ja korkeakoulujen autonomia huomioon ottaen siihen ei ollut riittävästi perusteita (HE 241/2014). Erikoistumiskoulutusten merkitseminen viranomaisten pitämiin rekistereihin, kuten Valviran sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöiden rekisteriin ja opetushallituksen oikeustulkikirekisteriin on kuitenkin hyvin perusteltu. Yksityissektorilla aloilla, joilla on vakiintuneita pätevydentunnistusjärjestelmiä, kuten rakennus-, LVI- ja kiinteistöala, olisi tarkoituksenmukaista rakentaa erikoistumiskoulutusohjelmia siten, että ne ainakin osittain täyttäisivät näitä pätevyysvaatimuksia. Myös jos joillekin aloille syntyy uusia vastaavia vahvan aseman omaavia pätevydentunnistusjärjestelmiä, olisi paikallaan suunnata erikoistumiskoulutuksia niitä täyttäväksi.

Jos kyseessä on viranomaisvaatimuksista johtuva pätevyysvaatimus, voidaan pitää perusteltuna, että niihin liittyvää koulutusta tarjottaisiin kaupallisen koulutuksen ohella myös korkeakouluissa erikoistumiskoulutuksena ja että myös asianomaisen alan substanssinisteriöt osallistuisivat niiden rahoitukseen. Erikoistumiskoulutuksen asema kyseisillä koulutuksilla merkitsisi myös, että ne voitaisiin ottaa huomioon perusrahoituksen pohjana olevissa opintopisteissä ja että niitä koskisi opiskelijamaksun enimmäistasoa koskeva rajoitus. Suhteessa kaupallisiin koulutuksiin tulee kuitenkin ottaa huomioon EU:n palveludirektiivin asettamat reunaehdot.

Valtion, työnantajien ja työntekijöiden yhteiseen panostukseen pohjautuvat koulutus- ja opintosetelit olisivat mielekäs tapa hankkia jatkuvan koulutuksen lisärahoitusta. Ne edellyttävät kuitenkin konsensusta valtion ja työmarkkinajärjestöjen välillä.

Jatkuvan koulutuksen uutena rahoituselementtinä tuli esille Tradenomiliiton edustajan haastattelussa luontaisena annettava opintoseteli. Opintosetelin verotusarvo olisi pienempi kuin sen nimellisarvo. Opintoseteli mahdollistaisi työntekijän hankkiman ammatillisen osaamisensa kehittämiseksi tarvittavan koulutuksen rahoitusta. Opintoseteli voisi olla ateriaedun tavoin valinnainen luontaisetu, jonka voi valita nimellisarvoltaan vastaavan

rahapalkan osuuden sijasta. Työpaikoilla yleisen ateriaedun verotusarvo on 75 % sen nimellisarvosta. Nykyinen tuloverolain 64 § ei mahdollista opintosetelin antamista luontaisena.

Lisäksi monet työnantajat antavat henkilöstölleen liikunta- ja kulttuuriseteleitä, jotka eivät tuloverolain 69 §:n mukaan tavanomaisena henkilökuntaetuna ole veronalaista tuloa. Opintoseteli voitaisiin rinnastaa myös tavanomaiseen henkilökuntaetuun, jolloin se olisi luontaisempaa suurempi tuki henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Tällöin kustannukset olisivat työnantajalle lisäkustannus toisin kuin edellä mainitussa tapauksessa, jossa olisi kysymys valinnaisesta palkan osasta, jota kaikki eivät valitsisi.

Ateriaedun kaltaisin ehdoin toimiva luontaisena annettava opintoseteli olisi edullinen palkanlisä työnantajalle ilman henkilösivukuluja käyvän ja verotusarvon erotuksen osalta ja vastaavasti henkilöstölle etu verottomana tulona saman erotuksen osalta. Maksajana olivat valtio ja pakolliset vakuutusjärjestelmät. Henkilöstö osallistuisi tässä kustannuksiin hieman pienenevän eläkeperusteena olevan palkan osalta. Tässä olisi siten malli, jossa kaikki osapuolet osallistuisivat kustannuksiin ja myös hyötyisivät.

Työnantajarahoituksen lisääntyminen jatkuvaan koulutukseen fokusoituu kysymykseen siitä, onko työnantajalla intressiä osallistua muuhun kuin välittömästi liiketoimintaa tai julkista palvelutoimintaa hyödyttävään osaamistarpeen tyydyttämiseen. Erikoistumiskoulutusta voi nykyisen työnantajien osarahoituksen perusteella pitää työssä olevien ja samassa työpaikassa jatkavien osalta työnantajan intressissä olevana osaamisen kehittämisenä.

Kun tarkastellaan yritysverotuksessa vähennyskelpoisten kulujen ja yritystukien kokonaisuutta, olisi aihetta pitkäjänteisempäänkin työntekijän osaamisen kehittämiseen liittyvän valtion subvention laajentamiseen työvoiman osaamisen turvaamiseksi.

Erikoistumiskoulutuksen rahoituksen parantamiseksi olisi lakiin julkisista ja työvoima- ja yrityspalveluista (916/2012) lisättävä erikoistumiskoulutus enintään kahden vuoden omaehtoiseen koulutukseen työttömyysturvaan oikeuttavaksi koulutukseksi. Tähän on perusteet, koska erikoisammattitutkinnot, avoin korkeakouluopetus sekä vapaan sivistystyön piirissä suoritettu täydennyskoulutus mahdollistavat työttömyysturvalla tapahtuvan omaehtoisen koulutuksen. Nykyinen säädös on siten epälooginen asettaessaan yksikäsitteisesti osaamista työllistymisen kannalta edistävän erikoistumiskoulutuksen eri asemaan kuin muut mainitut jatkuvan oppimisen muodot.

Tuloverolaissa ja verohallinnon ohjeistuksessa tulisi täsmentää lainmuutoksella vuonna 2018 laajennettua työnantajan maksamien koulutuskustannusten verovapautta ja työntekijän itsensä maksamien opiskelijamaksujen verovähennysoikeutta siten, että se kaikissa tapauksissa kattaisi erikoistumiskoulutuksen. Nykyinen ohjeistus ja siihen liittyvät KHO:n ratkaisut ovat osin tulkinnanvaraisia eivätkä ota huomioon, että erikoistumiskoulutusta on

pidettävä työssä olevien osalta selvästi työnantajan intressissä olevana osaamisen kehittämisenä. Lain ja verohallinnon ohjeistusten tarkistuksen vaikutus verotuloihin olisi erikoistumiskoulutusten osalta vähäinen, mutta säädösten täsmennyksen merkitys jatkuvan osaamisen kehittämiselle suuri.

Vastaavat verotusta ja työttömyysturvaa koskevat ehdotukset sisältyivät myös ennen erikoistumiskoulutusten alkamista tehtyyn selvitykseen (Pohjolainen & Rauhala 2014, 11-12).

Palkkaukseen, verotukseen ja työttömyysturvaan liittyvien jatkuvan osaamisen kehittämisen rahoituselementtien kehittäminen edellyttäisi yhteistyötä työmarkkinajärjestöjen ja valtiovallan sekä verotuksesta vastaavan valtiovarainministeriön, työttömyysturvasta vastaavien ministeriöiden sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kesken.

Sitra selvittää parhaillaan Osaamisen aika-hankkeessa elinikäisen oppimisen mallia tai kehitysohjelmaa. Sitra saattaa tarjota mahdollisuuden sellaiseen vuoropuheluun, jossa sekä koulutuksen tarjoajat että sen kysyjät sekä ministeriöt ja työmarkkinaosapuolet voivat hakea ratkaisuja jatkuvan koulutuksen haasteisiin. (www.sitra.fi/aiheet/osaamisen-aika, luettu 27.11.2018; Varmola 2018.)

Lähteet

- Aittola, H. & Siekkinen, T. & Välimaa, J. 2015. Korkeakouludiplomi. Kokeiluhankkeen seuranta- ja arviointi-raportti. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Työpapereita 32.
- Aittola, H. & Siekkinen, T. & Välimaa, J. 2018. Työelämälähtöinen korkeakouluopetus (AVOT)-hankkeen arviointi. Loppuraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 248/2018.
- Akava 2018. Suomelle laadittava osaamisstrategia. 24.4.2018.
- HE sosiaalihuollon ammattihenkilölain muuttamisesta 203/2018.
- HE eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta 59/2018.
- HE eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta 241/2014.
- HE eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision toimeenpano) 152/2018.
- Helminen, J. 2014. Sosiaalialan työmenetelmien ja kehittämistoiminnan osaajat. Ammattikorkeakoulu-
jen sosiaalialan erikoistumiskoulutukset vahvistamassa ammatillista osaamista. Sosiaalialan ammatti-
henkilöiden foorumi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:8
- Huttula, T. Uusi korkeakoulu. Julkaisematon artikkeli. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Iltapäiväseminaari vision toimeenpanosta ja korkeakoulu-uudistusten vaikutuksista. Opetus- ja
kulttuuriministeriö 21.9.2018.
- Infrarakentaminen muutoksessa. Osa 3. Työvoima, koulutus ja osaaminen 2014.
- Jaakkola, H (2018) Erikoistumiskoulutuksessa. Työssä tänään haastattelu Talentia 8.
- Jäsenrekisteri 2017. Suomen Yrittäjät 2017.
- Kestävää kasvua biotaloudesta. Suomen biotalousstrategia 2014.
- Kirjalainen, E. & Pintilä, T. (eds.) 2016. Korkeakouludiplomi: osaamiskokonaisuuksia kaikille.
Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 216.
- Kliinisen hoitotyön erikoisosaaminen: kehittämis ehdotukset tukemaan työelämän muutosta.
STM:n raportteja ja muistioita 2016:61.
- Korjausrakentamisen strategia 2007–2017. Linjauksia olemassa olevan rakennuskannan ylläpitoon ja
korjaamiseen. Ympäristöministeriön raportteja 28/2007.
- Korkeakoulutus ja tutkimus visio 2030-luvulle. Taustamuistio korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiotyölle
2030. Opetus- ja kulttuuriministeriö 24.10.2017.
- Kukkonen, T.(toim.) 2016. Uutta erikoisosaamista korkeakouluille. Sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kauneuden-
hoitoalojen erikoistumiskoulutustarpeiden kartoittaminen. Karealia-ammattikorkeakoulun julkaisuja
B: Oppimateriaalia ja kokoomateoksia 7.
- Laki ammattikorkeakoululain muuttamisesta 1173/2014.
- Laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista 916/2012.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.
- Laki yliopistolain muuttamisesta 1172/2014.
- Lehtinen, E & Palonen, T & Tynjälä, P & Klemelä, K & Merenluoto, S & Pohjola, K & Veermans, K (2012)
Korkeakoulutuksen jatkokoulutuksen haasteet ja ehdotus järjestelmän kehittämiseksi-
KYTKÖS-hanke. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto 2012:22.
- Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia. Ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoi-
tusmalleiksi vuodesta 2021 alkaen. Korkeakoulutus ja tutkimus 2030 visio Ehdotus Suomella: Suomi 100+.
Mahdollistava ohjaus, resurssit ja rakenteet -ryhmän raportti 24.10.2018.
- Lähteinen, L & Tuohino, N. 2016. Sosiaalityön erikoisosaamista vahvistamassa – Erikoissosiaalityöntekijöiden
koulutus vastaamassa toimintaympäristön muutoksiin. vol. 24:2 ss. 186-193.
- Mielityinen, I. 2018. Osaamisen kehittämisen kolmikantainen rahoitus – osaamisseteli. Akava ry. Muistio.
Osaamisen ekosysteemi. Kohti jatkuvan oppimisen järjestelmää. Suomen Yrittäjät 2018.
- Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. <https://vipunen.fi/fi-fi>
- Pohjolainen, T. & Rauhala, P. 2014. Korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksen toteutusmalli. Julkaisematon
selvitysmiesraportti opetus- ja kulttuuriministeriölle 30.5.2014.
- Rasku, S. 2018. Suomen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys ja sen laajentaminen.
Opetushallitus. Tutkintojen viitekehyksen laajentaminen. Kuulemistilaisuuden 20.9.2018 materiaali.

- Rauhala, P. Kohteleeeko julkinen rahoitus tasavertaisesti eri koulumuotoja. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 15 (2), 9-19.
- Rautiainen, E. & Vallimies-Patomäki, M. 2014. Kliinisen hoitotyön lisäkoulutus. Nykytilanne ja kehittämis-ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:9.
- Seppälä, K. & Niiniö, N. (2017) Erikoistumiskoulutusten tilanne Turun yliopistossa keväällä. Julkaisematon selvitys 26.6.2017 Turun yliopisto.
- Seppänen, S. (Ed.) Haavahoidon asiantuntija -erikoistumiskoulutuksen arviointiraportti. Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja 1/2018.
- Tuloverolaki 1535/1992 muutoksineen
- Työelämän ohjaustyön raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:28.
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 1129/2014, muut. 1438/2014 ja 813/2016
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakoulujen toiminnassa perittävistä maksuista 1440/2014
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta 1439/2014
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen toiminnasta perittävistä maksuista 1426/2014.
- Varmola, T. 2018. Jatkuvan koulutuksen renessanssi. Julkaistava artikkeli Seinäjoen ammattikorkeakoulu 10.12.2018 sekä arene.fi/blogi 22.5.2018.
- Veermans, M & Ryymin, E & Korhonen, A-M & Lallimo, J & Airola, J & Niinimäki, J. 2018. Jaetut haasteet ja ratkaisut – opettajien digipedagogisten erikoistumiskoulutusten koulutusasteet ylittävä yhteistyöpaja. Hyväksytty julkistavaksi Ammattikasvatuksen Aikakauskirja 4/2018. www.sitra.fi/aiheet/osaamisen-aika, luettu 27.11.2018
- Yrittäjämönteinen korkeakoulutus 2025. Suomen Yrittäjät 2018.
- Yrittäjyyden tukemisen hyvät käytänteet korkeakouluissa 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. 2016:14.

Liite 1. Haastatellut ja kirjallisesti tietoja antaneet henkilöt

Ministeriöt

Heikkilä, Teppo, ylilääkäri, STM (vv. Uudenmaan sote-valmistelu, hankejohtaja)
Kroger, Tarja, hallitusneuvos, TEM
Luomala, Juha, sosiaalineuvos, STM
Maijala, Juha-Pekka, rakennusneuvos, ympäristöministeriö
Vallimies-Patomäki, Marjukka, neuvotteleva virkamies, STM

Koulutuksen arviointikeskus

Seppälä, Hannele, varajohtaja, Koulutuksen arviointikeskus

Sitra

Huttula, Tapio, vanhempi asiantuntija, Sitra

Työmarkkinajärjestöt, liitot ja muut sidosryhmät

Eskman, Annika, hallituksen jäsen (koulutuspolitiikka), SAMOK
Heikinheimo, Riikka, johtaja, Elinkeinoelämän keskusliitto
Heinikoski, Mikko, koulutus- ja työllisyysasiain päällikkö, SAK
Heiskari, Tapio, koulutuspoliittinen sihteeri, SYL
Karikorpi, Mervi, innovaatiojohtaja, Teknologiateollisuus ry.
Kurtti, Juha, tutkimuspäällikkö, Tehy
Manssila, Jaana, VTM, erityisasiantuntija, Talentia
Mieletyinen, Ida, johtava koulutuspoliittinen asiantuntija, AKAVA
Mikkilä, Joonas, koulutussasioiden päällikkö, Suomen Yrittäjät ry
Mursu, Sanja, erikoiskoulutussiamies, Tekniikan Akateemiset ry
Nousiainen, Riina, asiantuntija, koulutus ja osaaminen, STTK
Pakarinen, Terttu, kehittämisspäällikkö, Kuntatyönantajat ry.
Rantamäki, Ville-Veikko, yksikönpäällikkö, Tradenomiliitto ry.
Saarikangas, Hannu, johtaja, Insinööriliitto ry.
Salminen, Hannele, kehittämisspäällikkö, Kuntaliitto
Sillanpää, Kirsi, yksikön johtaja, Tehy
Tanskanen, Hanna, yliopistoasiamies, OAJ

Yliopistojen johto (koulutuksesta vastaavat vararehtorit tai heidän valtuuttamansa)

Hentilä, Helka-Liisa, vararehtori, Oulun yliopisto
Ihalainen, Paula, johtaja, Edutech, Tampereen teknillinen yliopisto
Jokipii, Annukka, vararehtori, Vaasan yliopisto
Laakso, Marja-Leena, vararehtori, Jyväskylän yliopisto
Lindblom, Sari, vararehtori, Helsingin yliopisto
Martikainen, Minna, vararehtori, Hanken
Nygren-Landsberg, Christina, vararehtori, Åbo Akademi
Melin, Harri, vararehtori, Tampereen yliopisto
Määttä, Kaarina, vararehtori, Lapin yliopisto
Pyykkö, Riitta, vararehtori, Turun yliopisto
Siiskonen, Harri, vararehtori, Itä-Suomen yliopisto
Zitting, Eija, oppimispalveluiden päällikkö, Aalto yliopisto
Väkevä, Lauri, vararehtori, Taideyliopisto

UNIFI ry

Wahlfors, Leena, toiminnanjohtaja

UCEF ry

Trapp, Heli, pääsihteeri, Turun yliopisto

Ammattikorkeakoulujen johto

Halttunen, Jussi, rehtori, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Heino, Merja, rehtori, Saimaan ammattikorkeakoulu
Höyssä, Matti, hallituksen jäsen, Tampereen ammattikorkeakoulu
Kokko, Teemu, rehtori, Haaga-Helia
Konkola, Riitta, rehtori, Metropolia
Koski, Jouni, rehtori, Laurea
Kujala, Tapio, rehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu
Lahtinen, Markku, rehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu
Määttä, Jukka, rehtori, Humanistinen ammattikorkeakoulu
Paaso, Jouko, rehtori, Oulun ammattikorkeakoulu
Puusaari, Pertti, rehtori, Hämeen ammattikorkeakoulu
Raivo, Petri, rehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu
Rissanen, Riitta, rehtori, Lapin ammattikorkeakoulu
Sarén, Matti, rehtori, Kajaanin ammattikorkeakoulu
Taatila, Vesa, rehtori, Turun ammattikorkeakoulu
Varmola, Tapio, rehtori, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Arene ry:n pj.
Vidgrén, Mervi, rehtori, Savonia

ARENE RY.

Lempinen, Petri, toiminnanjohtaja

Koulutuksen suunnittelijat ja toteuttajat yksikkö- ja ohjelmatasolla

Ammattikorkeakoulut

Hakkarainen, Tiina, kehittämisspäälikkö, Tamk

Helminen, Jari, yliopettaja, Diak

Hämäläinen, Kirsi, tuntiopettaja, Lamk

Häyrynen, Teija, lehtori, Jamk

Immonen, Mirja, päälikkö, Jamk

Inget, Esa, johtava työelämäpalveluspäälikkö, Hamk

Junttila, Taina, yksikön päälikkö, Seamk,

Kalavainen, Jari, päälikkö, Jamk

Kettunen, Martti, yliopettaja, Xmak

Maksimainen, Ann-Nina, asiakkuuspäälikkö, Lamk

Paalasmaa, Pekka, yliopettaja, Metropolia

Piispanen, Pia, koulutussuunnittelija, Jamk

Pölönen, Ilpo, yliopettaja, Hamk

Rosell, Susanna, hallinto- ja talousjohtaja, Karelia

Ryttyläinen-Korhonen, Katri, koulutusala johtaja, Xamk

Santala-Blom, Johanna, suunnittelija, Hamk

Seppänen, Salla, koulutusvastuujohtaja, Savonia

Vik, Gun-Viol, yliopettaja, Diak

Volanto, Sinikka, lehtori, Seamk

Westerlund, Magnus, ohjelmajohtaja Arcada

Yliopistot

Harjunpää, Maritta, suunnittelija, Tampereen yliopisto

Hokkanen, Laura, professori, Helsingin yliopisto

Laura, Järvi, ma. yliopisto-opettaja, Turun yliopisto

Kiili, Johanna, yliopiston lehtori, Jyväskylän yliopisto

Kontkanen, Sini, yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto

Korhonen, Tiina, projektipäälikkö, Helsingin yliopisto

Korkman, Julia, dosentti, oikeuspsykologia, Åbo Akademi

Kosola, Kristiina, asiakkuuspäälikkö, Helsingin yliopisto

Penttinen, Laura, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto

Pohjola, Anneli, emerita professori, asiantuntija Sote-uudistuksessa,

Lapin yliopisto

Laasonen, Marja, professori, Turun yliopisto

Lundqvist, Katariina, suunnittelija, Brahea keskus, Turun yliopisto
 Lähteinen, Sanna, suunnittelija, Sosnet, Lapin yliopisto
 Mäki, Anni, suunnittelija, Turun yliopisto
 Pekkilä, Sirke, projektipäällikkö, Taideyliopisto
 Rantanen, Johanna, yliopistotutkija, Jyväskylän yliopisto
 Sarlin, Tarja, koordinaattori Psykonet, Turun yliopisto
 Suojanen, Tytti, lehtori, Tampereen yliopisto
 Tikkanen, Jukka, tutkimusjohtaja, Itä-Suomen yliopisto
 Torssonen, Piritta, tutkijatohtori, Itä-Suomen yliopisto
 Veermans, Marjaana, professori, Turun yliopisto
 Virta, Maarit, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

**Työelämän edustajat ohjelmatasolla
 (heistä 8 on suorittanut erikoistumiskoulutuksen=o)**

Ammattikorkeakoulut

Haaranen, Rebecca, alue päällikkö, Raksystems Oy. o
 Hirvelä, Sanna, sosiaaliohjaaja, Lohjan kaupunki o
 Jakosuo, Maarit, yksikön johtaja, Ankkurin huoltamo o
 Kaartinen, Laura, free lancer -muusikko ja musiikinopettaja o
 Leskelä, Hanna, fysioterapeutti, JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä
 Lindqvist, Ulla, hankepäällikkö, Lastensuojelun keskusliitto
 Mezei, Jozsef, apulaisprofessori Åbo Akademi, asiantuntija Avaintec Oy.
 Niskanen, Mervi, asiantuntijasairaanhoidaja, Päijät-Hämeen
 hyvinvointikuntayhtymä
 Poutiainen, Anneli, erikoissairaanhoidaja, yksityisyrittäjä, Savaspro Oy. o
 Puskala, Liisa, palveluyksikön esimies, Erityis- ja päivätoimintayksikkö Kaarisilta o
 Rautelin, Sini, vastaava sosiaaliohjaaja, Espoon kaupunki o
 Ståhlberg, Kurt-Erik, CTO, ReadPeak Oy. o
 Weiho, Inari, yksikön päällikkö, Ramboll Finland Oy.

Yliopistot (osallistujat, yksi suorittanut = o)

Heino, Sami, luokanopettaja, alueellisen tuutoritoiminnan kehittäjä,
 Hämeenlinna
 Hömppi, Päivi, sosiaalityöntekijä, Eksote vammaispalvelut, Imatra
 Iho, Maria, FM, technical writer, Marioff Corporation,
 Katainen, Päivi, luokanopettaja, alueellisen tuutoritoiminnan kehittäjä, Laukaa
 Leinonen, Ansa, valvontakoordinaattori, aikuissosiaalityö, Jyväskylän kaupunki
 Rosenqvist, Johanna, neuropsykologi, foniatria, HUS. o
 Tulila, Sari, MMM, elinkeinoasiamies, Kehitysyhtiö SAVOGROW Oy

Liite 2. Koordinaattorikyselyssä ja haastatteluissa käytetty kysymyspatteristo

Erikoistumiskoulutuksen toteuttamista koskeva kysely korkeakoulujen koordinaattoreille

1. Koordinoivan korkeakoulun nimi
2. Erikoistumiskoulutuksen nimi ja linkki
3. Toteutuksen ajankohta/ajankohdat
4. Mistä syntyi idea tälle erikoistumiskoulutukselle?
5. Miten tämän koulutuksen tarve selvitettiin ja miten työelämä on ollut mukana koulutuksessa?
6. Lyhyt kuvaus ja arvio tämän koulutuksen suunnitteluvaiheesta, verkostosta ja sopimusmenettelystä?
7. Miten koulutus markkinoitiin ja miten markkinoinnissa onnistuttiin? Ilmoittautuneet, aloittaneet, keskeyttäneet ja suorittaneet?
8. Miten koulutus on hallinnoitu? Vastuut, ohjusryhmä, sen kokoonpano ja toiminta?
9. Miten tämä koulutus rahoitettiin? Koulutuksen kokonaishinta, rahoittajat ja heidän osuutensa, opiskelijan itse maksama hinta? Kommentit rahoituksesta?
10. Koulutuksen arviointi ja vaikuttavuus? Arviointi opiskelijoille entä työnantajalle? Keskeiset arvioinnin tulokset?
11. Miten erikoistumiskoulutus kytkeytyy korkeakoulunne tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä strategiaan?
12. Minkälainen asema erikoistumiskoulutuksella on korkeakoulussanne?
13. Minkälaisia suunnitelmia korkeakoulussanne on uusille erikoistumiskoulutuksille?
14. Mitä muuta haluatte kertoa?

Kiitos vastaamisesta!

Haastattelukysymykset korkeakoulujen johdon edustajille: erikoistumiskoulutusta toteuttaneet

1. Millainen on yliopistojen /ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen asema korkeakoulukentässä?
2. Miten oman yliopistosi/ammattikorkeakoulusi erikoistumiskoulutuksen tarvetta on selvitetty?
Millaisia aloitteita työelämätahoilta on tullut erikoistumiskoulutuksen tarpeista ja niiden toteuttamisesta?
3. Mistä johtuu, että nykyinen erikoistumiskoulutus keskittyy harvoille aloille?
4. Onko tiedossasi aloja, joilla maksullinen täydennyskoulutus korvaa kokonaan tai osittain erikoistumiskoulutuksen tarpeen?

5. Miten erikoistumiskoulutuksen toteuttaminen on sujunut?
Onko niiden toteuttamisessa erityisiä ongelmia? Mitä?
6. Miten verkostoyhteistyö erikoistumiskoulutuksessa on toteutunut?
7. Miten erikoistumiskoulutusten rahoitus on toteutettu omassa korkeakoulussasi?
8. Mikä on opiskelijamaksujen taso? Millainen vaikutus opiskelijamaksujen korottamiselle olisi erikoistumiskoulutukseen hakeutumiseen?
9. Onko nykyinen erikoistumiskoulutusten rahoitusmalli toimiva?
Miten sitä tulisi parantaa?
10. Miten erikoistumiskoulutusta on verkostossa arvioitu?
11. Onko erikoistumiskoulutusta koskevassa lainsäädännössä korjattavaa?
12. Tarve ja mahdollisuudet yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteiseen erikoistumiskoulutukseen?
13. Korkeakouluvisio 2030 toimeenpanoon sisältyy toimenpiteitä jatkuvan koulutuksen edistämiseksi? (mm. tehtävän tarkennus, mahdollisuus tutkintojen osien toteuttamiseen maksullisena, rahoitusperusteet). Millainen vaikutus niillä on erikoistumiskoulutuksen toteuttamismahdollisuuksiin?

Haastattelukysymykset korkeakoulujen johdon edustajille: korkeakoulut, jotka eivät ole toteuttaneet

1. Millainen on yliopistojen/ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen asema korkeakoulukentässä?
2. Miten oman yliopistosi/ammattikorkeakoulusi erikoistumiskoulutuksen tarvetta on selvitetty?
Millaisia aloitteita työelämätahoilta on tullut erikoistumiskoulutuksen tarpeista ja niiden toteuttamisesta?
3. Mistä johtuu, että ette ole järjestäneet erikoistumiskoulutusta?
4. Mistä johtuu, että erikoistumiskoulutus keskittyy harvoille aloille?
5. Onko tiedossasi aloja, joilla maksullinen täydennyskoulutus korvaa kokonaan tai osittain erikoistumiskoulutuksen tarpeen?
6. Onko erikoistumiskoulutusta koskevassa lainsäädännössä ja rahoituksessa korjattavaa?
7. Tarve ja mahdollisuudet erikoistumiskoulutukseen?
8. Korkeakouluvision 2030 toimeenpanoon sisältyy toimenpiteitä jatkuvan koulutuksen edistämiseksi? (mm. jatkuvan koulutuksen tehtävän tarkennus, mahdollisuus tutkintojen osien toteuttamiseen maksullisena, rahoitusperusteet). Millainen vaikutus niillä on erikoistumiskoulutuksen toteuttamismahdollisuuksiin?

Haastattelukysymykset korkeakoulukentän muille asiantuntijoille (UNIFI, ARENE, KARVI, SITRA)

1. Millainen on yliopistojen/ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen asema korkeakoulukentässä?
2. Miten erikoistumiskoulutuksen tarvetta on selvitetty? Millaisia aloitteita työelämätahoilta on tullut erikoistumiskoulutuksen tarpeista ja niiden toteuttamisesta?
3. Mistä johtuu, että erikoistumiskoulutus keskittyy harvoille aloille?
4. Onko tiedossasi aloja, joilla maksullinen täydennyskoulutus korvaa kokonaan tai osittain erikoistumiskoulutuksen tarpeen?
5. Missä määrin voimakkaasti lisääntyneet avoimen ammattikorkeakoulun opinnot tai ylempi ammattikorkeakoulututkinto ovat tyydyttäneet erikoistumiskoulutuksen tarvetta?
6. Miten toimiva nykyinen korkeakoulujen yhteistyömalli on erikoistumiskoulutuksen toteuttamisessa?
7. Onko nykyinen erikoistumiskoulutusten rahoitusmalli toimiva? Miten sitä tulisi parantaa?
8. Onko erikoistumiskoulutusta koskevassa lainsäädännössä korjattavaa?
9. Tarve ja mahdollisuudet korkeakoulujen yhteiseen erikoistumiskoulutukseen?
10. Korkeakouluvision 2030 toimeenpanoon sisältyy toimenpiteitä jatkuvan koulutuksen edistämiseksi? (mm. jatkuvan koulutuksen tehtävän tarkennus, mahdollisuus tutkintojen osien toteuttamiseen maksullisena, rahoitusperusteet). Millainen vaikutus niillä on erikoistumiskoulutuksen toteuttamismahdollisuuksiin?

Haastattelukysymykset työelämää edustaville valtakunnallisille tahoille

1. Millainen on yliopistojen/ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen asema korkeakoulukentässä?
2. Millä ammatti- ja osaamisalueilla on mielestänne tarvetta yliopistoissa/ammattikorkeakouluissa järjestettävään korkeakoulututkinnon pohjalle rakentuvaan erikoistumiskoulutukseen (kesto n. 30 op)?
3. Onko erikoistumiskoulutusta tarjolla tarvetta vastaavasti?
4. Oletteko tehneet tai onko tiedossanne edustamallanne alalla korkeakouluille tehtyjä aloitteita erikoistumiskoulutuksen toteuttamisesta?
5. Onko tiedossanne aloja, joilla maksullinen täydennyskoulutus korvaa kokonaan tai osittain erikoistumiskoulutuksen tarpeen?
6. Missä määrin muut yliopistojen/ammattikorkeakoulujentarjoamat ja kokonaan tai osittain julkisrahoitteiset aikuiskoulutukset (avoin yliopisto, avoin amk, tutkintojen osien suorittaminen ym.) korvaavat erikoistumiskoulutuksen tarvetta?

7. Ovatko nykyiset erikoistumiskoulutukset olleet tarkoitettulla tavalla työelämälähtöisiä? Onko edustamallanne työelämätaholla ollut riittävä mahdollisuus vaikuttaa erikoistumiskoulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin?
8. Miten työelämän edustajien osallistuminen on käytännössä toteutunut?
9. Onko nykyinen erikoistumiskoulutusten rahoitusmalli (ministeriön tukirahoitus, opiskelijamaksut, mahdollinen työnantajarahoitusta) toimiva? Miten sitä tulisi kehittää? Pidätkö mahdollisena, että edustamanne työnantajataho voisi rahoittaa henkilöstönsä erikoistumiskoulutusta? (työnantajatahot).
10. Onko nykyinen opiskelijamaksujen taso oikea korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutukselle? Miten erikoistumiskoulutusten rahoitusta tulisi kehittää? Millä edellytyksillä näkisitte mahdollisena opiskelijamaksujen nostamisen? (henkilöstöä edustavat tahot)
11. Onko erikoistumiskoulutusta koskevassa lainsäädännössä korjattavaa?
12. Tarve yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteiseen erikoistumiskoulutukseen?
13. Korkeakouluvision2030 toimeenpanoon sisältyy toimenpiteitä jatkuvan koulutuksen edistämiseksi (mm. jatkuvan koulutuksen tehtävän tarkennus, mahdollisuus tutkintojen osien toteuttamiseen maksullisena, tilauskoulutus). Korvaavatko ne joiltakin osin erikoistumiskoulutuksen tarvetta?
14. Millaisena näette korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen tulevaisuuden?

Haastattelukysymykset työelämän edustajille ohjelmatasolla

1. Erikoistumiskoulutus, jonka suunnittelussa/toteuttamisessa olette olleet mukana? Missä korkeakoulussa erikoistumiskoulutusta on toteutettu?
2. Työelämätaho, jota edustatte?
3. Mistä syntyi idea tälle erikoistumiskoulutukselle?
4. Miten tämän koulutuksen tarve selvitettiin ja miten olette olleet mukana erikoistumiskoulutuksen suunnittelussa?
5. Oletteko osallistuneet kyseisen erikoistumiskoulutuksen arviointiin?
6. Oliko teillä riittävä mahdollisuus vaikuttaa erikoistumiskoulutuksen suunnitteluun ja arviointiin? Miten se käytännössä tapahtui?
7. Miten arvioitte kyseisen erikoistumiskoulutuksen vaikuttavuutta osaamistarpeiden tyydyttämisessä?
8. Onko tiedossanne aloja, joilla maksullinen täydennyskoulutus korvaa kokonaan tai osittain erikoistumiskoulutuksen tarpeen?

9. Missä määrin muut yliopistojen/ammattikorkeakoulujen tarjoamat ja kokonaan tai osittain julkisrahoitteiset aikuiskoulutukset (avoin yliopisto, avoin amk, tutkintojen osien suorittaminen ym.) korvaavat erikoistumiskoulutuksen tarvetta?
10. Onko nykyinen erikoistumiskoulutuksen rahoitusmalli (ministeriön tukirahoitus, opiskelijamaksut, mahdollinen työnantajarahoitus) toimiva? Miten sitä tulisi kehittää? Pidätekö mahdollisena, että edustamanne työnantajataho voisi rahoittaa henkilöstönsä erikoistumiskoulutusta?
11. Onko nykyinen opiskelijamaksujen taso oikea korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksessa? Miten erikoistumiskoulutuksen rahoitusta tulisi kehittää? Millä edellytyksillä näkisitte mahdollisena opiskelijamaksujen nostamisen?
12. Tarve yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteiseen erikoistumiskoulutukseen?
13. Millaisena näette korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen tulevaisuuden?

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN: 978-952-263-639-3 (PDF)

ISSN: 1799-0351 (PDF)